

પતિનપાવની વાણી, રાધૂના જાગ્રત પ્રાણમાંથી જન્મેલાં ગર્જન-કાચ્યો; દિલ્હાને ડાલાવી દિલોજે ચકાવનાર, સંગીતની મળ સાથે નૃત્યના મિથિલે એના અંતર્ગત પ્રાણને પૂર્ણ સ્વરૂપે પ્રકટાવી દેનાર, શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની પ્રસાદીનું પદ પામેલ 'રાસ'ની થોડોક રસપ્રસાદી, જગનની વિમૂર્તિઓનાં મુખોમાંથી ઝરેલાં, મીઠી મનોહારી ફારમ પ્રસરાવતાં ફૂલડાં, અને અંતમાં પરમ વિરાટ પ્રભુની સમૃદ્ધગત પૂજા-વ્યક્તિ અને સમર્પિત કલ્યાણ માટે કરવાના રાષ્ટ્રીય યતના મત્રો-નિત્યપૂજાવિધાનમ્.

આમ બહુવિધ બનેલ પ્રસાદ સૌને રુચિકર, શ્રેયકર, અને બળપ્રદ બનેા.

મનમુખરામ મો. જોષનપુત્રા

ત્રીજી આવૃત્તિનું નિવેદન

ગીતોના ધણા વધારા અને થોડા ધટાડા સાથેની આ ત્રીજી આવૃત્તિ છે. જે કવિઓનાં ગીતો આમાં પહેલાં લીધેલાં અને આ આવૃત્તિમાં એ ખીમ નવાં ઉમેરીને લીધાં છે એમનો ફરીથી આભાર માનીએ છીએ. જે ખીમઓનાં ગીતો પણ નવાં લીધાં છે તેમનો પણ હૃદયપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

આ આવૃત્તિની છપામણી, બધામણી, કાગળખરીદી, પ્રુફ-વાચન, ગીતોની ગોઠવણી ઇ. બધી જવાબદારી જેણે પ્રેમભાવે ઉઠાવી લીધી છે તે અમદાવાદના ભારતી સાહિત્ય સંઘનો પણ આભાર માનીએ છીએ.

કરાચી

આગસ્ટ ૨૬ ૨

૨૧. ૧૧૩૬

સંપાદક

પહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

સંગીત એ કેળવણીનું બારે પ્રાણપોષક અંગ છે. માનવ-જીવનમાં એ કેવડો મોટો ભાગ ભજવે છે એનું વર્ણન અહીં કર્યા કરવા બેસાય! એના ચમત્કાર સૌ અનુભવે છે. પરમ દેવ સમા પવિત્ર સતીનાં મુખમાંથી ઝરેલાં કાવ્ય-મંગીતોનાં ઝરણાં હૃદયની કેમેય ન છીપતી તૃપ્તિ તૃપ્ત કરી દે; સ્નેહા, મુગ્ધાસ બનેલા રાષ્ટ્રને એના ભેરવનાદે જગાડી કાર્યક્ષેત્રમાં ઝંપલાવવા કટિબદ્ધ કરે એવાં ચેતનવંતાં રાષ્ટ્રગીતોનો હિસ્સો કર્યાં જે ચઢી જાય.

નાના બાળકને રોતું રાખનાર, ઝેરી સર્પને ધડીભર પોતાનો સ્વભાવ બુલાવી ડાલાવનાર, રોગીનું અમૃત સમું ઔષધ, દુઃખીનાં દુઃખને ધડીભરને માટે કર્યાં જે દફનાવી દેનાર દેવદૂત, જડતામાં ચેતન રેડનાર, હૃદયનાના ધોડાને પવનવેગી કરનાર, પતિતના હૃદયમાં ધટ બની ગયેલા પાપના જામેલા ધરને પિગળાવી, રેલાવી, હૃદયશુદ્ધિ કરાવનાર—એનું શુદ્ધ, પવિત્ર, અને નિયમનવાળું સુદર સંગીત પ્રત્યેક વિદ્યામંદિરનું પ્રધાન અંગ બની જાયો.

અમારા સરસ્વતીમંદિરમાં ચતી પ્રાર્થનાઓ, ગવાતાં ભજનો, રાષ્ટ્રગીતો, પ્રસંગોપાત લેવાતા રાસ, છત્યાદિનાં ગીતો માટે એક સંગ્રહિત પુસ્તક, પાઠ્યપુસ્તક તરીકે પ્રત્યેક વિદ્યાર્થી પાસે હોય તો અમારા એ કાર્યમાં ખૂબ સરલતા થાય એ વિચાર આજ બે વરસ થયાં મનમાં ધોળાયા કરતો હતો. તેના પરિણામરૂપે આ પ્રસાદ.

પ્રસાદમાં વિધવિધ વસ્તુઓનું મિશ્રણ થયું છે : મંદિરની પ્રાર્થના માટેના મંત્રો, બારતસાવિત્રી ભગવદ્ગીતાના અગ્રાધ સાગરમાંથી ભરેલા અમૃતના ઘૂંટડાઓ, ઋષિવર .સ્વીન્દ્રનાથ દાકુરના આત્માના જાંડાણમાંથી અવતરેલા અણુમેણ શબ્દધ્વનિઓ, પરમ સતીની

કલ્કાવાર

સતનામી

ગીતાની પહેલી કીટી	કર્તા	પૃષ્ઠ
૧ અખિયા દગિદગનની પ્યાસી	સુગદસ	૮૨
૨ અખિય બહાડમા	નસિદ્ધ મહેના	૧૮
૩ અગની રે- હમારી	સુગદસ	૬૪
૪ અમ તો પ્રગટ બહ	સુગદસ	૧૧૧
૫ અમે તો તારા શરણુ ધર્યા	લલિતજી	૫૫
૬ અમે તો પ્રભુગાન બાવત	લલિતજી	૫૬
૭ અહો તુમિ બધુ !		૭૪
૮ અતરમ પડ ખોલ	કમીર	૬૪
૯ અતર મમ વિસિન રે		૭૪
૧૦ આમાતુ મ દિરિયુ	મ મો	૧૦૪
૧૧ આપ જ આવા તો જોયા	મન્ત	૫૨
૧૨ આતુ વહાના સમીપ સમીપે	મ મો	૧૦૭
૧૩ આવો સતસત હો	ખમગદગ	૧૨૪
૧૪ બાઝ મનપખી	ખમગદગ	૮૫
૧૫ એક જ રે ચિતગારી	દગિદગ બદ	૧૦૧
૧૬ એક દિન આમુબીના રે	કાસનદસ માલો	૧૦૨
૧૭ એ તો છુગને મૂઝી	કવિજી રવીન્દનાથ	૩૬
૧૮ એવા સદગુરુને ચ લે	ખખ દાગ	૭૮
૧૯ એમો કે ઉદાગ	ગુન્સીદસ	૧૧૧
૨૦ એ પ્રભુ કાખજો	ખમગદગ	૮૦
૨૧ મનદુઃખ હૌં મદિ	ગુન્સીદસ	૧૧૦
૨૨ કમીરવાણી	મીર	૧૪૪
૨૩ મીર નાય હમારે		૫૭

૨૪ કૈસે દયાલ હો પ્રભુજી	૫૯
૨૫ કૌન જતન બિનતિ કરીએ	તુલસીદાસ	૯૨
૨૬ ગાઓ રે આનંદે સજે	૫૮
૨૭ ગાઓ રે પ્રભુ હી કા નામ	૫૮
૨૮ ચુરુબિન કૌન ખતાવે બાટ ?	કબીર	૬૫
૨૯ ચરણ તુજ પડું રે	ખખરદાર	૮૬
૩૦ ચૈતન્ય સિંધુ ઘૂઘવે	૧૪૨
૩૧ જય જગદીશ હરે	૫૦
૩૨ જય જય માતૃપિતા	મ. મો.	૭૭
૩૩ જળહણતી જગની ખખરોમાં	કગસનદાસ માણેક	૧૪૧
૩૪ જાગી જાગી ઊરમાં	ખખરદાર	૮૯
૩૫ જાગો મોહન પ્યારે	૮૦
૩૬ જાત-વહોણું કેરી જાત	કવિવર ટાગોર	૭૯
૩૭ જા રે ઓ જાદુગર!	ખખરદાર	૧૨૫
૩૮ જે ગમે જગતચુરુ	નરસિંહ મહેતા	૬૯
૩૯ જે ગમે જગતચુરુ	નરસિંહ મહેતા	૧૧૬
૪૦ જે તુમ તોડો	મીરાંબાઈ	૬૨
૪૧ જ્યોત જગવ અતરની	ખખરદાર	૧૨૭
૪૨ ઝીણી ઝીણી બજે	ખખરદાર	૯૦
૪૨ Take my life	૧૩૪
૪૩ ટેક ન મેલે રે	પ્રહ્લાદ	૧૨૭
૪૪ હાકુર તવ ચરણાર્ધ આયા	નાનક	૯૧
૪૫ હૂંઠી હૂંઠી વજ્યો હું	ખખરદાર	૯૫
૪૬ તુજ સુખની મહેરિલમાં	જવેરચંદ મેઘાણી	૯૯
૪૭ તૂ તો રામ સુમર	કબીર	૬૫
૪૮ તૂ દયાલુ દીન હાં	તુલસીદાસ	૬૨
૪૯ તેને તું પ્રભાતે	બા જી નિમ્યાઈ	૧૪૧

૫૦ તેરા મકાન આસા	૫૯
૫૧ ત્યજ મન હરિ વિમુખનકા	સુરદાસ	૧૪૩
૫૨ ચાકે ન ચાકે છાંં ચે	વેણીભાઈ પુરોહિત	૧૧૪
૫૩ દરસન દેના પ્રાન પિયારે	રસિક	૬૭
૫૪ દિલનાં દઝાડિયાં દાઝીએ	ખખરદાર	૮૪
૫૫ દીનન-દુઃખદરન દેવ	સુરદાસ	૬૩
૫૬ દીનાનાથ દયાલ નટવર	દેશવ	૭૦
૫૭ દીપ દિલે સગભાવો	ખખરદાર	૯૩
૫૮ 'બન્ધ તૂ કર્તાર મેરા	૫૮
૫૯ ધીરે ધીરે પધારો નાય !	કરસનદાસ માણેક	૯૮
૬૦ નમન નમન તનમનધન	શ્રી. ઉપેન્દ્ર	૭૫
૬૧ નમન નમન હો નમન	મ. મો.	૧૦૯
૬૨ નમો પ્રભુ તવ ચરણે	૬૧
૬૩ નમું નમુ જગતપિતા	કાન્ત	૫૩
૬૪ નહીં એસો જન્મ	મીરાંબાઈ	૧૪૩
૬૫ નાથ તું રાખે તેમ રહું	ખખરદાર	૮૪
૬૬ નામ જપન ક્યોં છોડ દિયા ?	ખાલસ	૬૫
૬૭ Nearer my God	૧૩૭
૬૮ પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મ	નાનાલાલ કપિ	૫૧
૬૯ પામ પડું અમી આપો રે	ખખરદાર	૧૨૮
૭૦ પ્રભુ, કેસા દે અપરંપારા	૫૯
૭૧ પ્રભુનાં વેરાયેલાં કૂલને	મ. મો.	૨૨૬
૭૨ પ્રભુને લૂંટવા છ	ખખરદાર	૧૨૯
૭૩ પ્રભુ પાર લગા દે	૮૨
૭૪ પ્રભુ મેં છુમ પર	૬૦
૭૫ પ્રભુ મોરે અવગુણ	સુરદાસ	૯૧
૭૬ પ્રભુ શરણ વિજુ	ખખરદાર	૯૩

૭૭ પ્રીતિ પ્રભુસે બોડ	...	૫૭
૭૮ પ્રેમલ જ્યોતિ તારો	નગસિંહરાવ	૭૨
૭૯ ફરો ફરો રે પાછા	ખમરદાઝ	૧૦૬
૮૦ ફરો ફરો રે પાછા	ખમરદાઝ	૨૭૪
૮૧ બળહીણાના બેલી	મ મો	૧૧૦
૮૨ મિનતિ સુનો મોરી		૮૨
૮૩ બિસગ ગર્હ	નાનક	૧૧૩
૮૪ ભગવત ભજજો	ગવરી	૧૨૨
૮૫ ભજમન કુ ખભજન	ખમરદાઝ	૫૪
૮૬ ભટકતા ભવમા રે	દયારામ	૧૧૯
૮૭ ભૂતગ ભક્તિ પદાગ્ય મોહુ	નરસિંહ મહેતા	૧૧૬
૮૮ મન પછિનૈ હૈ	તુનસીદાસ	૧૧૨
૮૯ મનવા ચિના તારે કથી ?	ખમરદાઝ	૯૮
૯૦ મન રે પગસ હુગિ કે ચગન	મીરામાઈ	૧૧૫
૯૧ મનવા કઈ જાણજો જીવનના મૂલ	મ મો	૧૦૫
૯૨ મને આકર રાખો જી	મીરામાઈ	૮૭
૯૩ મહા કષ્ટ પામ્યા વિના	દયારામ	૧૧૮
૯૪ મગલમય પગમ દેવ		૮૮
૯૫ મગલ મદિ જોલો	નગસિંહરાવ	૭૬
૯૬ મદિરિયા નવ વાસો રે ।	ખમરદાઝ	૧૩૧
૯૭ મારા માનગુમાનની ગાસડી	ઝવેરચંદ મેવાણી	૧૦૧
૯૮ માગ નયણાની આળસ રે ।	નાનાલાલ કવિ	૭૩
૯૯ મારી નાડ તમારે હાથ	કેશવ	૭૧
૧૦૦ મારી નાવ	સ્નેહરશ્મિ	૧૦૦
૧૦૧ મારી નાવ	સ્નેહરશ્મિ	૧૯૬
૧૦૨ મારે જાતુ ચેને પાર રે ।	ખમરદાઝ	૧૩૦
૧૦૩ મારો કુ ધર ની ।	ખમરદાઝ	૮૧

૧૦૪ મોરે લાગી લટકે	મીર્ગનાર્ધ	૬૭
૧૦૫ યદ મિનતિ રઘુનીર	દુનસીદાસ	૬૭
૧૦૭ રઘુવીર તુમ કે મેરી લાજ	દુનસીદાસ	૬૭
૧૦૮ રચા પ્રભુ તૂને		૫૧
૧૦૯ રાજત ધુવીર ધીર		૮૮
૧૧૦ ગધે કૃષ્ણ જોલ	મીર્ગનાર્ધ	૬૨
૧૧૧ ગમ દિલ દિયના અનંત આગમ	મ મો	૧૦૮
૧૧૨ રામ મિના કે નાહિ		૬૧
૧૧૩ રામ જગ ગમ જગ	"	૮૭
૧૧૪ ગમ ગતન ધન પાયો	મીર્ગનાર્ધ	૬૧
૧૧૫ રે પ્રભુ મ્યા લગી એમ છુપાસો ?	અનરદા	૮૬
૧૧૬ રે શિર સાટે નટવગને વરીએ	બલ્લાનદ	૭૦
૧૧૮ વહે નિરતર		૧૨૪
૧૧૯ વદન માતુ સરવતી	મ મો	૭૬
૧૨૦ વાગી વાગી અદર શરણાર્ધ	અનરદા	૧૩૨
૧૨૧ વિનવુ રે મને ન છોડી દે	અનરદા	૮૬
૧૨૨ વિમન રજત જાન	જોળાનાથ સાગનાર્ધ	૫૩
૧૨૩ વૈષ્ણવજન તો તેને મ્હીએ	નરસિંહ મહેતા	૬૬
૧૨૫ When the mists		૧૩૬
૧૨૬ શરણ ગન પ્રભુને જા ?	અનરદા	૮૦
૧૨૭ સગુણ એ બહુ સમા	લલિતજી	૫૭
૧૨૮ સમજ દેખ મન મિત	કબીર	૧૧૩
૧૨૯ સતકૃપાથી છૂટે માયા	પ્રીતમ	૧૨૩
૧૩૦ સત પગ દિતમરી	બલ્લાનદ	૬૬
૧૩૧ સાધો મનમ માન ત્યાજો	નાનક	૬૫
૧૩૨ સુનેરી મને	સુરદાસ	૬૩
૧૩૩ સુમન જો લે મેરે મના	નાનક	૧૧૩

૧૩૪ સુરજન, પ્રમુખને જઈ કહેજો	ખખરદાર	૧૩૩.
૧૩૫ સુંદર શિવ મંગલ	૭૪
૧૩૬ સૂરજન દૂદે ને દૂદે	ઉમાશંકર જોશી	૪૮
૧૩૭ હરિજન હોય તેણે	જોગજ ભગત	૧૨૨
૧૩૮ હરિ જોવો તેવો હું	દયારામ	૧૧૭
૧૩૯ હરિનો મારગ છે શૂરાનો	પ્રીતમ	૬૯
૧૪૧ હરિવર મારા, આજ ઉલટતી	* ખખરદાર	૧૩૫
૧૪૨ હે અચ્યુત પરબ્રહ્મ હે	નાનક	૪૯
૧૪૩ હે જગન્નાથ વિશ્વવિખ્યાત	૬૬
૧૪૪ હે ઠાકુર	નાનક	૪૯
૧૪૫ હે! હે! પ્રભુ !	મ. મો.	૭૬

રાષ્ટ્રગીત ૧૫ નું ૧૭ ૨૫૦

૧ અમારી માતૃભૂમિ ઠાગ	મ. મો.	૧૭૭
૨ અમારો હિંદ, અમારી જનની !	...	૧૮૧
૩ અમે ભારતભૂમિના પુત્રો	ખખરદાર	૧૬૮
૪ અમે લૂખા દુકડા ચાવીશું	ભ. જી. નિયાઈ	૧૫૭
૫ અધિ ભુવન મનમોહિની	કવિવર ઠાકુર	૧૮૭
૬ અધિ માતૃભૂમિ તેરે	...	૧૫૪
૭ અરે મુજ માવડી ભારત !	મ. મો.	૧૭૫
૮ આજાં અજવાળાં આવે	ખખરદાર	૧૫૯
૯ ઓ હિંદ દેવભૂમિ !	...	૧૫૦
૧૦ કંદી નહિ હારના	...	૧૬૦
૧૧ કોણ દુષ્ટ આખો અહી	ખખરદાર	૧૫૫
૧૨ ગાંધીએ બતાવ્યો રે

૧૩ ગુણવતી ગુજરાત	ખમરદાર	૧૫૩
૧૪ જગાવો ભાગતને ડિગ્ગતાર	કેશવ હ. શેઠ	૧૭૭
૧૫ જનમણુમન	કવિવર ગ્વીન્દ્રનાથ	૧૫૧
૧૬ જનની એવનનો અવસર	વસંત વિનોદી	૨૧૧
૧૭ જય જય ગરબી ગુજરાત	કવિ નર્મદ	૧૮૨
૧૮ જય મગન પ્રિય જન્મભૂમિનું	લલિતજી	૧૬૭
૧૯ જય સ્વદેશ જય સ્વરાજ	લલિતજી	૧૭૪
૨૦ જાગો ઓ દિદમાળ	ચિમનનાથ ભટ્ટ	૧૮૯
૨૧ ઝડાનો જયકાર	ચિમનનાથ ભટ્ટ	૨૧૧
૨૨ Teach us how to die	Macswainney	૧૯૭
૨૩ તારે ક્યારે કઈકે દુવારે	ઝવેરચંદ મેઘાણી	૧૮૫
૨૪ તૂટ્યા વીણાતા	કેશવ હ. શેઠ	૧૭૩
૨૫ દુખિયાનો વિમાનો રે	સ્વ. શ્રવાભાઈ પટેલ	૧૬૪
૨૬ ધરતીને પટે	હરીન્દ્રનાથ	૧૭૧
૨૭ ધર્મના વીર	નાનાલાલ કવિ	૧૫૦
૨૮ The Poet and Liberty	Earnest Jones	૧૯૭
૨૯ ફરક ફરકે જયવંત	રત્નેશ્વરિમ	૧૯૬
૩૦ ફૂ ફૂ ઓ વહાવા ખુશમાગ	મ. મો.	૧૮૪
૩૧ ખાતકો ખનવીં ખનીએ !	લલિતજી	૧૬૩
૩૨ ખાતુડા તમ પથ પનોતો	મ. મો.	૧૮૪
૩૩ ભર ભર માતુ ખરપર	ખમરદાર	૧૭૮
૩૪ ભોમિયા વિના	હિમાચંદ્ર જોષી	૨૨૧
૩૫ મનમોહન બલિદા	ગોપુલદાસ ગવયુરા	૨૬૭
૩૬ મદાસમાની મેવા	મોખાભાઈ ભાવસાગર	૧૮૮
૩૭ માત હો ચાલુ તનમનથી	ખખરદાર	૧૬૯
૩૮ મારી ભગતમુખિ	સ્વ. નવચરામ	૧૬૨
૩૯ મેરી જા ન ગહે	માધવ	૧૮૩

૪૦ રે મને ભારત મેંયા વદાલી	ચિમનલાલ ભટ્ટ	૧૮૭.
૪૧ વદે માતરમ્	બંકિમચાલુ	૨૬૦
૪૨ વિઝ્ઞપી વિશ્વ તિરંગા	૧૫૮
૪૩ શ્રી ચારદા મંદિરને અંજલિ	બ. છ. નિઃશર્ક	૨૪૯
૪૪ સર ફરોશી કી તમન્ના	ત્રિશિમલ	૧૬૧
૪૫ સારે જલ્દાં સે અચ્છા	ઈકિઆલ	૧૬૧
૪૬ સુખદુઃખમાં ઉત્તમડ ગરદીમાં	ખજરદાર	૧૫૬
૪૭ દિંદ આમાર	દિગ્ગેન્દ્ર રાય	૧૭૬

રાસ

૧ અઝમ વરમે વસંત	નાનાલાલ કવિ	૨૦૭
૨ આજ આયુષનાં પર્વ	નાનાલાલ કવિ	૨૦૬
૩ ઓ આત્મદેવ !	નાનાલાલ કવિ	૨૦૬
૪ કોટિ કોટિ મારા	ખજરદાર	૨૨૨
૫ ધૂમે ધૂમે ને ઘેલી વહે	નાનાલાલ કવિ	૨૦૪
૬ ઘૂંટડા ભરી ભરી પીઓ	ખજરદાર	૨૧૦
૭ ચાંદની રાત ને કેસરિયા તારલા	ખજરદાર	૨૦૯
૮ જોયા જગત ધૂમી	કેશવ હ. શેઠ	૨૧૨
૯ છુગ સુખની મહેફિલમાં	ઝવેરચંદ મેઘાણી	૧૯૫
૧૦ દરિયો ડાલે રે	ઝવેરચંદ મેઘાણી	૨૨૩
૧૧ દિલના અમેલ ખોલ	લલિતજી	૨૧૪
૧૨ દુઃખસુખ આવે રે તે સહેજે	નાનાલાલ કવિ	૨૦૮
૧૩ નીંદર ભરી રે ગુલાલે ભરી	ઝવેરચંદ મેઘાણી	૨૨૦
૧૪ પરમ શબ્દ ઓ સુણો	નાનાલાલ કવિ	૨૦૨
૧૫ પુનિન સતોનાં વૃંદ	મંજુલાલ મગસુદાર	૨૧૫.

૧૬ પૂજી પ્રકાશ મારા પૂર્વનો	૨૦૨
૧૭ ફૂલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણ !	લલિતજી	૨૧૬
૧૮ ફૂલને દિડોલ	દીપકજી દેસાઈ	૨૧૭
૧૯ બહેના પધારો રાસમંદિરે	૨૦૫
૨૦ જોતે ઝૂલે છે તલવાર	ઝવેરચંદ મેઘાણી	૨૧૭
૨૧ માછ હવે જાજળી થાશે	૨૦૪
૨૨ મૈયા મધુરી શારદા	ચૂનિલાલ તારકસ	૨૧૬
૨૩ રૂડી રણધેણી રણવાટ	૨૦૨
૨૩ શરવીર આવજો	હવણસિંહ ગામીત	૧૬૨

मंगलप्रार्थना

વલમુપાસ્ત્વ

વલં યાઘ વિજ્ઞાનાદ્ભૂયોઽપિ હ શતં વિજ્ઞાનવતામેકો
વલધાના કમ્પયતે । સ યદા ઘલી ભવત્યથોત્યાતા ભવત્યુ-
ત્તિષ્ઠન્ પરિચરિતા ભવતિ, પરિચરન્નુપસત્તા ભવત્યુપસી-
દન્દ્રપ્તા ભવતિ, થોતા ભવતિ, મન્તા ભવતિ, યોદ્ધા ભવતિ,
કર્તા ભવતિ, વિજ્ઞાતા ભવતિ ।

વલેન પૃથિવી તિષ્ઠતિ, વલેનાન્તરિક્ષ, વલેનદ્યૌર્વલેન
પર્વતા, વલેન દેવમનુષ્યા, વલેન પશુચ્ચ વયાસિ ચ સૃણ-
વનસ્પતયઃ શ્વાપદાન્યાક્રીટપતંગપિપીલકં, વલેન લોકસ્તિષ્ઠતિ ।
વલમુપાસ્ત્વ ।

બળની ઉપાસના કર

બળ વિજ્ઞાનથી ઝેઠ છે, કારણ એક બળવાન માણસ સૌ
વિદ્વાનોને ધર્મરાત્રે છે. મનુષ્ય બળવાન થાય ત્યારે જ બીડીને બોલો
થાય છે (એટલે ગુરુને ઘેર જવા તૈયાર થાય છે.), બીડ્યા પછી
તે ગુરુની મેવા કરે છે, મેવા કર્યાથી તે એની પાસે બેસવાવાળો થાય
છે, પાસે બેસવાથી તે પ્રધા (ગુરુની દષ્ટિ સમજવાવાળો) થાય છે,
અવધુ કરવાવાળો થાય છે, મનન કરવાવાળો થાય છે, શુદ્ધ થાય
છે, કર્તૃત્વવાન થાય છે, વિજ્ઞાની થાય છે.

બળના બેર પર પૃથ્વી ટકી રહી છે, આકાશ ટક્યું છે, પર્વત,
દેવ, મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી, ઘાસ, વનસ્પતિ, નાનકડી કીડી; પદ્મ,
કીડાથી માંડી સર્વ પશુઓ, સર્વ લોકો બળના આધાર પર ટક્યાં
છે, માટે તું બળની ઉપાસના કર.

ॐ

ॐ ભૂ , ભુવ , સ્વ ૐ તે સપિના દેવનું ઈન્દ્રિયાયોગ્ય પ્રિય
અને પૂરુષો બીજો, જે (ઈન્દ્ર) અમારી શુદ્ધિને વિકસાવે.

૧ સવાગ્ના પહોં-મા નાગ હાથમાં સ્ફુગ્તા આત્મનસ્વનું હું મન્ય
હું છું, તે સદૃષ, જ્ઞાનરૂપ અને સુખરૂપ છે, પરમહસોની ને છેલ્લી
ગતિ છે, તે ચતુર્થ પદ છે, તે સ્વપ્ન, અગ્નિ અને નિદ્રા ત્રણે
સતત જાગે છે, તે શુદ્ધ સ્વ છે, અને તે જ હું છું પરમાત્માથી
બનેનો આ દેહ તે હું નથી

૨ જે મન અને વાણીને અગોચર છે, જેની જ દૃષ્ટિ વડે ચતુર્વિધ
વાણી પ્રવર્તે છે, જેનું વર્ણન વેદો પણ ' તે આ નથી આ નથી '
એ રીતે જ કરી શક્યા, તે જ્ઞાને સવારે જીવે છે ભણુ છું
અસિદ્ધિએ તેને દેવોના દેવ અજન્મા, પવનગદ્ગિત અને સૌથી આદિ
તરીકે વર્ણવેલું છે

૩ અધમગ્ધી પર, સૂર જેવું પૂર્ણ, શાશ્વત આધર, પુરુષોત્તમ
નામથી ઓળખાયેલું, એવા પરમાત્મનસ્વને હું સવારે જીવે નમસ્કાર
હું છું તે અનાત સ્વરૂપની અદર આ આપ્ત જગત રત્નુમા જેમ
સર્વ દેખાય છે તેમ પ્રતીત થાય છે

ॐ

ॐ । भूर्भुव स्व । ॐ तगवितुर्वरेण्य मर्गा देवस्य धीमहि ।
धियो यो नः प्रचोदयात् ॐ ॥

प्रन स्मरामि हृदि सस्फुरदाम्बित्य
सच्चिन्मय परमहसर्गतं तुरीयम् ।
यत् स्वप्नजागरसुषुप्तमवैति नित्य
तद् ब्रह्म निष्कलमहं न च भूतसय ॥१॥

प्रानर्भन्तानि मनसो वचसात्मस्य
वाचो विभ्रान्ति निखिला यदनुग्रहेण ।
यलेतिनेतिवचनैर्निगमा अनोचु-
स्त देवदेवमत्रमन्युतमाहुरभ्यम् ॥ २ ॥

प्रानर्भन्तानि त्वम परमर्हन्ति
पूर्ण सानानपद पुरुषोत्तमाख्यम् ॥
यस्मिन्निदं जगदपेक्षमपेक्षमूर्तं
रज्ज्वां भुजगम् इव प्रतिभसितं वै ॥ ३ ॥

મંગલપ્રાર્થના

ૐ હે દેવો, અમે કાનેથી જે કલ્યાણકારી છે તે (જ) સાબળીએ. હે યજ્ઞનીય દેવતાઓ, અમે આખોથી જે કલ્યાણપ્રદ છે તે (જ) નોંધએ. ઝિથર એવાં અગોવાળા સગીરથી પ્રાર્થતા અમે દેવને અર્પણ કરેશું આયુષ્ય ભોગવીએ.

ૐ હૃદયમાં જેનો વાસ છે જેને વૃદ્ધાવસ્થા આવતી નથી, જે ભારે વેગવાન છે, એવું મારું મન કલ્યાણકારી સકંપ કરનારું થાઓ.

(હે પ્રભો !) મને અસતમાથી સતમા લઈ જા, અધકારમાંથી પ્રકાશમાં લઈ જા; મૃત્યુમાંથી અમૃતમાં લઈ જા.

ૐ હે જ્યોતિર્મય દેવ ! (અમાગ) સર્વ કુન્તિ હૂં કર, જે કલ્યાણકારી છે તે અમને આપ.

મર્વ માર્ગોના જ્ઞાનવાળા અગ્નિદેવ, અમને (અમાગ) ધ્યેયની (નિશ્ચિત) પ્રાપ્તિ જે રીતે થાય, તેવી રીતના મુદ્દ માર્ગો તુ અમને લઈ જા અમારા ત્રુટિલ પાપો સાથે લડ (અને તેને કાર કર) તને અમે પુજા નમસ્કાર કરીએ છીએ

ॐ भद्र वर्णेभि धुणुयाम देवा
भद्र पश्येमाक्षभिर्यजत्रा ।
स्विरैरहस्तुष्टुनासस्तनूभि-
र्व्यशेम देवहितं यदायुः ॥

ॐ हृत्प्रतिष्ठ यदजिर अनिष्ठ
तन्मे मनः शिवमकल्पमस्तु ॥

ॐ असती मा सद्गमय ।
तमसो ॥ ज्योतिर्गमय ।
सूर्योर्मांसमृतं गमय ॥

ॐ विश्वानि देव सप्रितदुरितानि परासुव
यद्भद्रं तेन आसुव ॥

ॐ अग्ने नय सुपथा रायेऽस्मान्
विश्वानि देव वसुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मन्नुहुराणमेनो
भूविष्ठा ते नमर्द्धकं विश्वम् ॥

મગદ્ધમાર્થના

હાથ વડે કે પગ વડે, વાણીથી કે શરીરથી, કાનથી કે આંખથી, હું જે કંઈ અપાધ કરું, તે કર્મથી ઉત્પન્ન થયેલ હોય કે માન માનસિક હોય, અમુક કર્મ તેથી હોય કે અમુક ન કર્મ તે કાગળે હોય, હે દયાસાગર ક'યાણુકારી મહાદેવ, તે ગંધા માટે મને દુઃખ કર. તારો જયજયકાર થાઓ.

નથી મગ્ધની ઇચ્છા કરતો, કે નથી સ્વર્ગની ઇચ્છા કરતો. અરે ! મોક્ષનીયે મને ઇચ્છા નથી, હુ ખથી તનાયેલા પ્રાણીમાનની પીડા ફર થાય, એટલું જ હું ઇચ્છુ છું.

પ્રગ્નનું ક'યાણુ થાઓ, રાગઓ ન્યાયને ગતે પૃથ્વીનું પાવન કરો, હ્રમેશા ગાય અને બ્રાહ્મણનું ભનુ થાઓ, અને સમગ્ર લોકો સુખી થાઓ.

જગતના કાગણુકપ અને સત્ત્વકપ, હે પરમેશ્વર, તને નમસ્કાર ! સર્વ લોના આશ્રય એવા ચિત્તકપ, તને નમસ્કાર ! મુક્તિ આપનાર અદ્વિતતત્ત્વ, તને નમસ્કાર ! શાશ્વત અને સર્વવ્યાપી એવા બ્રહ્મને નમસ્કાર

તું જ એક ગણુ લેના જોના છે—આશ્રયનું સ્થાન છે તું જ એક ઇચ્છવાવાચક છે—વરવાચક છે તું જ એક જગતનો પાવનકાર છે અને પોતાના જ પ્રકાશથી પ્રકાશમાન છે તું જ એ. આ મુદ્ધિનો ઉત્પન્ન કરનાર, પાલન કરનાર અને સહાર કરનાર છે, અને તું જ એક નિશ્ચય અને નિર્વિકલ્પ છે

करचरणद्वयं वा कान्तं कर्मण वा
 श्रवणनयनजं वा मनसा वाऽपराधम् ।
 निहितमविहितं वा सर्वमोहं धमस्त
 जय जय कृष्णाय श्रीमन्महेश्वर्य ॥

न त्वहं कामये राज्यं न स्वर्गं नापुनर्भयम्
 कामये दुःखान्ममैवा प्राणिनां दुर्निवासजम् ॥

म्वस्ति प्रजाभ्यः परिपालयन्
 न्यायेन मार्गेण महीं महीशः ।
 गौत्राक्षणेभ्यः शुभमस्तु नित्यम्
 लोकाः समन्ता सुरितर्गं भवन्तु ॥

नमस्ते सतं ते जगन्कारणाय
 नमस्ते चित्ते सर्वलोकेश्वराय ।
 नमोऽद्भुततत्त्वान्मुचिप्रदाय
 नमोऽत्राग्रे व्यापिने शाश्वताय ॥

त्वमेकं शरण्यं त्वमेकं वरेण्यम् ।
 त्वमेकं जगत्प्रादुर्भूतं स्वप्रकाशम् ।
 त्वमेकं जगत्कर्तृपतृप्रवृत्तृ
 त्वमेकं परं निधनं निर्विकल्पम् ॥

મન સમાન ચપળ અને પવન સરખો ત્વરિત જેનો વેગ છે, જે જિતેન્દ્રિય, બુદ્ધિમાન અને શ્રેષ્ઠ છે, એવા વાનરચૂંચના સેનાપતિ, શ્રી રામહૂત પવનસુતને શરણે હું જઈ છું.

જે મોગરા, ચંદ્ર કે જરફના હાર જેવી ગૌરવર્ણ છે, જેણે શ્વેત વસ્ત્રો પહેરેલાં છે, જેના હાથ વીણાના સુંદર દંડથી સુશોભિત છે, જે સફેદ કમળ ઉપર વિરાજે છે, બહા વિખ્યા, મહેશથી માંડીને બધા દેવો જેને હમેશાં સ્તવે છે, તે સમગ્ર અજ્ઞાન અને જડતાનો નાશ કરનાર દેવી સરસ્વતી મારું રક્ષણ કરો.

અમે તારું સ્મરણ કરીએ છીએ અને તને ભજીએ છીએ, જગતના સાક્ષીરૂપ તને અમે નમીએ છીએ. સત્સ્વરૂપ એક માત્ર નિધાન, અને કશાનો આધાર ન લેનાર એવા, આ ભવસાગરમાં વહાણરૂપ ઇન્દ્રિયને અમે શરણુ જઈએ છીએ.

હે ! સર્વશક્તિમાન ! તું મારા હૃદયમાં વાસ કરે છે; તારા તેજથી મારી સૂતેલી વાણીને જગત કરે છે; મારા હાથ, પગ, કાન, ત્વચા વગેરે અન્ય પ્રાણોમાં પ્રાણ રહે છે; એવા હે ભગવાન, તને મારા હૃદયનો નમસ્કાર હજો.

આપણા બન્નેનો તે સાથે વિકાસ કરો. આપણા બન્નેનું તે સાથે પાલન કરો. આપણે સાથે પુરુષાર્થ કરીએ. આપણું અધ્યયન તેજસ્વી થાઓ. આપણે એકબીજાનો દ્વેષ ન કરીએ.

मनोज्ञ माहृतुल्यवेग
 चितेन्द्रिय बुद्धिमता वरिष्ठम् ।
 वातात्मन वानरयूथमुख्य
 श्रीरामदूत शरण प्रपद्ये ॥

या हृन्दे दुतुपारहारधन्वा या शुभ्रवस्त्रारुन्ध
 या घणावरदण्डमण्डितकरा या भवेतपत्राक्षना ।
 या श्रद्धाच्युतशकरप्रभृतिभिर्देवैः सदा वन्दिता
 सा मा पानु सरस्वती भगवती नि शेषपाट्यापहा ॥

वय त्वा हरामो वय त्वा भगामो
 वय त्वा जगत्सोक्षरुप नमाम ।
 सदैक-निधान निरालयमीशम्
 भवाम्योधिपोत शरण्य व्रजाम ॥

योऽन्त प्रविश्य मम वाचमिमा प्रयुताम्
 सचीवयत्यगिलशक्तिधर स्वयाम्ना ।
 अन्यारब्ध हस्तचरणभ्रमणत्वगादीन्
 प्राणाश्रमो भगवते पुरुषाय तुभ्यम् ॥

ॐ सह नावस्तु सह नौ भुनस्तु सह नीये परवावहे ।
 तेजस्विनामधीतमस्तु मा विद्विषावहे ॥

उपनिषत्स्मरणम्

ભારતસાવિત્રી

મનપિતૃસહસ્રાપિ પુત્રદારદાતાનિ ચ ।

મમારેણુભૂતનિ ચાંતિ કામ્યાં ચપરે ॥

હાનરો માનાપિતા અને સેંકડો પુત્રા અને સ્ત્રીઓ સંસારમાં અનુભવાય છે, તે બધાં જાણ છે (મરે છે) અને બીજાં (પણ) બધાં જ જાણે.

હર્ષસ્થાનમદમ્ભાપિ મયમ્યાનસત્ત્વનિ ન ।

દિવમે દિવને મૃતમાતેભિ ન પંઢિતમ્ ॥

હાનરો હર્ષનાં સ્થાનો અને સેંકડો જીવનાં સ્થાનો હમેશાં મૂર્ખાને અસર કરે છે, પંડિતને નહિ.

કર્ત્ત્વશકુવિરોમ્યેષ ન ચ કથિન્નૃણોનિ મે ।

ધર્માર્થથ કામથ સ વિમર્ષ ન સેચતે ॥

દાશ કોંચા દરીને આ હું પોદારીને કહું છું કે “ધર્મથી જ અર્થ અને કામની સિદ્ધિ છે. તે (ધર્મ) કેમ કેમ સેવવું નથી?” (પણ) મને કેમ સાંભળવું નથી.

ન જાતુ કાનાત્ત મયાત્ત યોમન્

ધમે ત્યજ્જિનિનમ્યાપિ હેતો ।

ધર્મો ક્તિયઃ સુન્નદુઃસ્થે ત્વનિત્યે,

જીવો નિયો, હેનુરસ્થ ત્વનિય.

કામથી, કામથી કે લોભથી, તેમ જ જીવના કામને પણ ધર્મ ન તજવો જોઈએ. ધર્મ નિત્ય છે. સુખ અને દુઃખ અનિત્ય છે. જીવ નિત્ય છે; તેનું પ્રયોજન અનિચ છે.

૧. સોના જેવા ચકચકિત ઢાંકણથી સત્યનું મુખ ઢંકાઈ ગયું છે. હે પૂત્રન! (જગતને પોષણ દેનારા સૂર્ય) સત્યની શોધ કરનારા જે હું, તેને સત્યનું મુખ દેખાય તે માટે તે ઢાંકણું છું દૂર કર.

સર્વ માર્ગોના જ્ઞાનવાળા અગ્નિદેવ, અમને (અમારા) ધ્યેયની (નિશ્ચિત) પ્રાપ્તિ જે રીતે થાય, તેવી રીતને સુંદર માર્ગે છું અમને લઈ જા. અમારાં કુટિલ પાપો સાથે લડ (અને તેને હાર કર.) તને અમે પુષ્કળ નમસ્કાર કરીએ છીએ.

૩. ત્રેય (કલ્યાણ) અને પ્રેય (પ્રિય) બન્ને મનુષ્ય આગળ આવીને ઊભાં રહે છે. ડાહ્યો પુરુષ બન્નેની ઘટતી પરીક્ષા કરીને તેની વચ્ચે વિવેક કરે છે. મૂર્ખ મનુષ્ય યોગક્ષેમ (ઐહિક સુખોપભોગ)નું સાધન બાણી પ્રેયને સ્વીકારે છે.

૪. સર્વે વેદો જે પદ્મનું પ્રતિપાદન કરે છે, સર્વ તપો (અતિમ સાધ્ય તરીકે) જે પદ્મનું વર્ણન કરે છે, જે પદ્મની ઇચ્છાથી (મુમુક્ષુઓ) બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે છે, તે પદ હું તને દૂંધામાં કહું છું-ઠીક એ તે પદ છે.

૫-૬. આત્મા રથમાં બેઠેલો યોદ્ધો છે, શરીર રથ છે, બુદ્ધિ સારથી છે, મન લગામ છે, ઈન્દ્રિયો ધોડા છે અને (પાંચ) વિષયો ગોચરો છે, એમ તું સમજ. ઈન્દ્રિયો અને મન સાથે જોડાયેલો આત્મા (વિષય) ભોગવનારો છે એમ ડાહ્યા પુરુષો કહેતા આવ્યા છે.

हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापहितं मुखम् ।

तत्त्वं पूजयेत्पात्रं सत्यधर्माय दृष्टये ॥ १ ॥

अग्ने नय सुखा रायं जस्मान्

विश्वानि देव वयुनानि विश्वान् ।

सुमोष्यस्मज्जुङ्गममेनो

भूमिगं ते नमर्त्सि विश्वम् ॥ २ ॥

श्रेयश्च प्रयश्च मनुष्यमेत-

स्ती सपरीत्य विविनक्ति धीरः ।

धेयो हि धीरोऽमिमेप्रयसो वृणोते

प्रेनो मन्दो योगक्षेमादृणोत ॥ ३ ॥

सर्वं वेत्ति यत्पदमामनन्ति

तथाऽग्निं भर्वाणि च यद्वदन्ति ।

यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति

ततो पदं गमरेण ब्रवीमि ॐ श्रुत्येनम् ॥ ४ ॥

૭ જેનો જીદ્દિપી નામથી (દોસિયા) અને જેની મનરૂપી લગામ તામામા હોય તે (આ સમાગ્રી) નાર્ગની પાઠ નીચળા જઈને, વિષ્ણુનું શ્રેય પામી રી લે છે

૮ ઊગે, જાગે, અને એ પુરો પાસે જઈ જ્ઞાન મેળવી ને (કાળુ કે) ઝાલા પુરો કહે છે ૬ અગ્નિની તીક્ષ્ણ ધર ઉપરથી જતુ જેઠે મુશ્કેલ છે તેવું જ આ વિદ્યુત નારે જતુ કહ્યું છે

૯ જેમ જગતમા ગહેયો એકજ અગ્નિ (પોતાનું સ્વરૂપ કાયમ રાખી) જુગ જુદા પદાર્થોની જુગ જુદા રૂપો ધાગ્યું કરે છે, તે જ પ્રમાણે એક જ સર્વવ્યાપક અતરાત્મા વસ્તુમાના સયોગની જુદા જુગ રૂપો ધાગ્યું કરીને પાઠા (સ્વરૂપ) બહાર (અવિષ્ટ) ગહે છે

૧૦ જેમ એકજ વાયુ જગતમાના વિવિધ પાથો સાથે સબધમા આવવાથી જુદાજુદા આકારોને ધાગ્યું કરે છે, તેમ વિશ્વવ્યાપક એકજ અતરાત્મા બિન બિન રૂપો ધાગ્યું કરે છે (સ્વસ્વરૂપે) બહાર (અવિષ્ટ) ગહે છે

૧૧ સર્વ નોકાના નેતરૂપ મુર્ધ જે પ્રમાણે સામાન્ય નેત્રોના દોરોથી અવિષ્ટ રહે છે, તેમ ૮ સર્વથી ન્યાગ એવા વિશ્વવ્યાપક અતરાત્માને લોકાના દુષ્ણનો નેપ લાગતો નથી.

विज्ञानसारविश्वस्तु मन प्रग्रहाक्षर ।

सोऽध्वन आरमाप्नोति तद्विष्णो- परम पदम् ॥ ७ ॥

उत्तिष्ठत आश्रित प्राप्य वराजिषोक्षत

धुरस्व धारा निशिता दुःखस्य

दुगे पश्यन्त्यस्यो यदस्मि ॥ ८ ॥

अभिर्यधैको भुवन प्रविष्टो

रूप रूप प्रतिरूपो बभूव ।

एकस्त्वया सरेभृन्तस्तस्मात्

रूप रूप प्रतिरूपो बहिः ॥ ९ ॥

अपुयधैको भुवन प्रविगे

रूप रूप प्रतिरूपो बभूव ।

एकस्त्वया सरेनतान्तस्तस्मात्

रूप रूप प्रतिरूपो बहिः ॥ १० ॥

गुरो यथा नरीगेरस्य चक्षुर्

न लिप्यते चाभुयैवाद्यर्थायैः ।

एकस्त्वया सरेभृन्तस्तस्मात्

न लिप्यते व्योक्तु-त्वेन वाच्य ॥ ११ ॥

૧૨ એક, સર્વ જૂતોને વ્યાપીને રહેલા (પોતાના) એક જ સ્વરૂપને અનેક પ્રકારે દેખાડનારા (પરમેશ્વર)ને જે ડાહ્યો પુરુષ પોતામાં રહેલો જુએ છે, તેને જ કાયમના સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે, ખીજાઓને થતી નથી

૧૩ સર્વ અનિત્ય પદાર્થોમાં રહેલા એક, નિત્ય, સર્વચેતન, પદાર્થોને ચેતના આપવાવાળા, પોતે એક હોઈ અનેકની કામનાઓને તૃપ્ત કરનારા (પરમેશ્વર)ને જે ડાહ્યો પુરુષ પોતામાં રહેલો જુએ છે તેને જ કાયમની શાંતિ મળે છે, ખીજાઓને નહિ

૧૪ આ સૂર્ય પ્રકાશ પાડી શકતો નથી, ત્યાં ચંદ્ર કે તારાઓને પ્રકાશ પણ પડી શકતો નથી, ત્યાં વીજળી પણ પ્રકાશ દેવા અસમર્થ છે, ત્યાં અગ્નિ તો કેની જ રીતે પ્રકાશી શકે? જેના પ્રકાશને લાધે (સૂર્ય, ચંદ્ર તારા, ઇત્યાદિ) સર્વ પ્રકાશમાન થાય છે તેના જ તેજ વડે આ સર્વ સજ્જતો પ્રકાશિત થાય છે

૧૫ જે વિદ્વાન શાંતિપૂર્વક ચરણમાં રહી, તપ અને શ્રદ્ધાનું સેવન કરતા રહી, શિક્ષાવૃત્તિથી (અપરિગ્રહથી) રહે છે તે પાપરહિત થઈ સૂર્યદારથી, જ્યાં એ પ્રસિદ્ધ અવિકારી અને અવિનાશી પુરુષ છે, તે સ્થાને જાય છે

एको वशी सर्वभूतान्तरात्मा

एकं रूपं बहुधा यः करोति ।

तमान्मस्थ येऽनुपश्यन्ति धीरा

स्तेषां सुखं शान्तिं नेतरेषाम् ॥ १२ ॥

नित्योऽनित्यानां चेतनश्चेतनानां

एको बहूनां यो विदधाति प्रमान् ।

तमान्मस्थ येऽनुपश्यन्ति धीरा-

स्तेषां शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम् ॥ १३ ॥

न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं

नेमा विद्युतो भान्ति पुतोऽयमग्निः ।

तमेव भान्तमनुभाति सर्वं

तस्य भासा सर्वमिदं विभाति ॥ १४ ॥

तत्र भदे ये ह्यप्यगन्धरूपे

शान्ता विद्रागो भैक्षचर्या चरन्तः ।

सूर्यदारेण ते विरजाः प्रयान्ति

यत्रागृतः स पुरयो ह्यव्ययान्मा ॥ १५ ॥

૧૬. (સકામ) કર્મોથી મળનારા લોક (વિનાશી છે) એવી ખાતરી કરી લઈ બ્રહ્મણે વૈરાગ્યયુક્ત થવું. નિત્યની પ્રાપ્તિ કદી અનિત્ય વડે થઈ શકતી નથી. (તે નિત્યને) જાણવા માટે સમિધ હાથમાં લઈને (એટલે શિષ્યભાવે) તેણે વેદપારંગત બ્રહ્મનિષ્ઠ ગુરુ કને જ જવું જોઈ એ.

૧૭. આવી રીતે વિધિયુક્ત આવેલ, શ્રાંત ચિત્તવાળા અને મનોનિગ્રહી શિષ્યને એ વિદ્વાન આચાર્ય વડે જે સત્યસ્વરૂપ અવ્યય પુરુષનું (એટલે પરમાત્માનું) જ્ઞાન થાય છે તે બ્રહ્મવિદ્યા કહેવાય છે.

૧૮. પ્રણવ (હૃંકાર) એ ધનુષ્ય, આત્મા એ બાણ, અને બ્રહ્મ એ લક્ષ્ય છે એમ (ઋષિઓએ) કહ્યું છે; માટે અત્યંત સાવધાનપણે તે બ્રહ્મને વીંધી જેમ બાણ લક્ષ્યમય થઈ જાય (લક્ષ્યમાં પેસી જાય) તેમ બ્રહ્મમય થઈ જવું.

૧૯. એ તત્ત્વનાં પર (ત્રેષ્ઠ અથવા સૂક્ષ્મ) અને અવર (કનિષ્ઠ અથવા સ્પૃશ્ય) બન્ને પ્રકારનાં સ્વરૂપનું જ્ઞાન થતાં હૃદયની ગાંઠો છૂટી જાય છે, સર્વ સંશયો બિડી જાય છે, અને કર્મો ક્ષય પામે છે.

૨૦. આ અવિનાશી બ્રહ્મ જ આગળ, પાછળ, દક્ષિણે, ઉત્તરે, નીચે, ઉપર, ચારે બાજુએ પથરાઈ રહ્યું છે, આ બ્રહ્મ એ વિશ્વ છે, અને સર્વથી ત્રેષ્ઠ છે.

परीक्ष्य लोमान्निर्दिष्टान्

ब्राह्मणो निर्देमायाश्चास्यन्तः वृत्तेक ।

तद्विज्ञानार्थं स गुरुमेवाभिगच्छेत्

समित्पाणिः श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठम् ॥ १६

तस्मै स विद्वानुरसज्ञाय सम्यक्

प्रशान्तचित्ताय शमान्विताय ।

येनाक्षरं पुरुषं वेद सत्यं

प्रोवाच तां तत्त्वतीं ब्रह्मविद्याम् ॥ १७

प्रथमो धनुः शशो ह्यात्मा ब्रह्म तद्वक्ष्यमुच्यते ।

अप्रमत्तेन वेदव्यं शरवत्तन्मयो भवेत् ॥ १८

मिथ्यते हृदयमन्विदिष्यन्ते सर्वगंगायाः ।

क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन्दृष्टे परावरे ॥ १९

ब्रह्मवेदममृतं पुरस्ताद्ब्रह्म पश्चाद्ब्रह्म दक्षिणतश्चोत्तरेण ।

अधश्चोर्ध्वं च प्रमृतं ब्रह्मवेदं विश्वमिदं वरिष्ठम् ॥ २०

૨૧ આત્માની પ્રાપ્તિ હંમેશાં સત્યથી, તપથી, સારી અથવા સંપૂર્ણ (રીતે પ્રાપ્ત કરેલા) જ્ઞાનથી અને બ્રહ્મચર્યથી થાય છે. પોતાના અંતઃકરણમાં નિષ્કલંક અને પ્રકાશમય સ્વરૂપમાં રહેનારા આત્માને પાપરહિત થયેલા અચલશીલ લોકો જોઈ શકે છે.

૨૨. સત્યનો જ જથ્થો થાય છે. અસત્યનો જથ્થો થતો નથી. જે માર્ગે કૃતાર્થ થયેલા ઋષિઓ જાણ છે અને જે માર્ગે પર સત્યનું તે પરમ નિધાન રહે છે, તે દેવોનો માર્ગ સત્ય વડે જ આપણે માટે ખુલ્લો થાય છે.

૨૩. આ આત્મા દેવોના અધ્યયનથી પ્રાપ્ત થતો નથી, બુદ્ધિની ત્રીણવટથી કે પુષ્ટજ અવસ્થાથી (એટલે અનેક વિષયોની માહિતી હોવાથી) પ્રાપ્ત થતો નથી. પણ જે આત્માને જ વરે છે (એટલે એની જ પ્રાપ્તિ વાંછે છે) તેને તેની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેને જ આત્મા પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરે છે.

૨૪. (બ્રહ્મચર્યના) બંધરહિત, ગરુડાત્મી, તેમ જ અશાશ્વીય તપનો અંગીકાર કરનારને આત્માની પ્રાપ્તિ થતી નથી. આ ઉપાયોથી (એટલે ઉપસા દોષો કાઢીને) ન્યારે ગાંધો પુરુષ તેને મેળવવા અચલ કરે છે ત્યારે તેનો આત્મા બ્રહ્મપદને મેળવી લે છે.

सत्येन लभ्यस्तपसा ह्येव आत्मा

सम्यग्ज्ञानेन ब्रह्मचर्येण नित्यम् ।

धन्त शरीरे ज्योतिर्मयो हि शुभ्रो

य पश्यति यतय क्षीणदोषा ॥ २१

सत्यमेव जयते नारुण

सत्येन पया चिन्तो देवयान' ।

येनाक्रमन्त्युपयो ह्यात्मिकामा

यत्र तत्तत्तत्तस्य परम निधानम् ॥ २२

•

नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो

न मेघया न बहुना श्रुतेन ।

यमेवैव कृणुते तेन लभ्य-

स्तस्यैव आत्मा विवृणुते तनूस्त्वाम् ॥ २३

नायमात्मा धलहीनेन लभ्यो

न च प्रमादात्तपमो वाण्डित्यान् ।

एतैरुपायैर्यतते यस्तु विद्वा-

स्तस्यैव आत्मा विशते ब्रह्मधाम ॥

૨૫. આ આત્માને પ્રાપ્ત કરી લેવાથી જ્ઞાનનૃપ, જિતાત્મા, પ્રશાન્ત અને એકાગ્રચિત્ત થયેલા વિદ્વાન ઋષિઓ એ સર્વવ્યાપી આત્માને સર્વત્ર પામીને સર્વમાં પ્રવેશ કરે છે.

૨૬. વેદાન્ત (સર્વ જ્ઞાનનો જ્યાં અંત આવે છે તે) તથા વિજ્ઞાન (પ્રકૃતિનું જ્ઞાન) વડે જેમણે (પરમ) અર્થનો સારી રીતે નિશ્ચય કરી લીધો છે, તેમ જ સંન્યાસ તથા યોગ વડે જે શુદ્ધ સત્ત્વ (ચિત્ત)વાળા થયા છે એવા પ્રપન્નવાન ષણ્ણપરાયણુ લોકો મરણકાળે ષણ્ણલોકમાં જઈ મુક્ત થઈ જાય છે.

૨૭. જેમ સમુદ્ર બાણી વહેતી નદીઓ પોતાનાં નામ અને રૂપ છોડી સમુદ્રમાં જ લીન થાય છે, તે પ્રમાણે મુક્ત થયેલો જ્ઞાની નામરૂપથી છૂટી સર્વશ્રેષ્ઠ એવા દિવ્ય પુરુષમાં (લીન થઈ) જાય છે.

૨૮. જેને તે શ્રેષ્ઠ ષણ્ણ સમજાય છે તે ષણ્ણ જ થાય છે. તેના કુળમાં ષણ્ણ ન જાણનારો ઉત્પન્ન થતો નથી. તે શોકને તરી જાય છે, પાપને તરી જાય છે, હૃદયમાંનાં ગંધનોથી છૂટી તે મૃત્યુરહિત થાય છે.

संप्राप्यैतन्मृपयो ज्ञानतृप्ता.

तृप्तात्मानो वीतिरागा प्रशान्ता. ।

ते सर्वे ग सर्वे प्राप्य धीरा

युक्तात्मानः सर्वमवाप्नुयन्ति ॥ २५.

वेदोक्तविज्ञानमुनिधितथां

संन्यासभोगाद्यन्तः शुद्धसत्त्वा. ।

ते नम्रलोकेषु परात्तमाले

परमृता. परिमुच्यन्ति सर्वे ॥ २६.

यथा नय. न्यदमानाः समुद्रे-

ऽस्त गच्छन्ति नामरूपे निरुद्य ।

तथा विद्वान्नामरूपाद्विमुक्त-

परस्पर पुरुषमुपैति दिव्यम् ॥ २७.

स यो ह वै तत्परम ब्रह्म वेद ब्रह्मैव भवति

नास्याब्रह्मन्कुले भवति ।

नरति धोक्त तरति पाप्मान

गुहाप्रस्थिभ्यो विमुक्तोऽमृतो भवति ॥ २८

૨૯. જ્યાં પહોંચી ન શકવાથી વાણી મનસહ પાછી ફરે છે, તે બ્રહ્મના આનંદને જે અનુભવે છે, તે કદાપિ ખીતો નથી. (કારણ) આ સત્કૃત્ય મેં કર્યું નહિ, આ પાપ મેં કર્યું, એવા પ્રકારનો (પશ્ચાત્) તાપ કરવાનો એને પ્રસંગ જ આવતો નથી.

૩૦. તરુણે ઉત્તમ પ્રકારના, અત્યંત અભ્યાસી, આશાવાન, દૃઢનિશ્ચયી અને બસસંપન્ન હોવું જોઈએ. એવા તરુણને આ સર્વ પૃથ્વી દ્રવ્યમય થઈ જાય છે.

તેણે વૃત્તાદિ જોવાં નહિ, સજ્જા અને લોકસમુદાયમાં જવું નહિ. લોકો વિષે ગપ્પાં મારવાનો તેનો સ્વભાવ ન હોવો જોઈએ. એ એકાન્તની રુચિવાળો હોવો જોઈએ, ગુરુ તથા તેનાં સંબંધીઓ અપ્રદિત રીતે વર્તે તો પણ તેણે સ્વેચ્છાચારી બનવું ન જોઈએ. સ્ત્રીઓ સાથે કામપૂરતું જ બોલવું; એણે મુદ્દુ, શાંત, લજ્જાપુકત અને દૃઢનિશ્ચયી થવું; આગમ, કોષ, મત્સર છોડી દેવાં; સવારસાંજ (ગુરુને ધેર) પાણીનો ઘડો ભરી લાવવો; અરુચ્યમાંથી બગતણુ લાવવું.

બધા વિદ્વાન્થી શ્રેષ્ઠ છે, કારણ એક બળવાન માણસ સો વિદ્વાનોને થયરાવે છે, મનુષ્ય બળવાન થાય ત્યારે જ બિડીને બિંબો થાય છે (એટલે, ગુરુને ધેર જવા તૈયાર થાય છે), બિડયા પછી તે ગુરુની સેવા કરે છે, સેવા કર્યાથી એની પાસે બેસવાવાળો થાય છે, પાસે બેસવાથી તે દષ્ટા (ગુરુની દષ્ટિ સમજવાવાળો) થાય છે, શ્રવણ કરવાવાળો થાય છે, મનન કરવાવાળો થાય છે, બુદ્ધ થાય છે, કર્તૃત્વવાન થાય છે, વિદ્વાની થાય છે. બળની ઉપાસના કર. (૩૨)

यतो वाचो निवर्तन्ते । अग्राप्य मनसा सह ।
 आनन्द ब्रह्मणो विद्वान् । न विमेति कदाचन ।
 एत हि वा न तपति किमह साधु नाकरवम् ।
 विमह पाशमकरवमिति ॥ २९

युवा स्यात्मानु युवाप्यन्यक अक्षिप्तो दृष्टिष्ठो बलिष्ठः ।
 तस्येय पृथिवी सर्ववित्तस्य पूर्णा दान् ॥ ३०

अक्षतदर्शी । ममा समाजावागन्त । अजनवादशीलः ।
 रहशील । गुरोदशचारेष्वकर्ता स्वार्थकर्मणि । स्त्रीषु
 यावदर्थसमाप्ता । मृतः । दान्तः । च्छीमान् । दृढपुत्रः ।
 अम्बुस्तु । अन्तरेधनः । अनसूय । नात्यप्रातद-
 पुम्भमाहरेत् । अरण्यादियनाहृत्याप्तो निदध्यान् ॥ ३१

फल पञ्च विज्ञानाद्भूतोऽपि धन विज्ञानवग्नमेधो नत्त्वानाकम्पयते ।
 स यदा यत्नी भवयसोत्पाता भवत्युत्तिष्ठ परिचरित्वा भवति,
 परिचाकुगता भवयुगानीन्द्रश्च भवति, भोग्य भवति, मन्ता भवति,
 योद्धा भवति, कर्ता भवति, विज्ञाता भवति ॥ बलमुपास्त्व ॥ ३२

મધુ વાતા ઋતાયતે । મધુ ક્ષરન્તિ સિન્ધવઃ ।
 માધ્વીર્ન સન્તવોપવીઃ । મતુ નક્ષ મુતોક્ષ્મ ।
 મધુમત્પાધિવ રજ મતુ ચૌરસ્તુ ન પિતા ।
 મધુમાજો વનસ્પતિઃ । મતુમાનસ્તુ સૂર્યઃ ।
 માધ્વીર્ગાવો ભવન્તુ નઃ ॥ ૩૩

(સત્યની શોધ કરનારા અમને) પવન અનુકૂળ થાયો, નદીઓ
 મીઠું પાણી પાડ્યો, સર્વ વનસ્પતિ મીઠી થાયો, અમને રાત્રિ
 કન્યાશુભ્રદ થાયો, સખ્યા આનંદપ્રદ થાયો. પિતૃસ્વરૂપ આકાશ તે
 અમને આશીર્વાદ દો. વૃક્ષ વગેરે અમને મધુરું ફળો આપો. સૂર્ય
 અમારું કન્યાશુ કરો. ગાયો અમારા તરફ વાત્સલ્ય ધરાવો.

મા તું કાયરતા ધાર, તને આ ઘટતું નથી;
હૈયાના ફૂલળા ભાવ છોડીને બેઠ, અર્જુન ! [૨-૩]

ત્યજ દર્ષ જીર્ણ થયેલ વસ્ત્રો
લે છે નવાં જેમં મનુષ્ય ખીખં;
ત્યજ દર્ષ તેમ શરીર જીર્ણ,
પામે નવાં અન્ય શરીર દેહી. [૨-૨૨]

ન તેને ઉદ્ધતાં શસ્ત્રો, ન તેને અગ્નિ બાળનો,
ન તેને ભીંજવે પાણી, વાયુ તે સૂકવે નહિ. [૨-૨૩]

જન્મ્યાનું નિશ્ચયે મૃત્યુ, મૃત્યાનો જન્મ નિશ્ચયે;
માટે ઉપાય ના તેમાં તારે, શોક ધટે નહિ. [૨-૨૭]

હણાયે પામશે સ્વર્ગ, જીત્યે ભોગવશે મહી;
માટે, પાર્થ ખડો થા તું, યુદ્ધાર્થે દૃઢ નિશ્ચયે. [૨-૩૭]

લાલ-હાનિ, દુ.ખો-સુખો, હાર-જીત કરી સમ,
પછીયુદ્ધાર્થ થા સજ્જ, તો તને પાપ ના થશે. [૨-૩૮]

આદ્યું વણુસે ના ને વિધ્ન ના બિપજે અર્હો;
અંશ આ ધર્મનો સ્વરૂપે ઉગારે ભયથી વડા. [૨-૪૦]

કર્મે જ અધિકારી તું, ક્યારે ય ફળનો નહિ;
જેમાં જાએ બધાં જૂતો, તે જ્ઞાની મુનિની નિચા. [૨-૬૯]

यलैन्य मा स्म गम पार्थ नैतत्त्वय्युपगच्छते
शुद्र हृदयदौर्बल्य त्यक्तवोतिष्ठ परतप ॥ २-३ ॥

यातासि जीर्णानि यथा विहाय
नरानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णा-
न्यन्यानि शयाति नरानि देही ॥ २-२२ ॥

नैन छिदति शस्त्राणि नन दहति पावक ।
न चैन यलेदयत्यापो न शोषयति मास्त ॥ २-२३ ॥

जातस्य हि ध्रुवो मृथुर्ध्रुव जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपश्चिद्येऽर्थे न त्व शोचिनुमर्हति ॥ २-२७ ॥

हृतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भौक्ष्यसे महीम् ।
तस्मादुत्तिष्ठ कर्तव्यं युद्धाय कुजनिधय ॥ २-३७ ॥

सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।
ततो युद्धाय युज्यस्व नैव पापमवाप्स्यसि ॥ २-३८ ॥

नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्यवायो न विद्यते ।
स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य प्राप्यते महतो भयान् ॥२-४०॥

कर्मण्येवाभिप्रास्ते मा फलेषु कदाचन ।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽश्वकर्मणि ॥२-४७॥

નિશા જે સર્વ જૂતોની, તેમાં જાગ્રત સંયમી
જેમાં જાગે જધાં જૂતો, તે જ્ઞાની મુનિની નિશા [૨-૬૯]

મહાજનો કરે જે જે તે જ અન્ય જનો કરે;
તે જેને માન્યતા આપે, મનુષ્યો તે ચલાવતા. [૩-૨૧]

ફેડો સ્વધર્મ જિલો ચે સુસેચા પરધર્મથી,
સ્વધર્મે મૃત્યુમાં ઐય, પરધર્મ લાયે લયો. [૩-૩૫]

અજન્મા, અવ્યયાત્મા ને જૂતોનો ઈશ્વરે છતાં
જિપણું આત્મમાયાથી ભારી પ્રકૃતિ પેં ચડી. [૪-૬]

ત્યારે ત્યારે જગે યાય ધર્મની ગ્લાનિ ભારત,
અધર્મ પ્રગટે જોરે ત્યારે સળું હું આત્મને. [૪-૭]

સતોના રક્ષણાર્થે ને પાપીના નાશકારણે,
ધર્મની સ્થાપના કાળે જન્મ ધારું યુગેયુગે. [૪-૮]

જે આશરે મને જેમ, તેમ હું તેમને લલું;
મનુષ્યો અનુવર્તે તો સર્વથા મુજ માર્ગને. [૪-૧૧]

વિદ્યા વિનયથી યુક્ત વિપ્રમાં ને શ્વપાકમાં,
ગાયમાં, ગજમાં, શ્વાને, જ્ઞાનીઓ સમદષ્ટિ છે. [૫-૧૮]

આપને તારવો આપે, આપને ન હુઆડવો;
આપે જ આપનો જાણુ, આપે જ શત્રુ આપનો. [૬-૫]

या निशा तर्भूतानां तस्यां जायति संपत्नी ।
यस्यां जायति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥२-६९॥

यद्यदाचरति धेनून्मातादेवेतरो जनः ।
स यदग्रमा पुरते लोहस्यदनुवर्तते ॥३-२१॥

श्रेयान्धर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठिगुणः ।
स्वधर्मो निघनं श्रेयः परधर्मो भयावहः ॥३-३५॥

अजीऽपि सन्नव्ययान्ना भूतानामौधरोपि सन् ।
प्रकृतिं स्वमधिप्यत्य संभवाम्यान्मनायया ॥४-६॥

यदा यदा हि धर्मस्य शतानिर्भवति भारत ।
अभ्युत्थानधर्मस्य तदाऽतमानं सुजाम्यहम् ।
परिनाशाय साधूनां विनाशाय च दुष्टकृताम् ।
धर्मसंस्थापनार्थाय मामासि युगेयुगे ॥४-७, ८॥

ये यथा मां प्रपद्यते तांस्तथैव भजाम्यहम् ।
मम वरमांस्तुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥४-११॥

विद्याविनयसत्पन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।
शुनि चैव श्वपाके च पण्डिताः समदर्शिनः ॥५-१८॥

उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।
आत्मैव ह्यात्मनो बंधुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥ ६-५ ॥

નહિ તો ધણા આહારે, ન ચે કેવળ લાંબણે,
જીધે, જગ્યે ય ના ઝાઝે, યોગની સાધના ચતી.
યોગ્ય વિહાર—આહાર, યોગ્ય પ્રવૃત્તિ કર્મમાં,
યોગ્ય જન્યુતિ ને નિદ્રા તે કરે યોગ દુઃખહા. [૬-૧૬, ૧૭]

ન્યાંથી ન્યાંથી ચળી જાય મન ચંચળ, અસ્થિર,
ત્યાં ત્યાંથી નિયમો લાવી આત્મામાં જ કરે વશ. [૬-૨૬]

જે સર્વત્ર મને દેખે, સર્વેને મુજમાં વળી,
તેને વિયોગ ના મારો, મને તેનો ય ના ચતો. [૬-૩૦]

અહીં કે પરલોકે ચે તેનો નાશ નથી કહી;
ખાપુ, કલ્યાણકારી કે, દુર્ગતિ પામતો નથી. [૬-૪૦]

બીજું કાઈ નથી તત્ત્વ મારાથી પર જે કહો,
હું-માં આ સૌ પરોવાયું દોરામાં મણકા સમું. [૭-૭]

અનન્ય ચિત્તથી જેઓ કરે મારી ઉપાસના,
તે નિલયુક્ત ભક્તોનો યોગક્ષેમ ઉપાકું હું. [૮-૨૨]

જે કરે, ભોગવે વા જે, જે હોમે, દાન જે કરે;
તપને આચરે વા જે, મને અર્પણુ તે કર. [૮-૨૭]

દુરાચારી ય કે' મોટો થઈ અનન્ય બને મને,
સાધુ જ તે થયો માનો, જે સુનિશ્ચયમાં હોયો. [૮-૩૦]

नात्यभनस्तु योगोऽस्ति न चैकात्मनःप्रत ।
 न चातिस्वप्नशीलस्य जाग्रतो नैव चार्जुन ॥
 युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ।
 युक्तस्वप्नावबोधस्य योगो भवति दुःखहा ॥ ६-१६, १७ ॥

यतो यतो निश्चरत मनश्चलमस्थिरम् ।
 ततस्तनो नियम्येतदारमन्येव वश नयेत् ॥ ६-२६ ॥

यो मा पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्यति ।
 तस्याह न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥ ६-२० ॥

पार्थ नैवेह नामुत्र बिनाद्यस्तस्य विद्यते ।
 न हि कदापि कदाश्चिद्दुर्गतिं तात गच्छति ॥ ६-४० ॥

मत्त परतरं नान्यत्किञ्चिदस्ति धनजय ।
 मयि सर्वमिदं प्रोत सूत्रे मणिगणा इव ॥ ७-७ ॥

अनन्यार्थितयतो मा ये जना पर्युपासते ।
 तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥ ९-२२ ॥

यत्करोषि यदधासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।
 यत्तपस्यसि कीर्तेय तत्तु रुच्य मर्पणम् ॥ ९-२७ ॥

अपि चेत्सुदुराचारो भजते मामनन्यभाक् ।
 साधुरेव स मतव्यः सम्यग्व्यवसितो हि सः ॥ ९-३० ॥

નહિ તો ધણુ આહારે, ન ચે કેવળ લાંધણે,
 બિધે, જાએ ય ના ઝાએ, યોગની સાધના થતી.
 યોગ્ય વિહાર-આહાર, યોગ્ય પ્રવૃત્તિ કર્મમાં,
 યોગ્ય જાગૃતિ ને નિદ્રા તે કરે યોગ દુઃખહા. [૬-૧૬, ૧૭]

ત્યાંથી ત્યાંથી ચળી જાય મન ચંચળ, અસ્થિર,
 ત્યાં ત્યાંથી નિયમો લાવી આત્મામાં જ કરે વશ. [૬-૨૬]

જે સર્વત્ર મને દેખે, સર્વેને મુજમાં વળી,
 તેને વિયોગ ના મારે, મને તેનો ય ના થતો. [૬-૩૦]

અહીં કે પરલોકે ચે તેનો નાશ નથી કદી;
 બાપુ, કલ્યાણકારી કે, દુર્ગતિ પામતો નથી. [૬-૪૦]

ખીજું કોઈ નથી તત્ત્વ મારાથી પર જે કહો,
 હું-માં આ સૌ પરોવાયું દોરામાં મણકા સમું. [૭-૭]

અનન્ય ચિત્તથી જોએ કરે મારી ઉપાસના,
 તે નિસચુકલ ભક્તોનો યોગક્ષેમ ઉપાકું હું. [૬-૨૨]

જે કરે, ભોગવે વા જે, જે હોમે, દાન જે કરે;
 તપને આવરે વા જે, મને અર્પણુ તે કર. [૬-૨૭]

દુરાચારી ય કો' મોટો યઈ અનન્ય બજે મને,
 સાધુ જ તે યથો માનો, જે સુનિશ્ચયમાં કર્યો. [૬-૩૦]

नान्यधतस्तु योगोऽस्ति न चैकात्मनधत ।
 न चातिस्वप्रशीलस्य जाग्रतो नैव चार्जुन ॥
 युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ।
 युक्तस्वप्नाशपोधस्य योगो भवति दुःखहा ॥ ६-१६, १७ ॥

यतो यतो निधरति मनधचलमस्थिरम् ।
 ततस्ततो नियम्यैतदात्मन्येव वशं नयेत् ॥ ६-२६ ॥

यो मा पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्यति ।
 तस्याहं न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥ ६-३० ॥

पार्थ नैवेह नामुत्र विनाशस्तस्य विद्यते ।
 न हि कल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिं तात गच्छति ॥ ६-४० ॥

मत्त परतरं नान्यन्किंचिदस्ति धनजय ।
 मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव ॥ ७-७ ॥

अनन्यार्धितयतो मा ये जना पर्युपासते ।
 तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥ ९-२२ ॥

यत्करोषि यदभासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।
 यत्तपस्यसि कीनेय तत्तुरुष्व मदर्पणम् ॥ ९-२७ ॥

अपि चेत्तुदुराचारो यनते मामनन्यभाक् ।
 साधुरेव स मतव्यः सम्यग्व्यवसितो हि स ॥ ९-३० ॥

શીઘ્ર તે શાય ધર્માત્મા, પામે શાશ્વત શાંતિને
નિઝે જાણ્યું, કદી મારા ભક્તનો નાશ તો નથી. [૯-૩૧]

દેવ - દ્વિજ - શુરુ - જ્ઞાની - પૂજન, સૌચ આજીવ,
બ્રહ્મચર્ય, અર્ધિસા ચે, દેહતું તપ તે કહ્યું. [૧૭-૧૪]

અપૂંચતું, સત્ય ને મીઠું, દિનારે વેણુ બોલતું;
તેમ અભ્યાસ, સ્વાધ્યાય, વાણીનું તપ તે કહ્યું. [૧૭-૧૫]

આત્મા નિગ્રહ ને મૌન, મનઃકેરી પ્રસન્નતા,
મૃદુતા, ભાવની શુદ્ધિ, મનતું તપ તે કહ્યું. [૧૭-૧૬]

જેથી પ્રવર્તતાં જૂતો, જે વડે વ્યાપ આ બધું;
તેને સ્વકર્મથી પૂજી સિદ્ધિને નર મેળવે. [૧૮-૪૬]

વસતો સર્વ જૂતોનાં હૃદયે પરમેશ્વર
માયાથી ફેરવે સૌને, જાણે કે યંત્રમાં ધર્મી.
શરણે સર્વભાવે જા તેને, તેના અનુગ્રહે
પામીશ તું પરંપરાન્તિ વળી, શાશ્વત સ્થાનને. [૧૮-૬૧, ૬૨]

મને દે મન ને ભક્તિ, મને પૂજ, મને નમ;
મને જ પામશે નિઝે, પ્રિયને કાલ એ દહિં. [૧૮-૬૫]

છોડીને સઘળા ધર્મો, એક લે શરણું મુજ,
હું તને સર્વ પાપોથી છોડાવીશ, અશોક થા. [૧૮-૬૮]

क्षिप्र भवति धर्मात्मा शश्वच्छानि निग्च्छति ।

धीतेय प्रीजानीहि न मे भक्तः प्रार्थयति ॥ ९-३१ ॥

देवद्विजगुप्तप्राज्ञपूजन शौचमार्चनम् ।

मद्वच्यमर्हसा च शरीरे तप उच्यते ॥ १७-१४ ॥

अनुद्वेगस्तु वासय सत्य प्रियहि न च यत् ।

स्वाध्यायाभ्यसन चैव वाङ्मय तप उच्यते ॥ १७-१५ ॥

मन प्रसादः सौम्यत्व मौनमात्मविनिग्रहः ।

भावसशुद्धिरित्येतत्सो मानममुच्यते ॥१७-१६॥

यत् प्रवृत्तिर्भूताना येन सर्वमिदं ततम् ।

स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विन्दति मानवः ॥१८-४६॥

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ।

भ्रामयन्सर्वभूतानि यत्रास्त्वानि मायया ॥

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।

तत्प्रसादात्पणं शर्ति स्थानं प्राप्स्यसि ह्यद्यत ॥१८-६१-६२॥

मन्मता भव मद्रूपो मयाचो आ नमस्कृत ।

मानैर्वैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ॥१८-६५॥

सर्वधर्मान्परित्यज्य मानेकं शरणं व्रज ।

अहं त्वा सर्वं पापेभ्यो मोक्षं विप्रमि मां वुचः ॥१८-६८॥

नैवेद्य

એકલો તુજને મૂકી સ્વગત તુજ આત્માં જશે.
આશા રસવેલી મૂકી ધૂળ મહીજ મળી જશે
તોયે નિરાશ નહીં થજે.

રાત્રિના અંધારથી તુજ પંથ બીવણ દોસશે
ને જ્યોતિ તારી ઉત્પત્તિ સ્વપ્ન સ્વપ્ન વિદુમયર્થજો
તોયે નિરાશ નહીં થજે.

પંખી પશુ ટોલે મળી મંદુર સ્વર તુજ સૂચશે
પશુ સ્વગત તુજ એ ગીતની નવ દરકંઈ પણ જૂઠશે
તોયે નિરાશ નહીં થજે.

નિઃશબ્દ તુજને રોકતું છે દાર બધ ઉત્તું અહીં
ફરી ફરી અખડાવ તું, હો એ દલી લાપડે નહીં
તોયે નિરાશ નહીં થજે.

કવિવર રતીન્દનાથ

તારી જીવનકુજમા તારી રાગિણી વાગો, સદા વાગો ।

તારે મગનમત્રે સૌ વિદ્યેષ દૂર હો, તારા સંગીતના હૃદ
હૃદયમા ને બહાર માધુરી વિસો ।

તારુ નિર્મળ, નીરવ, આકાશચામુ દાસ્ય જોઉં, તારા ગૌરવથી
સૌ ગર્વ લાભો, સદા લાભો ।

જીવનકુજમા તારી રાગિણી વાગો, સદા વાગો ।

*

મારુ આ હૃદયદ્વાર કદી બંધ રહે, તો એ બાગીને તું મારા
પ્રાણમા પેસજે, પાછો ના જતો, પ્રભુ ।

કોઈ દિન આ વીણાને તારે તારુ પ્રિય નામ ઝલુકે નહિ, તો
દયા કરીને પળેક ઠોભો રહેજે, પાછો ના જતો ।

તારી હાકથી મારુ નિદ્રાવેન બાગે નહિ, તો વળ્લવેદના વડે
મને જગાડજે, પાછો ના જતો, પ્રભુ ।

કોઈ દિન તારે આસને બીજા કોઈને જાતન કરી બેસાડુ તો ય,
નિત્યમળના હું રાગન માર, પાછો ના જતો, પ્રભુ ।

*

જીવનમા દિવસરાત જે સૌ આનંદ પામ્યો છું, તે સૌની
વચ્ચે તને આજે સમગેશ, જીવનનાથ ।

ચાલિવસ તારો સ્વર્ગ મારે સૌ અંને લાગી રહો છે એ વાત રાજગેજ મનમાં અણીને માથા દેદને પવિત્ર કરી ગાખીય, હે પ્રાણેશ્વર ! માથા મનમાં તું નિગણ રહો છે એ વાત રાજગેજ મનમાં અણીને માગ સર્વ પ્ય નમથી સર્વ વિચારમાંથી સર્વ પ્રણને અન્યને દાગી દૂર કરી ગાખીય, હે પદમદાન !

માગ હૃદયમાં તારું અચળ સ્થાન રહ્યું છે, એ વાત સદા મનમાં રાખીને સદા કુટિલ દેખને, સદા અમગધને શાસન કરીય, પ્રેમને પ્રકુલ નિર્મળ કરી ગાખીય, સર્વ ઈર્ષ્યા તારી ચક્તિ ગદી છે એવો સાર નાણી લેખને સૌ દામમાં તારો પ્રચાર કરીય.

*

હે જીવનવામી, પ્રતિલિ હું તારી સામે જિભો ગદીય, હાથ જોડીને હે ભુવનેશ્વર, તારી સામે જિભો ગદીય તાગ અપાર અકાશ નીચે વિજનમાં, એકાન્તમાં નમ્ર હૃદયે, અસુખરી આંખે તારી સામે જિભો ગદીય.

તાગ આ વિચિત્ર ભવસંસારમાં કર્મસગરને તટે સમગ્ર જગતમાનવની વચ્ચે તાગી સામે ઉભો ગદીય.

તારા આ જવમાં મારું કાજ ત્યારે સમાપ્ત થશે ત્યારે અટ્ટે રાજરાજ, એકબો નીરવે તારી સામે ઉભો ગદીય.

*

જીવનકુંજમાં તારી ચાલિગી વગે, સગ વગે ! હૃદયપદમાં તારું અસન દીપો, સગ દીપો !

તારા નંદનપેથી અનહિત મુદ્દ ભુવનમાં ફરું; તારા પગની રજા ચોળી હીરે દે. ચે.બો, સદા મે.બો !

નૈવેદ્ય

ગાઠ એકાન્તમાં મારા પોતાના ચિત્તમાં તને જ્યાં જાણુવા પામ્યો ત્યાં ભાષા હારી ગઈ માની સૌ ય સ્થિર ને અવાફ !

ના જાણ્યો ય મેં તને જાણ્યો છે, કેવી રીતે એ કંઈ જાણુ ના

*

તારી સુમધુર ગાથા રાજરાજ ગામ્ધર, તું મને કયા દે, તું મને સૂર દે !

જો તું પ્રકૃતિ કમળાસને મારા મનમાં રહે, જો તું મારો પ્રાણ તારા પ્રેમથી ભરપૂર કરી દે-તારી સુમધુર ગાથા રાજરાજ ગામ્ધર.

જો તું મારી પાસે રહીને ગાન સાંભળે, જો તારી ઉદાર આખ સુધા દે,

જો તું દુખ ઉપર સ્નેહભર્યો હાથ રાખે, જો તું સુખમાંથી દબ દૂર કરે-તારી સુમધુર ગાથા રાજરાજ ગામ્ધર

*

જેને ॥ તારી પતાકા દે છે, તેને તું એ વહેવાની શક્તિ પણ દે છે તારી સેવાનો મહાપ્રયાસ સહેવાની ભક્તિ દે છે તેથી જ હું પ્રાણ ભરીને દુખની સાથે દુખની મુક્તિ ચાહું, તારે હાથે થયેલું જે વેદનાનું દાન તે તરઝોડીને મુક્તિ ચાહું ના દુખ મારા માથાનું માણુક ચાપ, જો સાથે તું ભક્તિ આપે તો

જે દિન તારા જ્યતને નીરખીને હરખથી પ્રાણુ પુલકી જાયે!
છે, તે દિન તારો દષ્ટિંખાત મારાં નયનમાં ચયો છે.

સૌ આનંદ વચ્ચે તને સમરીય, જીવનનાય!

તારે પોતાને હાથે-સ્વાદે, ગંધે ને ગાને-બહારથી અંતરની મહી
તું વારંવાર સ્પર્શ કરે છે.

પિતા, માતા, ભાઈ, પ્રિય, પરિવાર, દારા, મિત્ર, પુત્ર, એ સૌ
સાથે તું મારા હૃદયમાં પ્રવેશીને મારી સાથે રહે છે.

સૌ આનંદ વચ્ચે તને સમરીય, જીવનનાય.

*

ના જાણ્યે ય મેં તને જાણ્યો છે, કેવી રીતે એ કંઈ જાણું
ના. અર્થનો અંત પામું ના, તો ય તારી વાણી સમજ્યો છું.

નિશ્વાસ મૂકતાં ને આંખનો પવકારો મારતાં, ચેતનાએ, વેદનાએ,
ભાવનાને આધારે કોઈકે આખા શરીરમાં ને મનમાં તારા સમાચાર
આણી દે છે.

ના જાણ્યે ય મેં તને જાણ્યો છે, કેવી રીતે એ કંઈ જાણું ના.

હૃદયની મહી વિશ્વની તારી રાજધાની જ્યારે જોઈ ત્યારે
પલ્લકમાં એ વાત પામ્યો જે તારું રાજત્વ તો લોકલોકાન્તરમાં.

ના જાણ્યે ય એ તને જાણ્યો છે, કેવી રીતે એ કંઈ જાણું ના.

નૈવેદ્ય

એમણે જોયું છે જે, હે અનત, તારા આનંદમાથી આ વિશ્વચરાચર આનંદ ઝરે છે, અગ્નિની પ્રત્યેક શિખા તારે ભયે કપે છે, વાયુનો પ્રત્યેક શ્વાસ તારે પ્રતપે ચાલે છે, તારી જ આજ્ઞા માથે ચઢાવીને રાતદિન મૃત્યુ ભર્મનાદે ચગચગમા આવળ ઠરે છે, તારી જ સાને ગિગિ જાયે જડાયે છે, તારા જ પગીતથી નદીઓ દિશાદિશાએ દોડે છે, શૂન્યાશૂન્યમા ચંદ્ર-સૂર્ય તાગ અનન પ્રાણુની અદ્વ નિત્ય કાપે છે

એ બધા માત્ર તારે જ ભયે તારે જ નિર્ભયે, તારે જ શાસન-ગર્વે દીપતે સતોપાતે મુખે વિશ્વભુવનેશ્વરતી આખો સામે આ વિશ્વાલયમા નિત્ય હતા

*

હે ભારત, સરળ નિર્માળ ચિત્તે પરમ પરિપૂર્ણ પ્રભાતને માટે સર્વ દુષ્પ જમીને પણ તું જાગતો રહે, સૌ જનનમા પણ આત્માને સ્વાધીન રાખી, પુષ્પચદને પોતાના અતરના મહાત્મ્યમદિરને સગવી સુગધિત કરી, તારુ દુષ્પનમ્બુ મસ્તક નીચે એને પગ તળે સ્ના ગખી જાગતો રહે

એનાથી તને વિષ્ટ્રો પાડે એવું આ સસારમા કોઈ નથી એ ગર્વબળે એને હાથે અક્ષય સમાન પામીને તું સર્વ ભયમા પણ નિર્ભય અતરે રહે સસારમા તારુ સ્થાન ગમે એટલું નીચે હોય ને, પણ એ આખો સસાર જેના પગની રજા છે તે ભગવાનના પગ મૂકવાના બાગોઠેને તારુ આસન કર

જો તને ભૂલવા તું ના દે, અંતરને જો જાળજાળમાં જડાવા ના દે, તો તો દેવું હોય એટલું કાળ દેજે. ખુશીમાં આવે એટલે બધે મને બાંધજે, પણ તારી તરફ મને છૂટો રાખજે. તારા ચરણની ધૂળથી મને પવિત્ર કરીને પછી જાણે મને ધૂળમાં રાખજે. પણ તને ભૂલવા ના દેઈશ.

જો માર્ગે મને તો રખડવા મૂક્યો છે તે માર્ગે રખડીશ, પણ તારે ચરણે મારાથી જવાઓ! મારે સૌ થાક ઉતારીને મારે શ્રમ વહી લેવાઓ! આ ભવગહનમાં માર્ગે દુર્ગમ છે; કેટલોક ત્યાગ, શોક, વિરહદાહ! જીવનમાં મરણને વહીને મરણમાં પ્રાણ પમાઓ! સંધ્યાકાળે પ્રભુને ચરણે માળામાં જવાઓ!

*

હે મંગળમય આ દુર્ભાગ્ય દેશમાંથી તું લોકજાણે, રાજભાણે મૃત્યુભાણે-સર્વ તુચ્છ જાણે દૂર કરી દે. દીનપ્રાણ દુર્જાણે આ પાપાણુભાર, સદા દણી નાખતી આ યંત્રણા, ધૂળ તણે પડી રહેનારી આ નિત્ય અવનતિ, ધડીએપડીએ પળેપળે આત્માનું આ અપમાન, અંદરઅંદાર રહેલી આ દાસત્વની દોરી, હઝારો પગ તણે વારંવાર ભયભીત માથું નમાવીને કરવો પડતો માનવમર્યાદા-ગર્વનો સદા ત્યાગ, એ સૌ દૂર કરી દે.

એ મોટા લાજપુજને લાત મારીને ચૂરો કરી દૂર કર. મંગળ પ્રભાતે અનંત આકાશમાં, ઉદાર પ્રકાશમાં, ખુલા વાયુમાં માથું ઊંચું ધાપ એમ કર.

*

પ્રીતિમાં, રત્નેશમાં, પુણ્યમાં, એ કૂટી બેઠીને કર્મમાં સફળ થાય. ક્ષુદ્ર જનની અવગણના ન કરવાનું, બળના ચરણમાં ન આજોટવાનું વીર્ય છે, ચિત્તને રોજરોજની તુચ્છતાઓથી બીચે રાખી શકવાનું વીર્ય છે.

તારે ચરણે માથું રાખી રાતદિવસ જાતને સ્થિર રાખવાનું વીર્ય છે.

૪

હે ભારત, મુકુટ, દંડ, સિંહાસન, ભૂમિ છોડી દેવાનું, દરિદ્રવેશ ધારણ કરવાનું નરપતિને તેં શીખવ્યું છે, ધર્મભુક્તમાં શત્રુને પગલે-પગલે ક્ષમા આપવાનું, જ્યપરાજ્યને ભૂલી બાણ સંકેલવાનું વીરને તેં શીખવ્યું છે; યોગ્ય ચિત્તે સર્વ ક્ષણની રૂપરૂપિણને સમર્પવાનું કર્મ-શીક્ષને તેં શીખવ્યું છે; પાડોશી, કુટુંબી, અતિથિ ને અનાથ મુઘી પોતાનું ઘર વિસ્તારવાનું ગૃહસ્થને તેં શીખવ્યું છે.

તેં ભોગને સંયમ સાથે ખાંધો છે, દૈન્યને નિર્મળ વૈરાગ્યથી બિર્જીયું કર્યું છે, સંપદને પુણ્યકર્મથી મંગળ કરી છે, સ્વાર્થ ત્યજીને સૌ સુખદુઃખમાં સંસારને નિત્યબ્રહ્મની સામે રાખવાનું તે શીખવ્યું છે.

સંસાર જે વારે મન જોતી લે, પ્રાણુ ન્યારે જાગે ના, ત્યારે મ, નાથ, તને પ્રણમીને તારાં ગીત માતો બેસું.

શન્યમનની મારી વૃથા ભેટ, કૂલ વિનાની પૂજાસામગ્રી, ભક્તિ વિનાનો સર એ સૌ, હે અંતર્જામી, ક્ષમા કર.

સંસાર જે વારે મન જોતી લે, પ્રાણુ ન્યારે જાગે ના.

હે દુખી, હે દીનવીન, તારો દુખભાર તુ એને હાથે લેજો ને એને બાગણે નમ્યો ગૃહેરો તો તારા દીનતા ને અર્થ-કાન્તિ ધારણુ કરશે અને કાઈ નથી ત્રિલોકમા એના વિના બીજો કાઈ નથી, જેની પાસે તુ તારુ માથુ આલોટાવી શકે.

પિતારૂપે ગ્લો છે, તેથી પિતામા એને નમસ્કાર કરુ છુ. ન્યાયદંડ ઉપર એનો જ નમણો હાથ મિગળે છે, તેથી એતુ શાસન નમ્યે શિરે ઉપાડી લઈશ મહત્વની ઉપર એના જ પગની આગળી છે, તેથી મહત્વને બાગણે નમ્ર બનીને એની પૂજા કરીશ એના અર્પણરૂપે એના હાથનો અનુભવ કરી દુખતુ ગૌરવ માથે ઉપાડી લેઈશ

*

આ અગ્નિત્વ ધ્વજાપકના લોચ્ચોત્તરમા અણુએઅણુએ અનતકાળ માટે જેતુ અનત શાસન પ્રકાશ પામી રહ્યું છે, જુગે જુગે માનવનો મહાધતિહાસ જેની તર્જનીની છાયા લેઈ ધરણી ઉપર સદા ચાને છે, એ મહેશ્વર મારા ચૈતન્યમા પગેપગે અધિષ્ઠાન કરી ગ્લો છે, તેને જ પ્રકાશે મારા ચત્રુ દષ્ટિએ પ્રગશે છે, તેને જ સ્પર્શે મારુ અંગ પ્રાણુદર્પે સ્પર્શાય છે

જ્યાં ચાલુ, જ્યાં બિભો ગ્હુ, વાસ કરુ, ત્યાં ત્યાં આસેવાસે મારી એ વાત સ્મરીને એનો ગર્વ ને મારી નમતા મારા મન્તક ઉપર સર્વથા વચીશ.

તારી પાસે આ મારી છેલ્લી પ્રાર્થના છે અતરના અતગ્રમાથી મારી સૌ ક્ષીણુતાને દંડ બળે છેલ્લી નાખ, પ્રભુ! મારા સુખને કંઈશુ કરી સુખની સાથે વીર્ષ દે, દુખમા વીર્ષ દે, જેથી

યર્ધ વાયુ મારા હૃદય ઉપર વહી આવશે. એ બારણું ખોલીને તું ઘરમાં આવશે, એ બારણું ખોલીને હું બગ્ગર જઈશ.

બીજાં બધાં સુખ પામું કે ના પામું, તો ય મારે માટે એક સુખ તો રાખજે. એ સુખ કેવળ તારું ને મારું, એ સુખની ઉપર તું જાગતો રહેજે, પ્રભુ! બીજાં બધાં સુખ એને ઢાંકી દે નહિ, સંસાર એના ઉપર ધૂળ નાખે નહિ, એટલા માટે સૌ કાલાહલમાંથી એને છોડાવી લેઈ તારા બોલામાં જતન કરીને ઢાંકી રાખજે. બીજાં ગમે એટલાં સુખે જીવનની ઝોળી ભરાઓ, પણ એ એક સુખ તો તું મારે માટે રાખજે જ.

બીજા ગમે એટલા વિશ્વાસ તૂટી જાય, પણ એક વિશ્વાસ તો મારા ચિત્તમાં લાગી રહો, સ્વામી! જે અનધનો તાપ ત્યારે હું સહું ત્યારે તે મારી છાતીમાં તારું નામ ડામી દે. મારા મર્મ-સ્થાનમાં ત્યારે કુખ પેસે ત્યારે એ તારા સ્વાક્ષર આજો; કઠોર વચન ગમે એટલા ધા કરે; પણ તે સૌ ધામાં તારો સૂર જાગી ઊઠે. પ્રાણુમાં અનેક વિશ્વાસ તૂટી જાય તો ય એક વિશ્વાસમાં તો મારું ચિત્ત લાગી રહો.

શુદ્ધ કૃદે તારુ નામ પો રુ, ગાદ પ્રેમની વર્ષા જાણે મનમાં
હીનરી આવે એવી પ્રાણપણે આશ ધરુ

એક દિન એવિનો તારે હાથે છુ પોતે અમૃત વડે ભરી
દેશે એ ભરોસે ગુન્યહન તારે ચણે સમર્પો દેઉ

સસાર જે વારે મન એવી લે, પ્રાણ ન્યાયે જાગે ના

*

કામ ના થયે વચ્ચે વચ્ચે કેમલીએ વાર વિચારુ, જે આજે વેળા
નમમી ગર્ભ તિવસ નટ થયો

નટ થાય નહિ પ્રભુ એ જે સૌ કલો, એને છું પોતે પ્રલય
કરે છે, અડો અતર્જનો દેવ! અદરઅદર ગદીને, ગુમમાં ગુમ રહીને તે
કયે ય અવસરે બીજને અકુર ફેરે જગારી ઉઠાડ્યુ છે, કળીને પ્રસ્ફુટ
રંગે રંગી દીડી છે, ફૂવનું રસમધુર ફળ ક્યું છે ગર્ભનું બીજ
બના યુ છે આગસમરી પથારી ઉપર આપ્નો માર્યો નિનાદુર થઈને
મે વિચાર્યું જે સૌ કામ પડી ગયા

પ્રમાતમા જાગી હીનીને આખો ઉવાડીને જોયુ તો મારુ ઉપવન
ભગઈ મધુ છે

*

સસારમાં તે મને જે ધર્માં રાખ્યો છે, એ જ ધરમાં સૌ
દુખ ભૂલીને ગદાઈ એનું એક બાળુ કરુણા મોને તારે હાથે
રાતનાડો ઉવાડુ રાખજે માર્ય સૌ કામમાં, મારા સૌ અવગમાં
તારા પ્રવેશને માટે એ બાળુ રહેશે તારા અણુની રજ લેઈને ત્યાં

हे खुर ! तुम पे अरदास,
 जीवपिंड सब तुमरी आस;
 तुम मातपिता हम बालक तेरे,
 तुमरी कृपामें मुख घनेरे,
 कोई न जाने तुमरा अत,
 ऊचे ते ऊचा भगवत,
 सगल सामग्री तुमरी सूत्रधारी,
 तुमते होये सो आशाकारी.

हे खुर !

हे अच्युत परब्रह्म हे ! अविनाशी अघनाश,
 हे पूरण, हे सर्वमे, दुःखभजन गुणतास.
 हे सगी, हे निरहकार, हे निर्गुण सय टेक,
 हे गोविंद, हे गुणनिधान, जाको सदा विवेक
 हे अपरंपर हरहरे, है भी हौवनहार,
 हे सतन के सदा सग, निराधार आधार.
 हे खुर हौ दासरो, में निर्गुण गुण नहि कोय,
 नानक दीजे नामदान, राखों हीये परोय.

ઝંખના

સૂરજ દૂટે ને દૂટે ચાંદની આંખડી,
 નવધખ તારાનાં ટોળાં ટળવળે રે છ.
 પૃથ્વીપથારે દૂટે ભમતા અવધૂત કાઈ,
 વિશ્વભર ભરવા નયણે રે હો છ—સૂરજ...

મહેરામણ ભૈરવનાદે અધખ પુકારે,
 મૂંગા ગિરિઓનાં મન્તક જાંચે ઝંખનાં રે છ
 તલખે પાખી ને પ્રાણી, સરવરનદીઓનાં પાણી,
 રાતે કુંગરિયા દવ નો ઝંખના રે હો છ—સૂરજ

તરણાની છાયા હેડે કાયા ઢંકાય તારી,
 આમનાં આમૂચ્છ તો ચે ઓછાં પડે રે છ.
 પ્લહાંડ બરીને પોદ્યા, કીકીમાં માગો શેણે!
 જોવા તો ચે લોચનિયાં ઘેમાં રડે રે હો છ—સૂરજ

ઝગન ઘેરીને આજે દર્શન વરસો રે વદાવા!
 ઉરે જૂરે રે મારો પ્રાણુજપંથો હો છ—સૂરજ

['જ'ગત્રી'માંથી]

—કમારાંકર જોશી

રાગ ભૈરવી-દાદરા

રચા પ્રભુ તૂને યહ સ્વહાંડ સારા
 પ્રાણોં સે પ્યારા તૂ હી સખસે ન્યારા—(ધ્રુવ)
 તૂ હી ભાઈ, બંધુ તૂ હી જગતજનની
 સકલ જગત મેં એકે તેરા પસારા. ૧
 ધર્મદૂધ સે માતા તુમ હમકો પાલી,
 દેઓ ખોલ વિદ્યા કા અપને બંડારા.
 નમા કર પ્રભુ સિસ વિનતિ હમારી,
 દેઓ દાન ભક્તિ કા હોવે વિસ્તારા. ૩

રાગ-ભુપાલી તાલ એકતાલ

પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મ.
 માતપ્રેમ, તાતપ્રેમ, પુત્રપ્રેમ, પુત્રીપ્રેમ !
 દમ્પતીના દેવપ્રેમ, પ્રેમ છે સ સ્વા ૨ સા ૨.
 પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મ.
 દયાપ્રેમ, દાનપ્રેમ, ભક્તિપ્રેમ, જ્ઞાનપ્રેમ,
 યોગપ્રેમ, મોક્ષપ્રેમ, પ્રેમ તે સંન્યસ્તાધાર.
 પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મ.
 રમ્ય પ્રેમ, સૂક્ષ્મ પ્રેમ, વિશ્વ કેરો મન્ત્ર પ્રેમ,
 સૃષ્ટિનો સુવાસ પ્રેમ, પ્રેમ તેજ કેરો પાર.
 પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મ
 આત્માનો વિકાસ-પ્રેમ, જીવનપ્રકાશ-પ્રેમ,
 પ્રેમ-પ્રેમ, સર્વ પ્રેમ . પ્રેમનો આ પારાવાર
 પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મ.
 નહાનાલાલ

રાગ બિહારી-તીનતાલ

જય જગદીશ હરે,
ભક્તજનોં કા સંકટ હિન મે દૂર કરે.—મુ०

જો ધ્યાવે-ફલ પાવે, દુઃખ વિનસે મન કા.
સુખસંપત્તિ ગૃહ આવે કષ્ટ મિટે તન કા,
માતપિતા તુમ મેરે ચરણ મહં કિસકી;
તુમ બિન ઓર ન દૂગ આસ કરું નિસકી. ૧

તુમ પૂરણ પરમાત્મા, તુમ અંતર્યામી,
પારબ્રહ્મ પરમેશ્વર તુમ સબકે સ્વામી;
તુમ કરુણા કે સાગર, તુમ પાલન કરતા,
મેં મૂરખ ખલ કામી, કૃપા કરેા બરતા. ૨

તુમ હો એક અગોચર સબકે પ્રાણપતિ,
કિસવિધ મિલું શુસાંઈ તુમકો મેં કુમતિ;
દીનબંધુ દુખહરતા કાકુર તુમ મેરો,
અપને હાથ ઉકાઓ દાર-પયોં તેરો;
વિષય વિકાર મિટાવો પાપ હરો દેવા,
શ્રદ્ધા ભક્તિ બદાવો સંતન કી સેવા. ૩

પ્રભુપ્રાર્થના

નમુ : નમુ : જગતપિતા ! નમુ : નમુ : નમુ
 દયા કરો કે સર્વદા પદાંબુજે રમું
 આતા પ્રભાણે દિલ મહીના દેવને હમું
 તે હું નહિ : હું તો ભવાટવી વિષે ભમું
 પાપોથી સજા થાય તે નીચે પડી ખમું
 જિતાડો જગન્નાથ ! શાંતિએ પછી શમું
 દુનિયામાં ભલે કાંઈને હું હીન ના ગમું
 તમને ગમું જો તાત ! તો ન કાંઈ તે સમું
 ત્રેરો પ્રભો ! પ્રસાદ તે રાજી થઈ જમું
 માગું નમી નમી આજ કે રસેશમાં રમું
 કાન્ત

સત્ય સનાતનને

પદ : બિહાર, ત્રિતાલ

વિમલ રજત લાસે, પૂર્ણ કરી નીલાકાશે;
 ચંદ્રમા આરતિ કરે, સદૃશ કિરણે તે સત્ય સનાતને.
 અમર્ય તારકાવલિ, ચતુર્દિશ રહે ઉજ્જવલી;
 મંગલ કનકદીપ ગગને ગગને. વિમલ.
 પુષ્પોત્તો સુરભિ શ્વાસ, બિડે છે ધૂપનો વાસ,
 કાનન કુસુમભાર, અરપે છે ચરણે; વિમલ.
 પર્વત-કંદેરે જઈ મુલ શંખ બગ્ગવી;
 પવન પૂજે તેને, ચામરવ્યજને. વિમલ.

અનંત વાત્સલ્ય

આપ જ આવા તો જોયા પિતા પ્રભુ !

આપ જ આવા તો જોયા !

મેં તો માનેલું કે જોયા, પિતા પ્રભુ !

આપ જ આવા તો જોયા !

દુર્ખલ, દીન, નિરાશ, બળેલો,

દૂરથી દેખી શું રાયા ! પિતા પ્રભુ !

આપ જ આવા તો જોયા !

પંકનિમગ્ન હતા ચરણો તે !

પોતે દયાથી શું ઘોયાં ! પિતા પ્રભુ !

આપ જ આવા તો જોયા !

સ્વચ્છ ઠરી જખમો સૌ જૂના,

લેપ લગાડીને લોહા ! પિતા પ્રભુ !

આપ જ આવા તો જોયા !

મેં તો માનેલું કે જોયા, પિતા પ્રભુ !

આપ જ આવા તો જોયા !

આપ જ આવા તો જોયા પિતા પ્રભુ !

આપ જ આવા તો જોયા !

કાન્ત

મીન રહે પાણીમાં પ્યાસી,
એવી ફેગટ છોડ દિદાસી :
રસનાને અમીરસ દઈ એનો,
પામ અદ્ધ રસદાન !
ભજ મન ! દુઃખભંજન ભગવાન !

૪

ખખરદાર

પ્રભુનું શરણુ

અમે તો તારાં શરણુ ધર્યાં
અહો ! ફિરતાર !
'ભોળપ બરપૂર,
ઓછપને ઉર,
તારો એક આધાર,
અહો ! ફિરતાર !
બરચક ભવમાં
બર વસ્તીમાં,
તારો એક દિદાર :
અહો ! ફિરતાર !
અમે તો તારાં શરણુ ધર્યાં :
અહો ! ફિરતાર !

લલિત

જ્ઞાનનો પ્રદીપ જ્વાલી, પ્રેમની સુવાસ દાળી,
શતકંઠે કરું જ્ઞાન સુમધુર તાને.

તે સત્ય સનાતનને. વિમલ ૫

ભોજાનાથ સારાભાઈ

ભજ મન !

રાગ કાફી - ચિત્રાસ

ભજ મન ! દુઃખભંજન ભગવાન !

એક, અખંડ, અમર, અવિનાશી.

પ્રભુ એ પ્રેમનિધાન :

ભજ મન ! દુઃખભંજન ભગવાન ! — (ધ્રુવ)

અણુગણુ ગુણુ સાગર રહે ગાર્હ,

વનવન પવન કવન ગહે વાર્ધ

પગપગ, ક્ષણક્ષણ, એમ નિરંતર

કરે એનાં ગુણુજ્ઞાન !

ભજ મન ! દુઃખભંજન ભગવાન !

૧

તૃષ્ણા દેરા તરલ તરંગે;

નાચી રથું તું વિધવિધ રંગે;

પલકે તુજ પરપોટા ફૂટે,

નવ ગહે નામનિશાન :

ભજ મન ! દુઃખભંજન ભગવાન !

૨

આપ સુગંધ વિના શુદ્ધ કેવું ?

હે પ્રભુનામ વિના મન તેવું :

શુદ્ધ સમ પ્રભુ પ્રભુ પમર સમર તું,

રજરજ જન ગુણતાન,

ભજ મન ! દુઃખભંજન ભગવાન !

૩

માખાપની સેવા

સગુણ એ બ્રહ્મ સમા સાકાર
નમુ મુજ માતતાતને પાય,
જનનીજનકના ચરણચરણમા
જન્મ મરણહય જાય :

નમુ મુજ માતતાતને પાય

સસિત

ખિહાગ—દાદરા

કિજે નાથ હમારે હૃદય, કુજ મે વિહાર,
ગહિયે સદા સાથ પ્યારે, પ્રાણપતિ પ્રાણાધાર—ટેક.
બૈઠ પ્રેમતટિની તીરે, આનન્દઅશ્રુ નયન ભરે,
તુમહારે ચરણ ધોએ, પ્યારે, એસે ભાગ્ય કહા હમાર ૧
મિલ મનોવૃત્તિ બાવ્યા બનાએ ભક્તિપુષ્પમાલા,
તુમહારે કંઠમે ધરે, કરે પૂજા ઉપહાર ૨
તુમહારે નિવાસસે, હૃદય શૂન્ય બન જૈસે,
બને હૈ નન્દન બાગ સ્વર્ગીય મનોહર

રાગ—તોડી

પ્રીતિ પ્રભુ સે જોડ રે મન, પ્રીતિ પ્રભુ સે જોડ—ટેક
કાઈ બિના હરિ મીત નહીં હૈ, ના મુખ ઉન સે મોડ ૧
સુહૃદિત જીવન પૂર્ણ મનોગથ હોવત કહા હૈ આર ૨
અનૃતસરૂપ જગત પિહારી, સકટ કોટે તોર, ૩
આય બસે પ્રભુ ભીતર તેરે, પકડ ઉન કે ગોડ ૪

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !
અમારે રેલવનો આનંદ;
અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

મર્દાની પાલનમાં વિકસે
અમ જીવનનાં તન;
વિકાસમાં તો વેગ ભરે કંઈ
નિર્ભયતાના મંત્ર :
અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

નાથતણા નિર્ભય નન્દને
સ્વાપર્ણના સ્વચ્છંદે;
તાત સમાં તેજસ્વી વિચરીએ,
ભરીએ તેજતરંગ :
અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

ઉગ્મળીએ રસમુગન્ધ વધવા
વમુંધરાનાં રત્ન;
પ્રાણુરસાયન પ્રસારીએ
રમી અમ ચેતનને રમ !
અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !
અમારે રેલવાનો આનંદ;
અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

લલિત

૪

કીર્તન

કૈસે દયાલ હો પ્રભુજી, કૈસે કૃપાલ હો.
 પ્રેમભક્તિભરિત હમારા, ધન્યવાદ હો—ટેક.
 યહ સુંદર સૃષ્ટિમેં સદા સંગીસાચી હો,
 દે ખાનપાનવત્ત આનંદ કરાતે હો. ૧
 દે શક્તિ સખ પ્રકાર, નિત નયા બનાને હો,
 કામધામ અટલ નામ ખૂબ સીખાતે હો. ૨
 કૃતામલિ કર સે હતઃ હૃદય હો;
 બાર બાર નમસ્કાર હમારા, તુઝકો હો. ૩

કાફી

તેરા મકાન આલા, જીતે કિથે વસીં બિ તુ ટેક
 ચલો તો આરમાન દેખું, આગા હલી પસું,
 આરમાન બિડો હી તારા, તારન જો ચંદ બિ તુ. ૧
 ચલો તો બાગર દેખું, આગા હલી પસું,
 બાગર બિડોહી આદમ, આદમ જો દમ બિ તુ. ૨
 ચલો તો મંદિર દેખું, આગા હલી પસું,
 મંદિર બિડો હી મૂલત, મૂલત જી સૂરત બિ તુ. ૩
 ચલો તો દરિયા દેખું આગા હલી પસું,
 દરીઆ બિડો હી લહરીયું લહરીન જો લાલ બિ તુ. ૪
 ચલો તો કિસ્તી દેખું આગા હલી પસું,
 કિસ્તી મે રહે ચો રાહેજ રાહેજ જો રગ બિ તુ ૫

જી

પ્રભુ અપરંપારા

પ્રભુ કૈસા હૈ અપરંપારા, જગ બનાયા સુખ ભંડારા—ટેક
 જનકે મુન રવિ સકારે શશિ વાયુ અગ્નિ સિતારે,

ત્રિધુખમાજ—એડતાસ

ગાઓરે આનંદે સમે “જય જલ જય” —૨૬
 અનંત જલાડ તીરે ગાઈએ અનંત નવરે,
 ગાય કોટી ચંદ્રતાગ “જય જલ જય” ૧
 જય સત્ય અનાતન જન જગન-ગણ,
 જ્ઞાનમય વિશ્વાધાર વિશ્વપતિ જય ૨
 અચ્યુત આનંદધામ, પ્રેમસિંધુ પ્રાણુગામ,
 જય શિવ સિદ્ધિનાતા મગન આનંદ

ગાજીણીખમાજ—આડતાસ

ગાઓરે પ્રભુ હી કા નામ, ગયા જિસને વિશ્વધામ,
 દયા હા જા કે નહિ વિગમ, કરે અવગિત ધારે ૨૬
 જ્યોતિ જા હી ગમને દીર્ઘા લાતિ અતુલ જીવને,
 પ્રીતિ જા હી પુણિન જાને હુમુમિન બન સારે ૧
 જા કા નામ પારસગલ, પાપીહૃદય-તાપહૃદય,
 પ્રસાદ જા કા શાન્તિડા, ભક્ત મન મન જાગે ૨
 અનંતહીન નિર્વિભા મહિમા જા હી હૈ અપાર,
 જસ હી શક્તિ વર્ણન સે શુદ્ધિ બચન હારે ૩

ગગ જીમખસામ—આડ ચોતાસ

ધન્ય તૂ કર્તાર મેગ ધન્ય તૂ જા દેશરા,
 ધન્ય દૈ કૃપા થઈ તેગી ધન્ય તૂ પદમેશ્વર—૨૬
 ધન્ય સુટિકર્તા દૈ તૂ, કૌન મહિમા ગા સકે,
 વ્યાપ્ત દૈ તૂ જગત માલી ગુણ ન તેરે ગા સકે

લૈરવી

રામ બિના કેા નાહીં રે, સાધો, રામ બિના કેા નાહીં,
 આગે રામા, પાછે રામા, રામા જોલે માંહી—ટેક
 ઉત્તર રામા, દખન રામા, પૂરબ પછમ રામા,
 સ્વર્ગ પાતાલ મહિયલ રામા, રામ સગલ બિસરામા. ૧
 બેઠત રામા બેઠત રામા, સોવત જાગત રામા,
 રામ બિના કેા ઔર ન દીસે, સગલ રામ કેા કામા. ૨
 કહત કબીરા રામ કે પરસે, આપા કહર ન પાવે,
 એક રામ મિલ લજે નિરંતર, એક રામ મિલ ગાવે. ૩

રાજ દેશ મહાર

નમિ પ્રભુ તવ અરણે, કૃપાનિધાન કૃપાનિધાન,
 ત્રિલોકતારણુ લજ્જનિવારણુ, લમદુઃખનાશન ત્રાણુ કરો હે—ટેક.
 જીવનવદલભ, દર્શનદુર્લભ, તુમિ ત રે આકુલ પ્રાણુ આમારો.
 રક્ષા કરો હે, કરુણાસાગર, બિંદુ કૃપા તવ દાએ આમારે. ૧

રામ રતન

રામ રતન મેં પાયો મેરી માર્ગ—રામ—ટેક.
 ખરચે ન ખૂટે ચોર ન છૂટે, દિન દિન હોત સવાયો—મેરી માર્ગ
 અગ્નિ ન જાલે, નીર ન ડૂબે, ધરતી ધરે ન સમાયો—મેરી માર્ગ
 નાંવ કી નાવો લજ્જન કી બતિયાં, લવસાગરસે તારિયો—મેરી માર્ગ
 મીરા કે પ્રભુ ગિરધર નાગર, ચરણુ કમલ ચિત્ત લાલ્યો—મેરી માર્ગ

- પટ તપુ ઓળખન સરે, ગા ગાકે નેનિ પુમરે,
 ગએ ગુપ્ત અનન્ત મદતયોગી સુર સત અન્ત ન નિમરા. ૧
- જલ ઓળખીત બનાકે આગ્માન અધ લટકે,
 બિય મિય મે તાલ લગાકે, સગ નિયમિત ગે ચડાકે,
 કઈ કોટિ કોસસે દૂર, ચમક રડા નૂર હુકુમ કે દાગ. ૨
- કમા અનુન ખેલ બનાવા પથર ને પાની બહાવા,
 કટોમે ફલ સમાવા, લખી સે ફલ ઉપજાવા,
 હુલ મે માનવ જેમે, પુતરે ફેસે, બનાવે દમગ. ૩
- પુતલે કે દેખો તનકે, મ્યા હી તામત નેનન કો
 જુલ્હા નાસિકા અવલુ કો હી વિચારકમિત મન કો,
 ચલ નહે અગ્નિચ તાર, બલુન ખગ પાગ જુનકે આધાગ. ૪
- પૃથ્વી યદિ પત્ર બનાવે, સાગર દવાત હો જાવે,
 બન વૃક્ષકી કલમ ચનાવે, ગુન નિખતે પાગ ન પાવે,
 સગ હો કો રોમ કવાન કરે યદિ ગાન, ન લગે મુમાગ. ૫

રામ ત્રિલોકી પીઠ—દીપચન્દી

- પ્રભુ મેં તુમ પર તન મન વાર-રેક
 ગુમરી મરજી મેં મેરી મરજી, નિ / ઈલ્લા મેં માર,
 દુનિયા ઈધર કી ઉધર હો જાવે તુમકો મેં ન વિસાર. ૧
- મૈસા હી બકા પ્રલોભન આવે મેં બાજી નહીં દાર,
 બીનગ બાહિર રૂક જો હોવે, ઈકે ઈકે મોકે માર. ૨
- ગર દુનિયા હો અગ્નિ સરી મુખ જીવન ન બિગાર,
 ઓરો કી હો પહાય મેં ઉપર, જય જય બલ પુમર. ૩
- સત્ય ધર્મ હી અગમત ફેલે જીવી મી જય ઉન્વાર,
 તમ ઈલ્લા મેં મૈસા આનન્દ પન પન હોમે વિચાર. ૪

રાગ પિતુ—ત્રીન તાલ

રઘુવીર તુમકો મેરી લાજ

સદા સદા મૈ સરન તિહારી તુમ બડે ગરીબનવાજ ૧

પતિતઉધારન ત્રિશુદ્ધ તિહારો સવણુન સુની અવાજ ૨

હૌ તો પતિત પુરાતન કહિયે પાર ઉતારો જહાજ ૩

અધ-ખડન દુ ખ ભજન જન ટે યહી તિહારો કાજ ૪

તુલસીદાસ પગ કિરપા કરિયે ભક્તિ દાન દેકુ આજ ૫

રાગ આસા—તાલ દાદરા

દીનન-દુ ખ-હગન દેવ સન્તનહિનકારી મુઠ

અગમીન ગીધ વ્યાધ, ઇનમે કરો કૌન સાધ

પછી કો પદ પડાત ગણિકા સી તારી ૧

ધ્રુવકે સિંગ છત્ર દેત પ્રહનાદ કો ઉમાગ લેત,

ભક્ત હેત ખાખ્યો સેત લક-પુરી જરી ૨

તદુલ દેત રીઝ જાત સાગ-પાત સો આધાત,

ગિતત નહીં જૂઠે ફલ ખાટે મીઠે ખારી ૩

મજકો જખ ગ્રાહ ગર્યો દુ શાસ્ત્ર ચીર ખર્યો,

સમા બિય કૃષ્ણ કૃષ્ણ દ્રૌપદી પુકરી ૪

ઈતને હગિ આય ગયે, જસનન આરૂઠ ભયે

સુરદાસ દારે ઠાઠો આધરો લિખારી ૫

રાગ ભૈરવી—ત્રીન તાલ

સુનેરી મૈને નિર્મલ કે જલ ગમ

પિછસી સાખ અરૂ સતન કી આડે સવારે કામ ટેક

રાગ આન્ના—ઠવાલી

જો તુમ તોડો પ્રભુ મેં નહિં તોડું,
 તોગી પ્રીત તોડી પ્રભુ, દૈન સંત જોડું—૨૬.
 તુમ જાયે તરુવર મેં ભઈ પખિયા,
 તુમ જાયે સરવર મેં તેરી મછીયાં. ૧
 તુમ જાયે ગિરિવર, મેં ભઈ આગ,
 તુમ જાયે ચંદા, દમ જાયે ચંકારા ૨
 તુમ જાયે મોતી પ્રભુ દમ જાયે ધાગા,
 તુમ જાયે સોના, દમ જાયે સુદાગા. ૩
 બાઈ મીરાં કે પ્રભુ ધન કે વાસી,
 તુમ મેરે હાકુર મેં તેરી દામી. ૪

રાગ રેસુ—દાદરા

તૂ દયાલ દીન હૌ તૂ દાનિ હૌ બિખારી,
 હૌં અસિદ્ધ પાતકી, તૂ પાપપુનહારી. ૧
 નાથ તૂ અનાથ કે અનાથ દૈન મોસોં,
 મો સમાન આરત નહિં, આગતદર તોસો. ૨
 બલ તૂ, હૌં જીવ તૂ હાકુર, હૌં મેરા,
 તાન માત ગુરુ સખા તૂ સખ ગિધિ દિન મેરા. ૩
 તોદિં મોદિં નાને અનેક માનિયે જો બાવે,
 ત્યોં ત્યોં તુલગી દે કૃપાલ અન-સન પાવે. ૪

રાગ .કેદાર—ત્રીન તાલ

તૂ તો રામ સુમર જગ લડવા દે ટેક૦

કારા કાગજ કાલી શાષ, લિખત પદત વાકો પદવા દે. ૧

હાથી ચલત હૈ અપની ગત મોં કૂતર જૂકત વાકો જૂકવા દે. ૨

કહત કબીર સુનો બાર્ષ સાધુ નરક પચત વાકો પચવા દે. ૩

રાગ હમીર—ત્રીન તાલ

શુર બિન કોન બતાવે બાટ, બડા બિકટ યમઘાટ. ટેક૦

બાંનિ કી પહાડી નદિયાં બિચમોં અહંકાર કી લાટ ૧

મદમત્સર કો મેહ ખરસત માયા પવન બહે દાટ ૨

કહત કબીર સુનો બાર્ષ સાધો કયોં તરના યહ ઘાટ ૩

રાગ મદાર—ત્રીન તાલ

સાધો મન કો માન ત્યાગો.....

કામ, ક્રોધ, સંગત દુર્જનકી તાતે અહનિસ લાગે—ટેક૦

સુખદુઃખ દોનોં સમકરે જાનો ઔર માન અપમાના

હર્ષ-શોક તે રૂં અતીતા તિન જગતરવ પિઝાના ૧

અસ્તુતિ નિંદા દોહં ત્યાગે બોલો પદ નિરમાના

જનક નાનક યહ બેશ કહિન હૈ કોહિ શુરુમુખ જાના ૨

રાગ બિહાર —ત્રીન તાલ

નામ જાપન કયોં છોડ દિયા ?

ક્રોધ ન છોડા મૂક ન છોડા,

સત્યવચન કયોં છોડ દિયા ? ટેક૦

- જળજગ ગગ જલ અપનો જગત્યો નેક સરો નદિ દામ
નિર્જલ હોય જલ રામ પુષ્કરો આયે આ નામ ૧
- દુપદ સુના નિર્જલ ભઈ તા દિન ગહલાયે નિજ ધામ,
કુશાસન હી ભુજ થકિન ભઈ વસનરૂપ ભયે સ્વામ ૨
- અપજલ તપજન ઔગ બાહુજલ ચૌધા દે બલ દામ,
મુર કિંગોઝ કૃપા સે સન બલ દારેકા હર નામ ૩

રાગ કાફી—દીપચંદી

- અન હી ટેક દમારી, લાજ ગખો જિગિધારી ટેક.
જૈસી લાજ રાખી અર્જુન હી ભારત મુદ્ધ મંઝારી
સારથિ હોકે ગયે કો હોકે અમુદસાનધારી
- બહતન હી ટેક ન દારી ૧
- જૈસી લાજ રાખી કૌપતી હી હોને ન દીનિ ઉધારી
ખંચત ખંચત હો ભુજ થાકે કુશાસન પચ્છારી,
ચિર બડાયો મુગરી ૨
- મુગદાસ હી લાજ ગખો અન કો દે ગખવારી
ગધે ગધે શ્રીવત્ પ્યારો શ્રીકૃષ્ણાન દુવારી
- શરણુ તમ આયો તુમહારી ૩

રાગ કાનર—દીપચંદી

- અતરકા પદ બોલ રે તોહે ગમ મિયેગ
ધટ ધટ ગમતા ગમ રમવા
- કટુક વચન મત બોલ—તોહે ૧
- રગ મહલ મે દીપ જગત દે
- આસનસે મત ડોલ રે—તોહે ૨
- કહત કંખીર મુનો બલ સાધુ અનહત બાજત દોલ રે—તોહે ૩

ત્રિગુણાતીત ફિરત તન ત્યાગી, રીત જગત સે ન્યારી
પ્રહ્લાનંદ સંતન કી સોજત, મિલત હૈ અગટ મુરારિ ૪

રાગ સારંગ—તીન તાલ

દરશન દેના પ્રાનપિયારે!
નહલાલા મેરે નંનો કે તારે—ટેક.
હીનાનાથ દયાલ સકલગુણ
નવકિશોર સુદર મુખવારે ૧
મનમોહન મન રુકત ન રોક્યો
દરશન કી ચિત આહ હમારે ૨
રસિક ખુશાલ મિયન કી આશા
નિશદિન સુમરન ધ્યાન લગારે ૩

રાગ કેદાર—તીન તાલ

મેરે લાગી લટક ગુરુ-અગનન કી—ટેક
ચરન મિના મુઝે કછુ નહીં ભાવે,
ઝૂંક માયા મન સપનન કી ૧
ભવસાગર સન સુખ ગયા હૈ,
ફિકર નહીં મુઝે તરનન કી ૨
મીઠા કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર!
ભિયટ ભાઈ મેરે નયનન કી ૩

રાગ ખમાઝ—ધુમાળી

વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીએ જે પીડ પરાઈ બાણે રે
પગડુ ખે ઉપકાર કરે તો ચે, મન અલિમાન ન આણે રે

भूडे जग मे दिय लवया कर -
 असय वतन कयो छोड दिया ? १
 झोडी के तो भूय सभावा
 लाव गतन कयो छोड दिया ? २
 जिन सुभिग्नते अति सुख पावे
 तिन सुभिग्न कयो छोड दिया ?
 भासस भक लगवान लरोमे
 तन, मन, धन कयो न छोड दिया ? ३

ॐ

राज कैरवी—तीन लाख
 हे जगजाता, विध-विधाता.
 हे सुख-शांति-निकितन हे ।
 प्रेम के सिधो दीन के भूषो,
 दुःख-हरिद-विनाशन हे । १
 नित्य, अथर्व, अनत, अनादि,
 पूज्य अक्षर, सनातन हे ।
 जग-आश्रय, जगपति, जगवन्दन,
 अनुपम अवध, निरजन हे ।
 आशुसभा, त्रिभुवनपति, पावक,
 ज्वन के अवतमन हे । १

ॐ

राज काही—तीन लाख

सत प्रभु हितकारी, जगन माही—१
 प्रभुपद प्रगट कगवत प्रीति, लरम मिटावन लारी १
 परम कृपायु सकल ज्वन पर, हरि सभ सग दुःखहारी २

રાગ આસામાંડ—અપ તાલ

જે ગમે જગતચુરુ દેવ જગદીશને
તે તણો ખરખરો ફાક કરવો
આપણો ચિંતવ્યો અર્થ કાંઈ નવ સરે
ભગરે એક ઉદ્દેગ ધરવો ! ૧

હું કરું, હું કરું, એ જ અસાનતા
સકટનો ભાર જેમ આન તાણે;
મુદિમંડાણુ છે સર્વ એણી પેરે
જોગી જોગેશ્વરા કાંઈડ જાણે ! ૨

નીપજે નરથી તો કાંઈ ના રહે હુ ખી
શત્રુ મારીને સૌ મિત્ર રાખે;
રાંધ ને રક કાંઈ દષ્ટે આવે નહિ,
ભવન પર ભવન પર છત્ર દાખે ! ૩

રાગ ઝાયા ખમાજ—તીન તાલ

હરિનો મારગ છે શુભનો, નહિ કાપરનું કામ જો ને
પરથમપહેલું મસ્તક મૂકી વળતી લેલું નામ જો ને—ટેક૦
સુત વિત્ત દાગ શીશ સમગ્રે, તે પામે રક્ષ પીવા જો ને
સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા માહી પડ્યા મગજવા જો ને ૧
મરણુ આગમે તે લરે મૂકી દિલની દુઝ્યા વામે જો ને
તીરે જોશા જુએ તમાશો, તે કોડી નવ પામે જો ને ૨
ત્રેમપંચ પાવકની જવાળા, લાળી પાઘલ લાગે જો ને
માહી પડ્યા તે મહાસુખ માણે, દેખનાગ દાઝે જો ને ૩
માથા સાટે મોઢી વરતુ, સાપડતી નહિ રહેલ જો ને
મહાપદ પામ્યા તે મરજવા, મૂકી મનનો મેલ જો ને ૪

સકળ લોકમા સહુને વદે, નિંદા ન કરે કેની રે
વાચ, કાચ, મન નિશ્ચય રાખે, ધનધન જનની તેની રે
સમદષ્ટિ ને તૃપ્ત્યાત્યાગી, પરસ્ત્રી જોને માત રે
જીવ્યા ચક્રી અસત્ય ન જોવે, પગ્ધન નવ ઝાલે હાથ રે
મોહ માયા આપે નહિ જોને, દહ વૈગમ્ય જોના મનમા રે
રામનામ શુ તાળી લાગી, સકળ તીરથ તેના તનમા રે
વજ્રલોભી ને કષ્ટરહિત છે, કામ ક્રોધ નિવાર્યા રે
ભણે નરસંયો તેનું દર્શન કરતાં, કુળ એકાતર તાર્યા રે.

રાગ આશા માહ—અપતાલ

અખિલ ભદ્રાડમા એક તુ શ્રીહરિ
જૂજવે રૂપે અનત ભાસે
દેહમા દેવ તુ, નેજમા તત્ત્વ તુ,
શૂન્યમા શબ્દ શાષ્ટ વેદ ભાસે ૧
પવન તું, પાણી તુ, જ્વાલિ તું જૂધરા !
વૃક્ષ ચર્મ ફૂલી રજો આકાશે !
વિવિધ રચના કરી અને રસ લાવીને
શિવ ચક્રી જીવ થયો એ જ આશે ૨
વેદ તો એમ વડે ટુતિ સ્મૃતિ સાખ દે,
કનક કુણ્ડલ વિષે ભેદ નહોયે
ધાટ ધડયા પછી નામરૂપ જૂજવા
અતે તો હેમનુ હેમ હોયે ૩
વૃક્ષમા ખીજ તુ, ખીજમા વૃક્ષ તુ,
જોઈ પટતરો એ જ પાસે,
ભણે નરસંયો એ મન તણી શોધના
પ્રીત કરુ પ્રેમથી પ્રગટ યાસે ૪

માત, તાત, સગાં, સહોદર, જે કહું તે આપ મારે
હે કૃપામૃતના સરોવર । દાસ સારુ સૂરો મા ૩
ચરણ કેશવસાંનનુ છે, ચરણ હે હરિરામ તારું
અખિલનાયક । આ સમય, ખોટે મસે પણ ખૂટશે મા ૪

રાગ છાયા—ખમાચ ત્રીન તાલ

મારી નાડ તમારે હાથે હરિ સંભાળજો રે
મુજને પોતાનો જાણીને પ્રભુ પદ પાળજો રે મુ०
પથ્યાપથ્ય નથી સમજાતું, દુઃખ સદૈવ રહે બેઠારાતું
મને હશે શું થાતું, નાથ નિહાળજો રે— ૧
અનાદિ આપ વૈદ્ય છો સાચા, કોઈ ઉપાય વિશે નહિ કાચ
દિવસ રહ્યા છે ટાંચા, વેળા વાગજો રે— ૨
વિશ્વેશ્વર શું હજી વિસારો ? જાણ હાથ જનાં કાં હારો ?
મહા મૂંઝારો મારો, નટવર ટાળજો રે— ૩
કેશવ હરિ મારું શુ થાશે, ઘણુ વળ્યો શુ ગદ ઘેરાશે
લાજ તમારી જશે, ભૂધર, લાળજો રે— ૪

રાગ ભૈરવી—ત્રીન તાલ

મગલ મદિર ખોલો
દયામય ! મગલ મદિર ખોલો રેક०
જીવનવન અતિ વેગે વટાવ્યુ
દાર બોલો શિશુ બોલો,
તિમિર ગ્રયું ને જ્યોતિ પ્રકાશ્યો
શિશુને ઉગ્રમા લ્યો, લ્યો. ૧
નામ મધુર તવ રટયો નિગતર

રામઅમલમાં રાતામાતા, ખૂગ પ્રેમી પરખે જો ને
પ્રીતમના સ્વામીની લીલા તે રજનીદન નરખે જો ને ૫

ગરબી

૧ શિર સાટે નદવરને વરીએ
૨ રે પાછું તે ડગલું નવ બરીએ—ટેક.
૩ રે અન્તર દષ્ટિ કરી ખોણ્યું, રે ડહાપણ્ય ઝાડું નવ ડોણ્યું
૪ એ હરિ સારુ માયું ઘોણ્યું ૧
૫ રે સમજ્યા વિના નવ નીસરીએ, રે રણમધ્યે જઈને નવ ડરીએ
૬ સાં મુખ પાણી રાખી મરીએ ૨
૭ રે પ્રથમ ચડે ચરો ચઢને, રે ભાગે પાછો રણમાં જઈને
૮ તે શું જીવે જૂંકું મુખ લઈને ૩
૯ રે પહેલું જ મનમાં ત્રેવડીએ, રે હોડેહોડેલુદે નવ ચડીએ
૧૦ રે જો ચડીએ તો કટકા ચઈ પડીએ ૪
૧૧ રે રંગ સહિત હરિને રટિએ રે, હાક વાગ્યે પાછા નવ દટીએ
૧૨ શ્રદ્ધાનંદ કહે ત્યાં મરી મડીએ ૫

રાગ વાધેશી-તાલ ધમાર અગર તેવરા

દીનાનાથ દયાળ નદવર, હાથ મારો મૂકશે મા
હાથ મારો મૂકશે મા, હાથ મારો મૂકશે મા—ટેક.
આ મહા ભવસાગરે ભગવાન હું જૂવો પડ્યો છું
ચૌદલોકનિવાસી, અપજ્ઞાકાન્ત! આ તક ચૂકશે મા. ૧
જોય ઈશ્વર આપની, સાધન વિષે સમજું નહિ હું
પ્રાણપાલક! પોત જોઈ સંખ આખર ફૂંકશે મા ૨

દિવ્યગણોનાં વદન મનોહર મારે હૃદય વસ્યા ચિરકાળ
જે મેં જોયાં હતાં ક્ષણ વાર ૭

ૐ
મરખી

મારાં નયણાંની આળસ રે, ન નીરખ્યા હરિને જરી
એક મટકું ન માંડયું રે, ન હરિયાં ઝાંખી કરી. ૧
શોકમોહના અગ્નિ રે, તપે તેમાં તપ્ત થયાં
નથી દેવનાં દર્શન રે, કીધાં તેમાં રક્ત રક્તાં. ૨
પ્રભુ સદાજે બિરાજે રે, સુખનમાં સમર બધાં
નથી અણુ પણુ ખાલી રે, ચરાચરમાંદિ બળ્યા. ૩
નાથ મગનના જેવા રે, સદા મને છાઈ રહે
નાથ વાણી પેઠે રે, સદા મુજ હિરમાં વહે. ૪
જરા જાપડે આંખકાંડી રે, તો સંમુખ તેહ તદા
અલ્પાલ્પાંડ અળગાં રે, ધડી યે ન થાય રદા. ૫
પણુ પૃથ્વીનાં પડળો રે, શી ગમ તેને ચેતનની
જીવે સો વર્ષ ધ્રુવડ રે, ન ગમ તો યે કંઈ દિનની. ૬
સ્વામી સાગર સરિખા રે, નજરમાં ન માય કદી
જીભ ચાકીને વિરમે રે, વિરાટ વિરાટ વદી. ૭
પેલાં દિવ્ય લોચનિયાં રે, પ્રભુ, ક્યારે બિપડશે
આવાં ધોર અધારાં રે, પ્રભુ, ક્યારે બિતરશે ૮
નાથ એટલી અગ્નિ રે, ઉપાડો જડ પડદા
તેનાં નીરખો બેડે રે, હરિવર દગ્ગે સદા. ૯
આંખ આળમ છડો રે, કરો એક ઝાંખી કરી
એક મટકું તો માંડો રે, હૃદય ભરી નીરખો હરિ. ૧૦

ૐ

શિશુસહ પ્રેમે જોતો
દિવ્ય તૃપાતુર આ યો બાલક
પ્રેમઅગીગસ દોળો

૨

છ

રાગ માક-તાલ દાદરા

પ્રેમગજ્યોતિ તારો દાખવી

મુજ જીવનપન્થ ઉગળ

દૂર પડ્યો નિજ ધામથી હું ને ઘેરે ધન અધાર
માર્ગ મુજે નવ ધોર રજનીમાં નિજ શિશુને સભાળ

મારો જીવનપન્થ ઉગળ ૧

ડગમગતો ખજ રાખ તુ સ્થિર મુજ દૂર નજર છો ન જાય
દૂર માર્ગ જોવા લેખ લગીર ન, એક ડગલું જસ થાય

મારે એક ડગલું જસ થાય ૨

આજ લગી રહ્યો ગર્વમાં હું ને મારી મજ ન લગાર
આપમુજે માર્ગ જોઈને આપવા હામ ધરી મૂક બાળ

હવે માગુ તુજ આધાર ૩

ભાગલગ્યા ચિહ્નોથી હું લોભાયો ને ભય પતા ધર્યો ગર્વ
વીત્યા વર્ષોને લોપ અમરણથી રખતન થયા જે સર્વ

મારે આજ થકી નવું પર્વ ૪

તારા પ્રભાવે નિશા યો મને પ્રભુ આજ લગી પ્રેમભેર
નિત્રે મને તે ગિયર પગલથી ચળવી પહોચાડશે ઘેર

દાખવી પ્રેમગજ્યોતિની સેર ૫

કર્દમમૂર્ખિ ઝળચલેલી ને ગિરિવર ફેરી કરાડ,
ધસમસતા જળકેરા પ્રવાહો, સર્વ વટાડી કૃપાળ

મને પહોચાડશે નિજ દાર ૬

રજની જશે ને પ્રજાન જીજળશે ને ગિન કરશે પ્રેમાળ

મધુર કુસુમ વિષે રમે ગન્ધ સુદગ,
 કૌમુદી મુદ્રપદા ઉષા મનોહગ,
 મૃદુલમણ્ડ, ક્રાંતિકવ, શ્રવણસુખકરા,—
 સદુમા વસતી, હસતી પ્રતિક્રિતા—શી લલિતા—સુપ્રતા—
 તુજ જગદરા—સુદર૦ ૧

વિપ્રવચ્છી વિષયમોહિની મધુવરા,
 દિવ્યધામપન્થ જતા આવી વિષધરા,
 વિપદ દોરવા મથે, અહો દવાકરા !
 ક્ષણ તે, હૃદયે, બળ દે, કર ધરી આ—પગિદગવા—મધુગગવા—
 મોહિનીસુગ—સુદર૦ ૨

વિમલ સાધુહૃદય વિષે વિપદજનધગ,
 વ્યાપી હમે સત્યદૃષ્ટિ ધન તિમિરકરા,
 તે સમે વિશુદ્ધ પ્રેરી જ્ઞાનગવિકગ,
 કરુણા ધરીને હરી તમને સદય મને, મન-ગગને,
 શાન્તિ દે રિચગ—સુદર૦ ૩

મંગલ પ્રાર્થના

નમન નમન તનમનધનજન અન્તર્ગત ચેતનન !
 આત્મન ચિરન્તન જય પગ્માત્મન ! જય જય હૃદયાત્મન !
 મોહ મણિધરનુ કરી મર્દન,
 રચ્યુ તેના શિર પગ આસન,
 છતાં છો પ્રેમલ પ્રાણ પ્રસન્ન,
 મન્દ મન્દ સ્મિત વળે નાયો યન યન યન યન યન,
 આત્મન

રાગ આર્યાવરી—દ્રુત એક તાલ

અન્તર મમ વિકસિત કરે અન્તરતર હે,
નિર્મળ કરે, ઉજ્જવળ કરે, મુંદર કરે હે—અન્તર
જાગૃત કરે, ઉઘન કરે, નિર્ભય કરે હે
મંગલ કરે, નિરવસ નિઃસંશય કરે હે—અન્
મુક્ત કરે હે સગાર સમે મુક્ત કરે હે બધ
સંચાર કરે સદૃશ કરે સ્થાન તોમાર. ૭૬—અન્
ચરણપદ્મે મમ ચિત્ત નિબંધિત કરે હે
નંદિત કરે નંદિત કરે નંદિત હે—અન્

રાગ—ભીમ પસારી

અહો ! તુમિ બધું, તુમિ નાથ,
નિયતિ તુમિ આમાર !
તુમિ સુખ, તુમિ શાન્તિ,
તુમિ હે ! અમૃત પામાર ટેક.
તુમિ તો આનન્દમેક,
જીવે પ્રાણુ નારો શોક;
તાપહરન તોમાર ચરન
અસીમ શરન દીન જનાર. ૧

મુંદર શિવ

મુંદર શિવ મંગલ ગુણ ગાઈ ઈશ્વરા,
વિભુવર ભવગ્રાસક,
નમું મહેશ્વરા—મુંદર

માતા પિતાની આરતી

- જય જય માતા પિતા (૨)
- ચરણકમળ શુભ સેવું સદા ય સુખકર્તા—જય જય૦ ૧
- અપાર ઉપકારો તવ નવ કદીએ ભૂલીએ (૨)
- નિશદિન ધ્યાન તમારું હૃદયકમળ ધરીએ—જય જય૦ ૨
- મીઠડી માતની વાણી વદન સદન સુણીએ (૨)
- બા ! બા ! કહી બોલાવી બાપ બીડો લઈએ—જય જય૦ ૩
- સ્નેહજલકતી અમીનજર મુજ માત્ર બોલાવે (૨)
- પિતા પાસ, બોલાવી અંકે બેસાડે—જય જય૦ ૪
- મરીખડું મીઠકું અમ ઘર મીઠી માત ચક્રી શોભે (૨)
- સદા ય પાસ જ રહેવા અમ અંતર લોભે—જય જય૦ ૫
- જન્મ દઈ સહી અપાર કષ્ટો પોપણુ અમ કીધું (૨)
- અમ સાટે સંસારે કીધ કુર્યાન બધું—જય જય૦ ૬
- “શ્રવણ” તણી શુભ ભક્તિ માતપિતા પ્રતિની (૨)
- અમ હૃદયે રૂડી વસબે સદા ય ઝળહળતી—જય જય૦ ૭
- તાતતણાં એ વચન જ ખાતર વન વસવું પ્યારું (ગણ્યું) (૨)
- રૂડા રામ રુધવીરે, હૃદયે સંભારું—જય જય૦ ૮
- માતપિતૃસમ જગમાં અમને ન અન્ય કશું (૨)
- નમન નમન વળી નમીએ અમ સર્વેજ શિષુ—જય જય૦ ૯
- અનન્ય ભક્તિભાવે માતપિતા સેવે (૨)
- પ્રભુપદ—પ્રીતિ પામે પરમ પૂરણુ પદને—જય જય૦ ૧૦

અહો અદ્ભુત તવ શાં દર્શન!
 ધન્ય આ ધન્ય ધન્ય જીવન
 વારી અહિં તમ પર ઓ ભગવન્
 'હિપકૃત ઉરથી કુરું વન્દન, વન્દન વન્દન વન્દન!

આત્મન

ૐ
 હે પ્રભુ!

હે! હે! પ્રભુ!

સુમતિ આપજો-કુમતિ કાપજો
 અમ અંતરમાં નિર્મળ ભક્તિ
 માતૃભૂમિની સ્થાપજો.

-સત્ય, દયા, તપ, ધર્મતણું બળ
 ગગરગમદી રેડી,
 આત્મતણું દૃઢ વજ્રસખું બળ
 એહે સ્થાપજો.

હે! હે! પ્રભુ!

ૐ
 સરસ્વતી રતવન

વંદન માતૃ સરસ્વતી તુને
 જ્યોતિર્મયી હે જગતઅખે!
 ભારતમદ્રી અજ્ઞાનતિમિર બહુ
 નાશ કરી શુભ જ્ઞાનપ્રકાશ તું
 કૃપાળી કૃપા વરસાવ તું અમ પર
 નિર્મળ શુદ્ધિતણું દાન તું દે.

ૐ

ધારે ત્યારે દેવ હિતારી દે જે સ્વર્ગથી,
 ધારે ત્યારે માનવ મર્ત્ય ચલાવે સ્વર્ગ;
 એવા સતગુરુનો અદ્ભુત પારસમણિસ્પર્શ હો,
 ફૂટે અમ મદ્દીમાં પ્રભુલ્યોતિનાં ભર્મ!
 એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૫

રામ તૂંહિ રામ તૂંહિ

જાતઠોણીકેરી જાત, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 નાચઠોણીકેરી નાચ, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 ગતિઠોણીકેરી ગતિ, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 પતિત કેરો પાવન પતિ, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 નેણાં કેરું નમણું દૂર, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 રસના કેરું રસપૂર, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 સોના કેરો મોંઘો હાર, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 જીવનો જૂનો જોડીદાર, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 રૂપરૂપનો ભંડાર, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 વાણી મીઠી મનોહર, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 સુખ સાચું ને વળી સ્થિર રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 મરમો કેરી પ્યારી પીડ, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 મારું લિખારીનું ધન, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 મારું મૂંઝાનું વચન, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 જન્મ્યાકાળનો દોડાળો, રામ તૂંહિ તૂંહિ !
 મરવા કાળે સીતળ ખોળો, રામ તૂંહિ તૂંહિ !

સતગુરુને ચરણે

(ધોળ)

એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણુ સાપડો,
જેના જાસે વહેલી પ્રભુની સતત સુગંધ,
જેના ભોયનમા સગતા તેજો જ્ઞાપાડના,
જેણે માયાને બાધ્યા મવાના બંધ,
એવા જગનગુરુને ચરણે અમ શરણુ સાપડો । ૧

જેણે અગે ચોળી ભગ્ન કરી સસાગની,
જેણે -ઠે ધાત્યો મૃત્યુતણી મણિદાર
જેની પાવડીએ જા દાગી સાને સ્વર્ગની,
જેને પગને પાડતા મોક્ષતણા ચિનાર,
એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણુ સાપડો । ૨

જેણે જીત્યા છે મિના મવાના કાદિધા,
જેણે જીત્યા વાયુજાધ્યા મનના મહેલ,
જીતીને જિતાડી જાગે જે પગમાત્મને,
હીરા ઝગમગે પથ્થરને પાડી પહેલ,
એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણુ સાપડો । ૩

જેની ઉગ્રજામા અમૃત નિર્મળ નેદના,
જેનો મુખસાગર ગગને પગપગ પ્રભુમાન,
જેનો આત્મા આતસ જેવો પાક ધગે સદા,
જેનું જીવન રક્ષ પગતુ વિચાર મદાન,
એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણુ સાપડો । ૪

પાંખડી

(સતવાણી)

મારો કર ધર ની !

હગમગ પગ મુજ ડોલે, હરિવર ! બળ અંતર ભર ની !

મારો કર ધર ની !—(ધ્રુવ)

થયા પ્રકાશ પ્રગટ તુજ ત્યારે રહ્યું હૃદય મુજ સૂતુઃ

ભગ્યો ભટકતો અધારે હુ થયું થવાનું દૃતુઃ

મારો કર ધર ની ! ૧

કાળ વીત્યો ને બધડી આંખો ગઈ સપનાંની માયા;

સૂઝાં સરવર દેખી તીર પર હંસ પજાડે કાયા.

મારો કર ધર ની ! ૨

ઝળતા સૂરજ લાગે ઝાંખા જોઈ જોઈ આખો ચોળું,

અંદ્રે અગન ઝરે ને તારા લાગે જૂલડાં-રોળું;

મારો કર ધર ની ! ૩

પાછળ જીવી આડ કરાડો આગળ બેઠી ખીણો.

હરિવર ! મારો કર ધર, હુ તો ભુગભુગતો બળહીણો;

મારો કર ધર ની ! ૪

એકલડો થગથળ હું અથડ પળપળ અદસ દુભાતી

પકડું તારી પાખડી હરિ ! ત્યાં મગમગ ફૂલે છાતી !

મારો કર ધર ની ! ૫

હગમગ પગ મુજ ડોલે, હરિવર !

બળ અંતર ભર ની ! ૬

—ખખરદાર

રાગ ભૈરવ-તાલ ત્રિતાલ

જાગે મોહન ધારે...

સાંવરી ચૂરત મોરે મન હી બાવે

સુંદરશ્યામ હમારે.....જાગે મોહન

પ્રાતઃસમય શેઠ બાનુદય લયો

ગ્વાલગાલ સગ વ્યાયે શૂપત

દુમરે દરર કે બૂખેખાસે ?

ભીડી ભીડી નંદકિશોર.....જાગે મોહન

બાળ પ્રાર્થના

(રાગ ઠાકૃશ્વર—તાલ હૃદય)

ઓ પ્રભુ ! ઝાંખજો, મુજને સદા ય પાસ રાખજો !

હજો મારા ઉતારા, ન ન્યારા થજો !—પ્રભુ !

હશે આ સૂર્ય, ચંદ્ર, તારકો તારા સદાના;

હશે ઉર ધોરતા દુઃખ બહકિનારા સદાના.

હશે ખીંચતા અમર વસંતના ક્યારા સદાના,

હશે ત્યાં સ્વર્ગના આનંદઓવારા સદાના.

અરે આ બાળવિદ્યુ સૌ લાગશે ખારા સાદાના !

દગ નાખજો, દયા નાખજો, જરી જાખજો, !—

ઓ પ્રભુ ! ઝાંખજો, મુજને સદા ય પાસ રાખજો !

જહાં જહાં પરે જીર
તહાં તહાં દાઓ ધીર
જનકીપતિ રામ
ભવ કે તરેયા ..બિનતિ

છ

આધાર

(રામ જિજ્ઞાસા—ઝીઝાસી—ચિતાલ)

- પ્રભુસરણુ વિણુ કાન ઉગારે ?
હૈયું પળપળ હારે રે.—(સુવ)
ધોર પવનમાં રજની ધોરે, ચપળા ખૂન ચમકારે રે;
ગગને કડકડ થાપ કડકડા: હૈયું ધગકા મારે રે.
પ્રભુસરણુ વિણુ ૧
- પર્વત જેવાં જીછળે મોઝાં, નાવ ગળે ચોધારે રે;
દોરે મુકાની લાખ કળે પણુ ફૂળે નાવ કિનારે રે.
પ્રભુસરણુ વિણુ ૨
- મહાસાગરનો મરણુવે: પણુ ડરતો જાંઠર બારે રે;
નાવિક વિણુ કે માર્ગ બતાવે ? ખડકાં હારે હારે રે.
પ્રભુસરણુ વિણુ ૩
- ઓ પ્રભુ ! તું જ મુકાન અમારું, નાવિક તું જ અમારે રે;
ભવજળમાં અમ નાવ અદ્ભ આ પ્રભુ તારે આધારે રે !
પ્રભુસરણુ વિણુ કાલુ ઉગારે ?
હૈયું પળપળ હારે રે ! ૪

છ

राग जैरी-तीन तास

अजिया हठि हसत की प्यासी ।
 देभ्यो ब्यादन कमनैन को, निस्सितिन रहत उदासी १
 आये छेपो क्षिरि गये आंगन अगि गये गर दाँसी २
 केमति निन मोतिन श्री माता प्रतापन को वासी ३
 काहू के मन की भक्ति न जानत लोगन के मन दाँसी ४
 मूरदास प्रभु तुमरे हंस गिन रेखौ जवन अभी ५

राग काँड़ी-तास हादरो

प्रभु पाग लगाटे प्रभु पाग
 मजधाग मे इमी नैया मोरी रे प्रभु पाग
 मोरी नैया तो इज गनरी
 अवसाग मे इमे,
 आवो आवो मेरे प्रभु
 देखमोरी लगाके प्रभु पाग

राग पारोशी-तास जपनास

गिनति सुनो मोरी
 अवधपुत के पसैया
 तुम गिन कवन मोरे
 दु भक्ति हठिया गिनति

તુજ પાકને અહીં પાકવા તુ તાપતો કદી ચે,
અમીધારથી એ તાપને ફરી અપતો કદી ચે,
ભૂક પ જેવો ક્ષેવ પણ તુજ વ્યાપતો કદી ચે,
ના જાણીએ તુ કેમ લેતો આપતો કદી ચે
એ નાથ ! તુ અમ માપથી ના માપતો કદી ચે ।

દિવના દઝાડિયા દાઝીએ, નાથજી ।
દિવના દઝાડિયા દાઝીએ,
પગમા રિઝાવિયા રાચીએ, નાથજી
પગમા રિઝાવિયા રાચીએ ।

વિનંતી

(રાગ ખીનુ-છન્દા તાલ ચિતાલ પંજબી)

વિનવુ રે, મને છોડી ન દે માગ નાથ ।

જોડી રાખ સદા ઉર સાથ —વિનવુ રે (તુવ)

ભવભવમા હું ન પામ્યો કદી તે દીધું તે આ ભવ માગ
અમૃતબિંદુ અખાડી મને તુ દોળી શું દે મુજ પાત્ર ?

વિનવુ રે ૧

આજે હું આપ્યો આગણે તારે, બીજા કશા ધરના ?
માપી મને તુજ રૂઝિયાની સાથે કહે ના હવે કે સિધાગ ।

વિનવુ રે ૨

હું નથી મદિરે દર્શને આપ્યો કે હું આ લેઉં વિદાય,
આ યો હું કયા કયાથી સગિતના જેવો સમાવા સાગરમાય

વિનવુ રે ૩

ઈશ્વરેષા

(રાગ બિલાગ—ચિતાસ)

નાથ ! તું ગણે તેમ ગું

ભક્તિ સતત કરવા તું પગપગ દુખ અનંત સું

નાથ ! તું ગણે તેમ ગું

—ધ્રુવ

કદી કર પામે મધુર કુસુમ કે કદી કર અનન મધુ

માનવનું નહિ થાય અર્થ, તારું જ આશુ અ

નાથ ! તું ગણે તેમ ગું

૧

ઘટવન્તી તું જાણે દયની, હું શુ વિશેષ કરું ?

તું કરનારો વિશ્વ સખ તો નહિ પામર જન હું

નાથ ! તું ગણે તેમ ગું

૨

ગજનીદિનનું ચક્ર ફરે ત્યમ સુખદુખ એક સદું

તું જ ભવસાગરમાં હું ગાળ તગતી ફૂલતી વદું

નાથ ! તું ગણે તેમ ગું

૩

તારી કૃપાના આસુ ધુએ ત્યાં હું ભગજન્મ દું

એક જ તું જ સુખનને માટે અત્ય ધન નિન હું !

નાથ ! તું ગણે તેમ ગું

૪

છ

માપ

(રાગ ભેરવી—તાસ ચિતાસ અને દીપચદી)

દિનના દઝાડિયા દઝીએ, નાથજી !

દિનના દઝાડિયા દઝીએ

પગમા ગિઝાવિયા રાચીએ નાથજી !

પગમા ગિઝાવિયા રાચીએ !—(ધ્રુવ)

જોતાં જોતાં જાંખ પડી ને દંકાર્યાં ઉરનેન :
વીજળી પડી ને થયો દડાકો, અજાગ અવખની ઘેન !

ચરણુ તુજ પડું રે ! ૪

—ખમરદાર

રાગ ભીમપદ્માસી-તાલ અપતાલ

રામ ભજ રામ ભજ રામ ભજ રે મન
હોય જનમ સદૃશ જાતી ચમત્કાતના.....રામ ભજ
ભવતાપ ત્રિલસાય, સખ પાપ ત્રિલગાય
સખ સુખ હી મીલ જાથ સહે કૌન વેદના ?.....રામ ભજ

રાગ માંડ-તાલ ધુમાલી અથવા કેવરા

મને ચાકર રાખો ૭,

ગિરિધારી લાલા ચાકર રાખો ૭

ટક૦

ચાકર રહ્યું, બાગ લગાસું, નિત જિહ્વ કર દરસન પાસું
વૃન્દાવન કી કુંજ ગણિત મેં, ગોવિંદ-લીલા ગાસું ૧

ચાકરી મેં દરસન પાઉં, સુમિરન પાઉં ખરચી,
ભાવ-ભક્તિ જાગીરી પાઉં, તીનો બાતાં ચરસી ૨

મેર મુકટ પીતામ્બર મોહે, ગણ જગત્માંતી માલા,
વૃન્દાવન મેં ઘેનુ ચરાવે, મોહન મુરલીવાલા ૩

જાએ જાએ મહલ જનાઉં, જિય જિય રાખું બારી,
સાંવરિયા કે દરસન પાઉં, પદ્મિર કુસુમી સારી ૪

જોગી આયા જોગ કરન કુ, તપ કરને સંન્યાસી
હરિ-મગન કુ સાધુ આયે, વૃન્દાવન કે વાસી ૫

૨ છુગ તે તુ કિણુ અતુરુ છુ, કો છુગ પુષ્પમુવાસ
 ૩ છુગ ગાનનો સૂ મને છુ । ૨ છુગ શબ્દનો શ્વસ
 વિનવુ રે । ૪
 સૌનો ઠોડ્યો હું છટીને છટ, તારો છોડ્યો ક્યા જાહે ?
 લે ને ઝાનાયાં સિંધુનો મોલો સિંધુમાજ ગેજળી સમાઈ ।
 વિનવુ રે । ૫

૪

ચિનગારી

(ગાન ભોગીઆ-ચિતાત)

ચણુ છુગ પડુ રે,
 હાંતિ ! ધાગ હવે મુજ કો રે ।
 શણુ છુગ વ, રે
 હાંતિ ! પાગ ઉતાર સમગ રે ।—(મુવ)

નિશદિત દિય પ્ર ત પ્રજ્જતા પનકે છુગ જગપા
 એક જ છુગ ચિનગારી માટે ભેઈ સત મે વા
 ચણુ છુગ પડુ રે । ૧

મુજને નેધી નેમો સોધી સોધી તાગ દોપ
 જનપત ગોધી મધો ગોવી—હાંતિ સત મ સમીપ
 ચણુ છુગ પ રે । ૨

મગનગુના ને ઉ કો ચમકે કોગિલિ અઘોન
 છુગ સદિશ અનખ જગ હાંતી રજગમા તે બ્યોન
 ચણુ છુગ પડુ રે । ૩

દર્શન

(ધ્યાન)

જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો !
જેનાં નયનનયનમાં ઝંખકે દીપ અનંત ;
જેને અંગેઅંગ કુવારા અમીના ફૂટતા,
એનાં દર્શન કરવા આવો જોગી સંત !
જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૧

પીધા સાગર જેણે દુઃખમાં કેરા દોલકા,
લીધા જરા-અપજરાના શિર પર ભવના ભાર ;
દીધાં દુનિયાને મધમધતાં દિક્ષતાં ફૂલમાં :
આવો, આજે એની ચઢે અલખદરબાર !
જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૨

પગપગ ધોતી જગનાં પાપ જીવનની જાહનવી,
પગપગ છૂટે હૈયાથી અમૃતની સેર ;
જાગી જઈ સકારે ઝૂકતા દિક્ષના દીવડા,
આવો આજે એને આંગણ આનંદમેર !
જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૩

ફાટે કાળાં આલ અને અજવાળાં જિવડે,
ચોગમ ધસતાં આવે ચેતનનાં રસપૂર ;
જાગી ખીંચે ત્યાં જીવનની સોજે પાંખડી :
આવો, આવો, એવાં ભગીએ નયને નર !
જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૪

મીરાં કે પ્રભુ ગહિર ગંભીરા, હટે રહો છ ધીરા,
આધી રાત પ્રભુ દરસન દીનહોં, જમુનાજી કે તીરા

રાગ હમીર-કથ્યાણ-તાલ દુત એકતાલ

મંગલમય પરમદેવ
દર્શન શુભ દેશો !
તવ કૃપાથી દૂર થાય
કુરિત કર્મદાયો.....મંગલ
વિનતિ કરીએ વિશ્વનાથ
જોડી અમે ઉશય દાય
કૃતિ અમારી, માત તાત !
નવ કદાપિ જોરો.....મંગલ

રાગ ખમાજ-તાલ દુત એકતાલ

રાગત રઘુનીર ધીર
જંજળ જવળીક પીક
હરન સકન સરણુનીર
નીરખડે સખી સોહી.....રાગત
અનુજ મનુજ નીકર સંગ
કરન ધનુજ બવ ત્રિદંગ
અંગ અંગ છત્રી અનગ
અગ્રજિન મન મોહે.... ..રાગત

ઝીણી હશે વણી જ્યોત એ મારી પણ કદી બનશે વિગટ
નાથ ! અખડ જળાવજો, મને એ જ બતાવશે વાટ રે

મારી પ્રેમળ કામળ જ્યોત પ

—ખખરદાર

ગગ મિત્રી—કાફી

પ્રભુ મોરે અવગુણ ચિત્ત ના ધમે,
સમદ્રશી હું નામ તિહારો, ચાહે તો પાગ કરો
હક નદિયા ઇક નાવ કહાવત મૈયો હિ નીર ભરો,
જળ મિત્ર કગે એક બગ્ન ભયે સુરસગિ નામ પર્યો
ઇક લોહા પૂગ્ન મે ગખત, ઇક ધગ બધિક પર્યો
પાગસ ગુણુ અનગુણુ નદિ ચિતવત, કચન કગત ખગે
યદ માયા ભ્રમજન કહાવત સુરદાસ સગરો,
અમદી બેગ મોહિ પાગ ઉતારો નદિ પ્રન જાતે દરો

ગગ આશા—દીપચદી

હાકુર તુમ શરણાર્થ આયા
ઊતરી ગયો મેરે મન કા સસા જન તેગ દરશન પાના—(ધ્રુવ)
અનમોવત મેરી નિગ્યા જાતી અપના નામ જપાયા,
દુખ નાઠે મુખ સહજિ સમાયે અનદ અનદ ગુણુ ગાયા ૧
જોહ પારી કદિ લીને અખુને ગૃહ અધ રૂપને માયા
કહુ નાનકે ગુરુ બધન કાટે નિષ્કુરત આનિ મિલાયા ૨

બેતરી પડે પડદા ગજની જેવા મોદના,
 જડે આત્માને ગુણ મોડા ક્યાણ,
 પગમા પડે પગલા પ્રાણે તેજેદેવના
 આવે લઈએ જીવનભગતી એ રસદાણ
 ભગી ભગી હિમા જુગજુગ ફેરી જ્યોત જો,
 માગી માગી લેજો જુગજુગ ફેરી જોય જો ! ૫
 —ખમરદારે

જ્યોત

(રાગ માઠ-તાલ ગઝલ-પરતો)

ઝીણી ઝીણી બજે ને રૂંદરે એક પ્રેમળ કામળ જ્યોત
 ધીમી ધીમી નૂંજે ને ચઢવે મારી પ્રેમળ કામળ જ્યોત —(નુવ)
 કાટિ કાટિ કરુ ગદા હુ એની રાખુ છુપારી છેક,
 ભરી ભરી હશે દુનિયા ભયે, મારુ રૂંદનું ધન આ એક રે,
 મારી પ્રેમળ કામળ જ્યોત ૧
 આવે વટાળિયા વાવગ ત્યાં ખૂમી પડે એકે પાસ,
 દોડી ધરુ મારો હાથ ત્યાં આકો ને થાય અખડ પ્રકાશ રે,
 મારી પ્રેમળ કામળ જ્યોત ૨
 ઝીણી ઝીણી ચતી જાન ઝીલે ને જોના જણાય ન પડ,
 ખૂમી પડુ તેની પામે , ત્યાં તો ભડકે બગે તે અખડ રે,
 મારી પ્રેમળ કામળ જ્યોત ૩
 કેમ શુભ મારી જ્યોત વિના ? કેમ હું ગદુ સદા ય ?
 કેમ ગણુ મારા હાથ પવિત્ર ?—એ જ એ જ્યોતની છાય રે,
 મારી પ્રેમળ કામળ જ્યોત ૪

જાનત હ મન વચન કુમ્મ પગડિત દીન્હે તગિયે,
 સો વિપરિત દેખિ પરમુખ મિમુ કાગ્ન હી જગિયે ૩
 શ્રુતિ પુરાન સમ કો મત યહ સતસંગ સુદઢ ધરિયે,
 નિજ અભિમાન મોહ ધરવા જમ તિન્હદિ ન આદરિયે ૪
 સતત સોઈ પ્રિય મોહિ સદા જાને ભવનિધિ પરિયે,
 કહો અમ નાથ, કૌન બલ તે સસાર-સોગ હગિયે ૫
 જમ હમ નિજુ કરુના સુખાઉ તે, દ્રવહુ તો નિસ્તરિયે,
 તુલસીદાસ વિશ્વાસ આન નહિ, કત પચિ પચિ મગિયે ૬

દીપ

(રાગ હૈરવી—તાલ ચિતાલ)

દીપ દિને સજગાવો, ઓ દેવા !

દીપ દિને સજગાવો !—(ધ્રુવ)

અધાર આકાશકિરે આ કોટિક દીપ અગાવો,
 અતર મુજ અધાર ગહો ત્યા એક પ્રિયુ ઉતગવો !
 ઓ દેવા ! દીપ દિને સજગાવો ! ૧

છાયા પડ પડ વાદળ વાડા, ભમતો હુ ખાઉ ભુનાવો,
 એક પનકમા ખનડ અજૂકશે જો તમ જ્યોતિ જગાવો,
 ઓ દેવા ! દીપ દિને સજગાવો ! ૨

આત્મકીરિ મુજ રહે અખવાયો આખ ઉરે ઉગાવો !
 અધતાણા આ પડગ ઉનાડો, નાથ ! હીરો અજગાવો !
 ઓ દેવા ! દીપ દિને સજગાવો ! ૩

વાટ વણી ને તેન પૂરું આ જ્યોત અખડ જગાવો !
 અણહોનાતો એ દીપ સદાનો અદલ તમારો જનાવો !
 ઓ દેવા ! દીપ દિને સજગાવો ! ૪

—અખરદાર

રાગ મિશ્ર ઠાફી

રાધે કિષ્કુ બોલ મુંખ મે.....

રાધે કિષ્કુ બોલ તેરા કયા લગેગા મોલ...તેરા

હાથ પાંહિ નહિ દિલના દય વીર કાસ નહિ ચલના

કુચ્છ ગીરે ગાંઠ નહિ છૂટના તેરી મનકી ગુંડી બોલ...તેરા

જ્ઞાન બચન દે આપા કીસ માયા મેં તુજ ગિરાયા

જીસ માયામેં મન કુબાયા તેરા બચનેકા ચકા બોલ...તેરા

રાગ પદમ—તીન તાલ

યદુ વિનતિ રઘુવીર ગુસાર્ધ,

ઔર આસ મિઆસ ભરોમો, હરુ નિય કી જડતાર્ધ.

ચઢૌં ન મુગનિ, મુમતિ, સંપનિ કહુ, રિધિસિધિ વિપુલ બાર્ધ,

હેતુ—રહિત અનુરાગ રામપદ બદૌં અનુદિન અધિકાર્ધ.

કુટિલ કરમ લે જાઈ મોહિ જહં જહં અપની બરિઆર્ધ,

તહં તહં જનિ હિમ પ્રોદ છાંડિયે કમક—અવક કી નાર્ધ—

યા જગ મેં જહં લમિ યા તનુ કી, પ્રીતિ પ્રતીતિ સગાર્ધ,

તે સમ તુલસિદામ પ્રથુ દિ મોં હોહિં સિમિટિ ઇક દાંધ.

રાગ આસાવરી—તીન તાલ

કૌન જતન વિનતિ કરિયે,

નિજ આચરન વિચારિ હારિ દિય માનિ જાનિ કરિયે. ૧

જેહિ સાધન હરિ દ્રવદુ જાનિ જન, મો હરિ પરિહરિયે,

જાને વિપતિ—જનક નિસિદિન દુઃખ, તૈહિ પય અનુસરિયે. ૨

મનપંખી

રાગ દેશ-તાલ કેરબો

ગડ મનપંખી ગડ હવે!—(ધ્રુવ)

વનવન ફરી ફરી વૃક્ષવૃક્ષ પર
 ભટકી ભટકી ખૂન લીધું છ,
 એક વૃક્ષ તેં છેક જ છોડ્યું,
 દિવ્ય ગગનભર કીધું :..... ગડ હવે !
 ગડ મનપંખી ! ગડ હવે ! ૧

કણ કણ ચરી ચરી તાપ તાપ ભર
 ઝરણ ઝરણ જળ પીધું છ :
 સાત સિંધુ પર મિંદુ અમીનું
 પી ને પ્રમુનું લીધું !— ગડ હવે
 ગડ મનપંખી ! ગડ હવે ! ૨

—ખમરદાર

અંજન

(રાગ માલ—હીંચ ત્રિપુટ)

દૂંદી દૂંદી વળ્યો છુ કહોં નહોં જડ્યો છું,
 ક્યારે મળું છું, મારા નાથ છ ?
 ભરી દુનિયા ભમી ભમી પાછો પડ્યો છું,
 ક્યારે પળું છું તારી સાથ છ !—(ધ્રુવ)

શરણુ

(જોગીઆ-તાલ ત્રિતાલ)

શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !
 પૂજ્યાં મદિર, તીર્થ,
 હો મનવા, પૂજ્યાં પર્વત પદાણુ
 હો મનવા, પૂજ્યાં જાણુ અગાણુ;
 પૂજ્ય અપૂજ્ય ન કંઈ જગતમાં,
 એક પરમ કલ્યાણુ :
 શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

ઝાંઝે તારક, સૂર્ય,
 હો મનવા ધડકે ઉરગાકાશ
 હો મનવા ફરકે અંતરઆશ;

પગપગ ક્ષણક્ષણના બિપડો એવા
 પ્રભુના આસોઆવાસ :
 શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

દુઃખમાં દુઃખ છે મોહ,
 હો મનવા, મુખમાં મુખ છે સ્નેહ,
 હો મનવા, સ્નેહ જ પ્રભુનો દેહ :

દુઃખમુખથી કંઈ ઓર જગતમાં,
 પ્રભુના વરમે મેહ :
 શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

—અમરદાર

ત્યાં જોઉં ત્યાં તવ અદ્ભુત કૃતિના દગલામાં દંદગી,
એક દિગંત સદા રહે સામે : નહીં મુગ આંખ સમાશે ?
રે પ્રભુ ક્યાં લગી એમ છુપાશે ?

૩

મુગ કીકીના તેજ તપતવા આંસુ તળાં અમો પાશે ?
તમ મધ્યાહ્નતપાં સલોને પડી શું પૂર્ણ પ્રગશે ?
રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશે ?

૪

આંસુ ઊભરશે, ઇંદિ અડશે, પડી ક્યાં નાથ ! જરૂર ?
એક સુભગ પગ અન્ન અન્નમગ એકદે સહશે ?
રે પ્રભુ ! આખર તો અડશે ?

રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશે ?

૫

—મયરદાર

પગપગ પડે મુજ પામ ત્યા થાયજી બધે બધન ગદ્યાં,
વનવન બને આ ફૂર, ને તુજ ફૂર નદનવન ગદ્યાં !
ધગણી ખસે નવ પાવથી, ન હો દીવાવ દિગતની,
તનમન વહે ધનગમા, આખે અજમ અજન રદ્યા !

રોઈ રોઈ ધોવાશે, ને તે ધોવાશે,
ત્યારે દેશે સુ તારો હાથ જી !
ભરી દુનિયા લમી લમી પાડે પાચો કુ,
ક્યારે પડું કું તારી સાથ જી ?

—ખમ્બરદાર

છ

અમૃતવિજય

રાગ દેદાર—તાલ ત્રિતાલ

રે પ્રભુ ! કયા લગી એમ છુપાશે ?

કયા લગી એમ છુપાશે ?

રે પ્રભુ ! કયા લગી એમ છુપાશે ?

મહિતથા પડપડ પાડગ સુ અશુભલુ મુમ સતાશે ?

રે પ્રભુ ! કયા લગી એમ છુપાશે ?—(મુવ)

જરી જરી પડ ખોળી ઠઈ, જશે અનવડી ત્યા દેખાશે

પડના હોડા મુજ કં મેરી, પ્રભુ સુ સગડી જશે ?

રે પ્રભુ ! કયા લગી એમ છુપાશે ?

૧

કવચિત્ ઉપા સખ્યામ નીરખુ કં કો તવ હાથા શો,

કન્ધાથી તવ મુખને કપુ, તો વ ન સુ કંપાશે ?

રે પ્રભુ ! કયા લગી એમ છુપાશે ?

૨

—ખમ્બરદાર

એકલો

તુજ સુખની મહેફિલમાં તું સહુને નોતરજે,
પણ જમજે અનુની થાળ એકલો.

હોંસોલા જમને હસવા લેકું કરજે,
સંધરજે ઉરની વરાળ એકલો.

તુજ દારે દીપકમાલા ચેતવજે,
ગોપવજે દિલ-અધારાં એકલો.

પરને આંગણ અમૃત-ઝરણું રેલવજે,
પી લેજે વિષ તારાં તું એકલો.

તુજ ગુલશનનાં ગુલ જો માગે તેને દેજે,
તું સહેજે સર્પોના દંશ એકલો.

કાર્તિની કલમી પ્રહિયારે કર દેજે,
ભોગવજે બદનામી અંશ એકલો.

દિલદિલની દુઃખ વાનો દિલસોજીથી મુલુજે,
ચુપ રહેજે કાપી જમાન એકલો.

દા' થાકેલા પગની કંકર ચૂમી લેજે,
કદમો લાગે કંટક પર એકલો.

— અવેરચંદ મેઘાણી

નથી રુદન કેા તારે માટે, જુજ માટે છે ગીતકાં;
 તું પોતે સ્વર છે એ ગીતનો, સાચવ એ ગીત ગીતકાં ! મનવાં
 રાનાગં છો રુદન કરી ને, એક દિન એ પશુ હસતો,
 તું તો અદ્ય હસો લે આજે, હસના પ્રભુ હિર વસતો ! મનવાં
 —ખમરદાર

ધીરે ધીરે પધારો નાથ !

ધીરે ધીરે પધારો નાથ !
 મારા લેહના સળિયા સે મગ
 ધીરે ધીરે પધારો નાથ !

વાદ નિહાગીને નેશુ કંખાયાં, હૈયુ અધીરું થાય,
 મૂકી મૂકી મારી ડોક કુખે, દેવા, હવ મારો ધોળાય
 પાપશુ પાથરી સેજ ગ્યુ કુ. પ્રાણપણે દોળું વાય,
 નયન જલાવીને આરતી અર્પુ આસુધારે ધોલ પાથ
 લોહપિજરમાં ખાતો સથડિયા, કેદી આતમકીર;
 જુગજુગના ખ્યામોની ખ્યામ જુકારો, પાછી પ્રીતિનાં નીર.
 જોગ ન માગું, કું જોગ ન માગુ, મુક્તિનું મારે શુ કામ !
 આપ પધાર્યો લોહ-પિજર મારુ થારો મુક્તિનું ધામ !

ધીરે ધીરે પધારો નાથ
 મારા લેહના સળિયા મોસગ
 ધીરે ધીરે પધારો નાથ !

—કરસનદાસ માણેક

એક જ દે ચિનગારી

[ઝેરવી]

એક જ દે ચિનગારી,

મહાનલ! એક જ દે ચિનગારી.

ચક્રમક-લોકું ઘસનાં ઘસતાં, ખરચી જિંદગી સારી,
જામગરીમાં તણુએ ન પાચો, ન ફળી મહેનત મારી!

મહાનલ! એક જ દે ચિનગારી.

ચરિ સળગ્યો, સૂરજ સળગ્યો, સળગી આભચટારી;
ના સળગી એક સગડી મારી, વાત વિપતની મારી!

મહાનલ! એક જ દે ચિનગારી.

ઠંડીમાં મુજ કાયા ધધરે, ખૂટી ધીરજ મારી;
વિશ્વાનલ! હું અધિક ન માયું, માયું એક ચિનગારી!

મહાનલ! એક જ દે ચિનગારી.

—હરિહર લલ

થાકેલો

મારાં જ્ઞાન-શુભાનની માંસડી ઉતારવો ચિરેથી આજ,
મારાં પુસ્તક-પોથાની ખેટલી ઉતારવો ચિરેથી આજ.

બોળે જેંથી જેંથી માયું ફાટે મારું, કાયામાં કળતર થાય;
હાથી હાંથી મારું હૈયું ચાકયું છે ને

આંખે અભારા ઘેરાય રે—ઉતારવો.

ભગ્ન સ્વપ્નની નાવ

મારી નાવ કરે કો' પાર ?

કાળાં ભમ્બર જેવાં પાણી,

જુગ જુગ સચિત રે! અધાર;

સૂર્ય-ચન્દ્ર નહિ, નહિ નભજ્યોતિ,

રાતદિવસ નહિ, સાંજ-સવાર !

મારી નાવ કરે કો' પાર ?

ભાવિના નહિ પ્રેરક વાયુ,

જૂત તણે દાખે આધાર;

અધૂણી દીવાદાંડી પર

ખેતી આશા મોતપજડ !

મારી નાવ કરે કો' પાર ?

નથી હીરા, નથી માણેક, મોતી,

કનકતણે નથી એમાં ભાર;

ભગ્ન સ્વપ્નના ખંડિત ટુકડા

તારી કાણુ ઉનારે - પાર ?

મારી નાવ કરે કો' પાર ?

—સ્નેહસરિમ

સમનેદિપાવક પ્રજનો તો વિપ્ર વેદ ઉચ્ચરતા,
સાજન મહાજન મૂઝ મગતા પોતસ કૂં યા ફગતા ।
જીર્ણ, અજીર્ણ, પામર, કિંકુ માનવ પ્રેત સમાપ્ત,
કૃપણ કલેવર કોડણી જે ત્યાં માડવડે ખડા થ્યું ।
“સાબણ વચને સૂજ સાબે” કામગ કળી ત્યાં આણી
ભાવિની મનહર પ્રતિભાની જે દિન ધોર ખોદાણી ।

તે દિન આસુભીના રે

હરિના લોચનિયા મેં દોઢા ।

બનથગથરતા ખેડૂત ફરતા સરીકે કાકુ નીટાયા
વરુતા ધાત્ર મૃત વેગની માસ-નાનચે ધાયા ।
થેલી ખડિયા, ઝાળી, તિન્નેગી, સૌ ભરચક્ર ભરાણા
કાળી મળૂંઘીના કરનનને મેં દંડ પૂચ્યા ન દાણા ।
ધીંધા ઢમના ધાનનાણા સૌ સુખોમાઢી તણાણા
રક ખેડુના રુધિર ખગડા જે દિન ખાળા ખવાણા ।

તે દિન આસુભીના રે

હરિના લોચનિયા મેં દોઢા ।

હકાળા રાજવી ભવનોથી મમત અપોત નશામા
પુનમનનિયા મુસીઓએ નીધા જુદા દનામા ।
જલથનનભ સૌ પોર અગનની ઝાળમહી ઝાપાયા
માનસી માનસીના ખૂન પીયા ધાયા ચર્ન હડકાયા ।
નવસર્જનના રવખસચી ઉચ્છિન્ન જે બિભરાણા
લખવખ નિર્મળનરજ શોરે ખાઈઓમા ખેવાણા ।

તે દિન આસુભીના રે

હરિના લોચનિયા મેં દોઢા ।

ગોર મુગટ માધે, હાથે જંચેરી ને રાખાનો આતમરામ
એવા રૂપાળા એખાગને મળવા .
તણખે હવે મારા પ્રાણ રે—ઉતરાવો.

વેદ બૂધ ને વેદાન્ત બૂધ બંધે, દેખામે છો તારા રાજ,
આણું છું એ વાલા! કુંજ-હારે તારે
દીવો પેટાવાને દાજ રે—ઉતરાવો.
—અવેશ્યંદ મેઘાણી

હરિનાં લોચનિયાં

આરંભ

એક દિન આંસુબીનાં રે
હરિનાં લોચનિયાં મેં દીઠાં !

પચરંગી એચ્છવ ઊજળ્યો'તો અનકૂટ વેળા :
ચાંદીની આખડીએએ ચડી ભક્ત થયા'તા ભેળા !
શંખ ધોરતા, ધંટ શુંજતા, ઝલરું ઝણુઝણતી :
શતશત કંચનઆરતી હરિવર સંમુખ તર્તન્તી.
હરિદ્ર, દુર્બળ, દીન અધૂનો અનવિના અડવડતા,
દેવદારની બહાર ભટકતા દુકડા દાજ ટટળતા, -

તે દિન આંસુબીનાં રે
હરિનાં લોચનિયાં મેં દીઠાં !

બલ મુજ સંધુ, બલ અભિનંદુ
બલથી વિશ્વપતિને વંદુ
બલથી વિશે સર્વે બધુ
બનીને સ્વર્ગ સરસ સજીએ...આત્માનું

મ. મો.

છ

જીવનનાં મૂલ

(રાગ માંડ—દાદરા)

મનવા કંઈ જાણજે જીવનનાં મૂલ !
—ડગલે ને પગલે !

મનવા હિતારજે સંસારે આશિષ !
—ડગલે ને પગલે...મનવા.

પ્રેયનાં પ્રલોભનોથી પ્રમથે પરા યજે;
પ્રેયના સંતાપ વહાલા, સુધા મણી પી જજે !
પ્રેયપ્રેયસરણીના, વિચારજે વિવેક !
—ડગલે ને પગલે...મનવા.

કંટકો લિખેડી વહાલા, ફૂલડાં પથરાવજે;
ડગતા સંસારે, અમીવર્ષા વરસાવજે !
દિલ દિલના ઘાવ ધોરે ધોજે હો ધીર;
—ડગલે ને પગલે....મનવા.

કર્તા ને જર્તા સંઘરતા એ દેવની;
અદ્વરહ અનિમેષ ધૃષ્ટિ-નેષ્ટ અવલોકતા
આંખડી સદૈવ નિહાળજે સમીપ !
—ડગલે ને પગલે...મનવા.

ખીતું ખીતું કરતા માસુમ શુન સમ સિદ્ધકને સોપાણા
 ઠારાગાર સમી શાગાના કાઠ ઉપર ખડખડા
 વસત વર્ષા ઓખ શરૂના બે બધા ય જુવાણા,
 જીવનમોહ તણા લઘુદમમાં પ્રગતિપદ છેતાણા
 હર્ષઝરણુ લાખો હૈયાના ઝગમગ ત્યા જ ઝંનાણા
 લાખ શુદ્ધાળી રિમન બાવિના વણવિન્ધ્યા જ સુમણા

ને દિન આસુજીના રે
 દગિના લોચનિયા મે દીપ

કરસનદાસ માણેક

આત્માનું મંદિર

આત્માનું મંદિરિયુ તન આ
 સુદર સગન વિમન રીએ,
 તનની મનની નિર્મલતા સૌ,
 પ્રમદ પ્રમોદે પગદરીએ આત્માનું
 બનથી જપજવ બનથી તપમન,
 બનથી પમરે જીવનરમિત,
 બનથી જીવનસાગર તગવા,
 તાતા તપ અવ આદરીએ આત્માનું
 બનથી શુદ્ધિ, બનથી ભુદ્ધિ,
 બનથી સૃષ્ટિ તણી સમૃદ્ધિ,
 બનથી સમ્મતિ સિદ્ધિ સમજવા,
 બનસાગર શગલુ ધરીએ આત્માનું

ધર્મને નામે આજે અર્થી એ તોડી
 થશે શું ધર્મદ્વેષપથી ?
 હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે રે ?

જંગા યમુના જેવા સ્નેહ ને સત્યના
 જિતરે છે પુણ્યગળ જગમાં રે ;
 હોળી એ તીર્થ મોંઝાં પ્રભુના નિવાસનાં
 પડશે શું કઈમના દગમાં ?
 હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે રે ?

—ખમરદાર

આવું બહાલા સમીપ સમીપે*

આવું બહાલા સમીપ સમીપે તાહરે પાદપદ્મે
 ગાતો ગુલુ ગહન ગલીંગ તાહરં ગીત ગર્વે
 પ્રભુશરો પીડિત પદિ હો માર્ગ એ જિર્ણગામી
 ધાવું બહાલા પુલકિત મને તાહરી પ્રીત પામી—૧

વ્યાપે વ્યોમે ત્રિનિર જતાં સીત અધાર ધીર
 પાવાણે આ પથિક વિરમી પામતો એમ બોર
 સ્વપ્ને ત્હારં સુખદ સ્મરણે મીડડી મોજ લાધું
 આતો ધાનો ચરણ ચૂમવા નાય સાનિધ્ય સાધું—૨

* 'Nearer my God to thee' એ અમેજી સજન પરથી
 સ્વરૂપ.

અનત પ્રભુએ મહા વિશ્વવત્ આદ્યો,
 પન્ન કલ્યાણ કરે શક્તિમત્ ઉચ્ચર્યો,
 એ યજ્ઞગણિ બની જીવન જીવજો જીવન્મત્
 —ડગલે ને પગલે . મનવા

મ મેલ

જ

પ્રભુના ધનકારા

જગજી

કરો, કરો રે પાછાં એ મારા બાળા
 પ્રભુ તે શુ કહેશે રે ?
 તોડી આવ્યાં ક્યાં આ પુણ્ય કરી પાળ ?
 પ્રભુ તે શુ કહેશે રે ?
 ભુગભુગજનું જીને મૂનતું જગત આ ,
 ભુગભુગજીવે એની વાડી રે ,
 ભુગભુગજનું એના પુત્રો પામ્યા
 જશે સુપત્રે એ સૌ પાડી ?
 દો ! પ્રભુ તે શુ કહેશે રે ?
 રૂપના સાગરમાં મેનવા કા બેઠા શા
 શીબે સસાગ મનુકૂળના રે,
 આધી ચડાવી, એની તિથિ તિથિ કુનાવી,
 જગો શુ કરી એને ધૂળના ?
 દો ! પ્રભુ તે શુ કહેશે રે ?
 પ્રભુએ કહ્યું કે મારું વસુધા કુટુંબ આ,
 હું જ છું ત્રીની રત્નમયી રે,

નાવિક ઓ નાય, માદરું નાવડું ઊગાર !
 ભવદરિયે ફૂજતાને લને પેલી પાર !
 —ભુગભુમના અટવીનો જે આખરી મુકામ !
 દિલદિલના અનંત આરામ !
 રામ...રામ...રામ...રામ !

મ. મો.

માતૃત્વને નમન

નમન નમન હો નમન જગતનાં માતૃત્વને નમન !
 પ્રભુનાં અમી જ્યાં રેલમહેલે પૂરણ પરમાત્મન
 નમન નમન હો નમન !
 ગૃહ ગૃહ ગુંજિત ગૃહિણીમાં અહો જ્યદંબા-દર્શન
 ગૃહ ગૃહ ગૃહિણી પૂજ્યા પુલકિત પામ્યે પ્રભુ પરસન
 નમન નમન હો નમન !
 જનપદદીથી જનતા જનિતા પતિતા ઉગૃંદન
 દુર્દેવી દલિતા ભગિનીનાં બનવાં ભોડાજન
 નમન નમન હો નમન !
 મંગળ પ્રેમસરિત સુસરી શાં ગૌરી કન્ધકાવૃંદ
 સરસ્વતી સાક્ષાત યજ્ઞી શાં સદન સદન સુહવંત
 નમન નમન હો નમન !

મ. મો.

નીર્જી ત્યાં તો નવલ ધવલાં ખૂલતાં દિવ્ય દાર
 જાગે જ્યોતિ ઝળહળ ત્યાંહિ દિવ્ય ધામે અપાર
 આવે તરાં મધુર મુખડાં અર્પતાં આવકાર
 દેવા ! ત્હારી અજબ કૃતિના પામું હું કેમ પાર !—૩

આવે જે જે સરવ પ્રભુજી દુઃખ દાવાનકાદિ
 વ્હાલા ત્હારી સદય સમજી પુનિતા એ પ્રસાદી
 આરોગી એ અખય બનતો તાપ ત્રિવિધ વામું
 નાથ, તારી પ્રજા પ્રભુતા નિત્ય હું એમ પામું—૪

જાણું ત્યાં તો પ્રણવ પમરે પ્રાણુ ત્હારી પ્રસસ્તિ
 જ્યાં જોઈ ત્યાં મૃદુલ મગધી મહેક્કતી તુજ હસ્તી
 વિંધે વ્યાપે વિમલ વિપુલા તેજના પુંજ ત્હારા
 પ્રેરે પ્રાણે તિમિર હરોને પુષ્પપ્રદીપ ન્યારા—૫

પૂણું પુષ્પ જય જય વદું વારી વારી પ્રણામું
 યાચું યાચું ચરણચરણ જન્મજન્મે તમારું
 લાભાલાભે જયઅજય કે સુખદુઃખે થકિ વા
 દેવા, દેજે દિલજળ સદા ચિત્ત નિશ્ચિંત રેવા—૬

મ. મે.

દિલ દિલનાં અનંત આરામ

રામ અમાન-દાદરા

રામ...રામ...રામ...રામ દિલદિલના અનંત આરામ
 તૃપ્ત્યાના તાર તાત તાણી કપડીં જાય છે,
 મોહમત વાયુ ચણી નાવ અચડાવ છે,

પુરુષ બચન અતિ દુસડ સવન સુનિ તેહિ પાવક ન દહૈગો,
વિગત માન, સમ સીતન મન, પરગુન, અવગુન ન કહૈગો.
પરિહરિ દેહજનિત ચિતા, દુ.ખ સુખ સમબુદ્ધિ સદૈગો,
તુલસિદાસ પ્રભુ થહિ પથ રહિ, અવિચલ હરિભક્તિ લહૈગો.

રામ આસાવરી યા ટોડી-તીનતાલ

એસો કે ઉદાર જગ માંહી,
ખિનુ સેવા જો દરે દીન પર, રામ સરિસ પ્રહિ નાહી.
જો ગતિ યોગ વિરાગ જતન કરી નહિ પાવત મુનિ ગ્યાની,
સો ગતિ દેન ગોધ સમરી કદૈ પ્રભુ ન બહુત જિત જાની.
જો સંપત્તિ દગ સીસ અરધિ કરે રાવન સિવ પહૈ લિન્હી,
સો સંપદા વિભીષન કદૈ અતિ સકુચ સહિત હરિ દિન્હી.
તુલસિદાસ સન જાનિ સકય સુખ જો આહસિ મન મેરા,
તો બનુ' રામ કામ સન પૂરન કરે કૃપાનિધિ તેરા.

રામ ખમાજ વિશંખિન-તીન તાલ પંખણી ટેકા

અમ તો પ્રગટ ભઈ જગ જાની
યા મોહન સો પ્રીતિ નિરન્તર.
નહિ રહેયો છાની (મુવ૦)
કહા કરેં સુન્દર મૂરત ધન,
નયનન મોઝ સમાની.
નિકસત નાહિ બહુત પચિહારી,
રામ રામ ઉરજાની.

(૧)

બળદીણાના બેલી

બળદીણાના બેલી રે, બાપુ હવે બહુ ચર્મ,
 વેળા વસમી આવી રે, જાગે ધાઓ ઝડાના હરિ,
 ભવસાગરમા ભૂનો પડ્યો હુ, જીવ બારે ગમગાય,
 બાબુતુતુ મારુ નાનકુ નાથજી અર્ધીવહી અથડાય,
 નાથ હવે ધાઓ રે, દોરો મને દસ કરી—મળદીણાના
 જ્યાં જ્યાં જેમનો જાઉં તણાતો દુખ દર્શિતો જિમગાય
 ઠીને કામે જેમવા મારી નાખી નજર ન જાય,
 ચામડનો હું ચાક્યો રે લેને ત્હારે જોલે હરિ—મળદીણાના
 ચિત્ત ચમડોળે બહીરડી ચડીને માયામા અટવાય,
 રહાગથી તો વેગળો જાના જીવડો ણીએ કળીએ રે કપાય
 સંસ્કૃત નવ જાગે રે સાહે મુને ચમચ લડી—મળદીણાના
 સચિત કિરમાણુ નવ જાણુ, જાણુ હુ જુજ એકનામ
 જેણે કહો મુગ જનમે જનમના જાગે પાતલ તમામ
 કરો કૃપા એવી રે બહુ તને બાવ ધરી—મળદીણાના બેલી

મ. મે.

રાગ દિંડોત-તીન તાલ

મનુ. હૌ યદિ ગનિ ગંગો,
 શ્રી ગુનાથ કૃપા તુ કૃપા તે સત સુખાવ મંગો
 જ્યાં લાભ સતોષ સ। મહુ સો મ્યુ ન ચડોગો
 પરહિત નિગત નિગત મન, કમ, વચન નેમ નિમંગો

राग अजस्र—पछाडी धुन

समझ देण मन भीन पियारे आसिक होकर सोना क्या रे,
रूपा सुभा गम का दुकड़ा शीका और सलोना क्या रे,
पाया हो तो दे ले प्यारे पाय पाय फिर जोना क्या रे,
गिन आगिन में नौद धनेरी तड़िया और जिगौना क्या रे,
कहे कपीर सुनो बाछ साधो सीस दिया तग राना क्या रे.

राग शंकरा—ताल तेवरा

जिसर गर्भ सग तात पराध,
जग ते साध-संगत मोहि पाध. प्रव.
ना के बैरी नाहि जिगाना,
सकल संगि हम के जनि आध. १
जो प्रभु कृपे सो बल मान्यो,
अक सुमती साधू ते पाध. २
सग भक्ति रम रहिया प्रभु अक,
पेजि पेजि नानक बिगसाध. ३

राग कौशिया—विक्रान्त तीनताल

धुमरन कर ले भेरे बना,
गेरि विति जाति छिन्न हरिनाम जिना. ध्रुव.
कूप नीर जिनु, घेनु छीर जिनु, भदिर दीप जिना,
जैसे तरुवर इल जिन हीना, तैसे आष्टी हरिनाम जिना.
देह नैन जिन, रैन यद्र जिन, धरती मेह जिना,
जैसे पंडित वेद जिहिन, तैसे आष्टी हरिनाम जिना.
काम, क्रोध, भद्र, लोभ निहारो छाँड दे अण संतजना,
कहे नानकेश, सुन बखता या जगमें नाहि कोछ अपना.

અમ કૈસે નિર્વાગ જાન હૈ,
મિલે દૂધ જ્યોં પાની.
સૂરદાસ પ્રભુ અન્તર્યામી,
ગ્વાલિન મન કી જનની (૨)

રાગ પરજ—તીનતાલ

યહ વિનતિ રઘુવીર શુસાર્ધ,
ઔર આસ મિશાસ બરોસો, હરુ જિય કી જડતાર્ધ.
ચઢી ન સુગતિ, સુમતિ, સપતિ કહુ, રિધિસિધિ વિપુલ બઝાર્ધ,
હેતુ-રહિત અનુગામ રામપદ બદ્ધે અનુદિન અધિકાર્ધ.
કુટિલ કમલ લે જાઈ મોહિ જહં જહં અપની બરિઆઈ,
તહ તહં જનિ હિમ છાહ છાંડિયે કમલ-અવડ કી નાઈ
યા જગ મે જહં લગિ મા તનુ કી, પ્રીતિ પ્રતીતિ સગાઈ
તે સમ દુલસિદાસ પ્રભુહી સો-હોદિ સિમિટિ ઈક દાઈ

રાગ પૂર્વી—તીનતાલ

મન પહિતે હૈ અવસર વીતે
દુર્લભ દેહ પાપ હરિપદ લભુ, કમ, વચન અરુ હીતે
સહસ્રમાલુ દસવદન આદિ નૃપ, બચે ન કાલ બધી તે
હમ હમ કરિ ધન ધામ સંવારે, અંત ચલે ઉઠિ ગીતે
મુન બનિતાદિ જાનિ સ્વાસ્થગત, ન કરુ નેહ સખહી તે
અતહુ તોહિ તજેગે પામગ । તુ ન તજે અમહી તે
અમ નાયહિ અનુગાયુ જાયુ જડ, ત્યાયુ દુરાસા જીતે
બુજે ન કામ-અગિનિ દુલસી કહુ, ત્રિપલ્લોગ બહુ ધીને

રાગ તોડી—તાલ તેવરા

મન રે ! પરસ હરિકે ચરન,
 સુભગ સીતલ કમલ-કોમલ, ત્રિવિધ-જ્વાલા-હરન.
 જેહિ ચરન પ્રહ્લાદ પરસે, ઈન્દ્ર પદવી ધરન.
 જિન ચરન ધ્રુવ અટલ કી-હો, રાખિ અપને સરન.
 જિન ચરન પ્રહ્લાંડ બેટયો, નખસિખૌ શ્રીભરન.
 જિન ચરન પ્રભુ પરસિ લી-હે, તરી ગૌતમ ધરન.
 જિન ચરન કાલીહિ નાથ્યો, ગોપલીલા કરન.
 જિન ચરન ધાર્યો ગોવર્દન, ગરબ મધવા હરન.
 દાસ મીરાં લાલ ગિરિધર, અમમ તારન-તરન.

રાગ ભૈરવી—તાલતાલ

હે જગ-ત્રાતા, વિશ્વ-વિધાતા,
 હે સુખ-શાન્તિ-નિકેતન હે !
 પ્રેમ કે સિંધો, દીન કે બધો,
 દુખ દરિદ્ર-વિનાશન હે ! ૫૦
 નિત્ય, અખડ, અનંત, અનાદિ,
 પૂરણ બ્રહ્મ, સનાતન હે !
 જગ-આશ્રય, જગપતિ, જગવદન,
 અનુપમ, અયખ, નિરંજન હે !
 પ્રાણુસખા, ત્રિજુવન-પ્રતિપાલક,
 જીવન કે અવધાન હે ! ૧

ન લેજે વિસામો

(એક ગીત)

યાકે ન યાકે છના ચે
હો માનવી ! ન લેજે વિસામો !

ને મૂઝજો એકલ જાણે
હો માનવી ન લેજે વિસામો !

તહારે ઉત્સવવાના મારંમ જુવામણા,
તહારે ઉધારવાના જીવન દયામણા,
દિમ્મન મ હારજો તુ ક્યા ચે
હો માનવી ! ન લેજે વિસામો !

જીવનને પથ જતા તાપ-યાકે ભાગશે,
વધતી વિદ્યમના સદતા તુ યામશે,
સદતા સદત એ બધા ચે
હો માનવી ! ન લેજે વિસામો !

ભજો વટાવી દુઃખ આકૃતનો ટેકરો,
આગે આગે હશે વજ્રખેડ્યા ખેતરો,
ખતે ખેડે એ બધા ચે
હો માનવી ! ન લેજે વિસામો !

ગાખા જગતમાં એમ્ને પ્રમશજો,
આવે અધાગ ત્હેને એમ્ને વિદારજો,
હોને આ આશખુ દણાયે
હો માનવી ! ન લેજે વિસામો !

લેજે વિસામો ન મ્યા ચે હે માનવી દેજે વિસામો !

તહારી દૈયા-વખડીને છાયે હો માનવી દેજે વિસામો

—ન લેજે વિસામો !

—વેણીભાઈ જ. પુરોહિત

- ઝલુ, લતા, પત્ર, ફળ, ફૂલ, આપે યથા,
 માનવી મૂર્ખ મન વ્યર્થ શોએ;
 જેહના જાગ્યામાં જે સમે જે લખ્યું,
 તેહને તે સમે તે જ પહોંચે. ૪
- અન્ય ગડબડ કરી વાત ન કરી ખરી
 જેહને જે ગમે તેને પૂજે;
 મન, કર્મ, વચનથી આપ માની લહે
 સત્ય છે એ જ મન એમ સૂઝે. ૫
- સુખ સંસારી મિથ્યા કરી માનમે
 કૃષ્ણ વિના ખીણું સર્વ કાચુ;
 જુગલ કર જોડી કરી નરસૈયે એમ કહે,
 જન્મ પ્રતિજન્મ હરીને જ માયું. ૬

રાખ હિંડોલ—તાલ તેવરા

હરિ જેવો તેવો હું દાસ તમારો
 કરુણાસિધુ ગ્રહો કર મારો. ૮૬

- ચાંકાના સાથી શામળિયા, છો બગડ્યાના બેલી,
 શરણ પડ્યો ખલ અમિત કુરમો, તદપિ ન મૂકો ઠેલી. ૧
- નિજ જન જૂઠાની જાતી લજ્જા, રાખો છો શ્રી રણુછોક,
 શૂન્યભાગ્યને સફળ કરો છો, પૂરો વરદ બળ કોક. ૨
- અવળનું સવળ કરો સુંદરવર, બ્યારે જન ગાય દારો,
 અયોગ્ય યોગ્ય, પતિત કરો પાવન, પ્રભુ દુઃખકૂટકારો. ૩

રાગ ખમાજ—ધુમાળી

જૂતળ ભક્તિ પદારથ મોહું, બ્રહ્મલોકમાં નાહિ રે;
 પુણ્ય કરી અમરાપુરી પામ્યા, અન્તે ચોરાણી માંહી રે. મુ०
 હરિના જન તો મુક્તિ ન માગે, માગે જનમોજનમ અવતાર રે;
 નિત સેવા નિત કીર્તન ઓચ્છવ, નીરખવા નન્દકુમાર રે. ૧
 ભરતખંડ જૂતળમાં જનમી, જેણે ગોવિન્દના ગુણ ગાયા રે,
 ધન ધન રે એનાં માતપિતાને, સફળ કરી એણે કાયા રે. ૨
 ધન વૃન્દાવન ધન એ લીલા, ધન એ વ્રજનાં વાસી રે;
 અષ્ટ મહાસિદ્ધિ આંગણિયે રે જભી, મુક્તિ છે એમની દાસી રે. ૩
 એ રસનો રવાદ શંકર જાણે, કે જાણે શુકજોગી રે;
 કંઈ એક જાણે વ્રજની રે ગોપી, જાણે નરસિંચો ભોગી રે. ૪

રાગ આસા માંહ—અપતાલ

જે મમે જગતગુરુ દેવ જગદીશને
 તે તણે ખરખરો ફોક કરવો;
 આપણો ચિંતબો અર્થ કાંઈ નવ સરે,
 ભગરે એક ઉદ્દેગ ધરવો. ૧
 હું કરું, હું કરું, એ જ અજ્ઞાનના
 શકદનો બાર જેમ જ્ઞાન તાણે;
 સૃષ્ટિ મંડાણુ સર્વ એણી પેરે
 ભોગી ભોગેશ્વરા કોઈક જાણે. ૨
 નીપજે નરથી તો કોઈ ના રહે દુઃખી,
 સત્તુ મારીને સૌ મિત્ર રાખે;
 રાવ તે રંકે કોઈ દષ્ટે આવે નહિ,
 ભવન પર ભવન પર છત દાખે. ૩

સાચિત ક્રિયાભણ પ્રારબ્ધ જોને નથી
તેને ભય તાપ આવી નડે છે,
અકલ ગત ઈશ હેતુ ન સમજ્યું પડે
પ્રજલ ધમ્મી સરવ તે પડે છે.

૪

છે કથન માત્ર એ પાપ ને પુણ્ય એ
નયન્યું નંદકુંવરનું જગત નાચે,
હયા પ્રીતમ રુચિ વિના પત્ર હાલે નહિ
પણ ન ભામે ભમણ મન કાચે.

૫

૨૫ પીરાની કાફી

ભલકતાં ભવમાં રે, ગયા કાળ કાદી વહી,
હલ થઈ હાવાં રે, રાખો હરિ હાથ ગ્રહી.

૮૬.

આબ્યો શરણ ત્રિતાપનો દાખ્યો, શીતલ કીજો સ્થામ,
કરગરી કહું છું, કૃષ્ણ કૃપાનિધિ! રાખો ચરણે સુખધામ;
કરુણા કટાક્ષે રે કિલ્મખકાષ દહી.

૧

જો મારા કૃત સામુ જોશો, . તો હરસે બરાબરી,
રત્ન ગુંગા કયમ હોય સમતોલ, હું તો રંક ને તમે હરિ;
માટે મન મોહું રે કરો મુને રંક લહી.

૨

આશાભર્યો આબ્યો અવિનાશી, સમર્થ લહી તમ પાસ,
ધર્મધારિંધર તમ હારેયી, હું કયમ અંતિ નિરાશ !
નિજનો કરી લિયો રે, ના તો મુને કહેસો નહિ.
બરજ સાંભળો અનાથ જનની, અવણે શ્રીરણુડોડ

૩

વિનતિ વિનાં રક્ષક નિજ જનના, દોષ તણા ગુણ માનો,
 સ્મરણ કરતાં સંકટ ટાળો, ગણો ન મોટો નાનો. ૪
 વિકળ પરાધીન પીડા પ્રજાનો, અંતરનું દુઃખ જણો,
 આરત્યન્ધુ સહિષ્ણુ અભયકર, અવગુણ ઉર નવ આણો. ૫
 સર્વેશ્વર સર્વાત્મા સ્વનાંત્ર, દયા પ્રીતમ ગિરિધારી,
 શરણાગતવત્સલ શીશુ મારે, મોટી છે ઓથ તમારી. ૬

રાગ ખિલાવણ—તાલ જપતાલ

મહા કષ્ટ પામ્યા વિના કૃષ્ણ કોને મળ્યા !
 મારે જીવના જીવો સાધુ સોધી;
 વહાલ વૈષ્ણવ વિષે વિરક્તાને હોય બહુ
 પીડનારા જ ભક્તિવિરોધી, ૬૦
 ધ્રુવજી, પ્રહલાદજી, બીખ, બળિ, વિશ્વમિત્ર,
 વિદુર, કુન્તી કુવર સહિત દુષિયાં
 વસુદેવ દેવકી, નંદજી, પશુપતિ
 સકલ મનુષ્યકલ્પ દુઃખી ભક્તમુખિયા. ૧
 નગ દમયંતી, હરિશ્ચન્દ્ર તારામની,
 રુક્માંગદ અંબરીસાદિ કષ્ટી
 નરસિંહ મહેતો ને જ્યોતેવ, મીઠાં, જળી
 પ્રથમ પીડા પછી સુખની વૃદ્ધિ. ૨
 વ્યાસ આધિ વ્યાધિ તુલસી માધવાદિઃ
 યિવ કપાલી વિદ્યા વિનય નિન્દે,
 જગન્નની જાનકી દુષ્ટ દુસ્તર સર્વ
 પાપ વશ તાપ, જેને જગત વન્દે. ૩

નિધરૂકે વરતે રે, હઠ ધીરજ મન ધારી;	
કાળ કર્મની રે, શંકા દેવે વિસારી.	૨
મેઢુ પહેલું રે, નિશ્ચે કરી એક દિન મરવું;	
જગસુખ સારું રે, કે'દિ કાચર મન નવ કરવું.	૩
અંતર પાડી રે, સમજીને સવળી આંટી;	
માયું જતાં રે, મેલે નહિ તે નર માટી	૪
ઠોઈની સકા રે, કે'દિ મનમા નવ ધારે;	
અહ્માનંદના રે, વહાલાને પણ ન વિસારે.	૫

ગરબી

(હાજા: સગપણ હરિવરનું સાચું)

રે શિર સાટે નટવરને વરીએ,	
રે પાછુ તે પગલુ નવ હારીએ.	મુવ૦
રે અન્તરદષ્ટિ કરી જોળ્યુ, રે હાપણુ ઝામું નવ ડોળ્યુ;	
એ હરિ સારુ માયુ ઘોળ્યુ.	૧
રે સમન્ત્યા વિના નવ નીસરીએ, રે રણમધ્યે જઈને નવ ડરીએ;	
ત્યા મુખ પાણી રાખી મરીએ.	૨
રે પ્રથમ ચડે શરો ઘઈને, રે ભાગે પાછો રણમા જઈને;	
તે શુ છવે જુડુ મુખ ધઈને.	૩
રે પહેલુ જ મનમા ત્રેવડીએ, રે હોડે હોડે જુદે નવ ચડીએ;	
રે જો ચડીએ તો કટકા ચાપ પડીએ.	૪
રે રંજ સહિત હરિને રટીએ, રે હાક વાગ્યે પાછા નવ હટીએ;	
અહ્માનંદ કહે ત્યા મરી મટીએ.	૫

એક વાર સન્મુખ જુઓ ચામળા, પહેંચે મારા મનના કેડ
હસીને જોલાવે રે, ' કથા તું મારે ' કહી. ૪

રાગ છાયા ખમાજ—તીન તાલ

હરિનો મારગ હે શૂરાનો, નહિ કાવરનું કામ જો ને;
પરથમ પહેલું મરતક મૂકી, વળી લેવું નામ જો ને. ૬૦
મુત વિત દારા શીશ સમરપે, તે પામે રસ પીવા જો ને;
સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા માંહી પડ્યા મરજીવા જો ને. ૧
મરણ આંગમે તે ભરે મૂકી, દિલની દુગ્ધા વાગે જો ને;
તીરે જોલા જુએ તમાસો, તે કેડી તૃષ્ણ પામે જો ને. ૨
ત્રેમપંથ પાવકની જ્વાળા, જાળી પાછા જાગે જો ને;
માંહી પડ્યા તે મહાસુખ માણે, દેખનારા દાઝે જો ને. ૩
માથા સાટે મેંધી વસ્ત્ર, સાંપડવી નહિ સહેલ જો ને;
મહાપદ પામ્યા તે મરજીવા, મૂકી મનનો મેલ જો ને. ૪
રામ-અમલમાં રાતા માના પૂરા ત્રેમી પરજે જો ને;
પ્રીતમના સ્વામીની લીલા તે, રજનીદંન નરજે જો ને. ૫

ગરબી

(શીખ સામુજ દે છે રે—એ લાજ)

ટેક ન મેલે રે, તે મરદ ખરા જગ માંહી
ત્રિવિધ તાપે રે, કદી અંતર ડાસે નાહી, ૧

નરદેહ તો દુર્લભ દેવને, તે પામ્યો તું પિંડ,
 સત્સંગ કરને સાધુ પુરુષનો, લેને લાભ અખંડ;
 પછે પરતાશો, વખત જાય આ વાર. ભગ૦
 ક્રીટખલાદિક સંકળ દેહને જમરાયાનો ત્રાસ,
 ક્ષણભંગ કામા જાણુને, નિશ્ચે એક કાળનો ત્રાસ;
 અશ્વત્થી બાણ, તેમાં શું કરવો અકંકાર? ભગ૦
 દેહ જન્મ તો મનુષ્યજાતમાં ધર્યા દેહ અપાર,
 મદ, માયા ને મોહજાળનો ધર્યો શિર પરભાર;
 પ્રભુ નવ જાણ્યા, તેથી અતે થયો છે ખુવાર. ભગ૦
 દેહ ગવરી ટું સદ્ગુરુ કેરો રાખ હૃદય વિશ્વાસ,
 ભજન કરો દહ બાવથી, તો મળે સુખ અવિનાશ;
 માન કહ્યું મારું, નહિ તો ખાસી જમનો માર. ભગ૦

ભજન

સંતકૃપાથી છટે માયા, કાલા નિર્માળ થાય ને ને;
 શ્વાસોચ્છવાસે સ્મરણ કરતાં, પાચે પાતક જાય ને ને.
 કેસરી કેરે નાદે નાસે, કાટી કુંજરજૂથ ને ને;
 હિંમત હોય તો પોતે પામે, સંકળી વાતે સૂથ ને ને.
 અગ્નિને બિધર્ષ ન લાગે, મહામણિને મેલ ને ને;
 અપાર સિંધુ મહાજલ ઊંડાં, મરમીને મન સહેલ ને ને.
 બાણગરની બાણ તે તો જંજૂરો સૌ જાણે ને ને;
 હરિની માયા બહુ બળવંતી, સન્ત નજરમાં નાણે ને ને.
 સન્ત સેવતાં સુકૃત વાધે, સહેજે સીજે કાળ ને ને;
 પ્રીતમના સ્વામીને ભજતાં, આવે અખંડ ગજ ને ને.

ભજન

હરિજન હોય તેણે હેત ધણુ ગખતુ,
 નિજ નામ આદી નિર્માન ગહેતુ—
 ત્રિવિધના તાપ તે જાપ જરણા કરી,
 પગદરી પાપ રામનામ લેતુ હરિં ૧
 સૌને સરસ કહેતુ પોતાને નરસ થતુ,
 આપ આધીન ચર્ચ દાન દેતુ,
 મન કરમ વચને કરી નિજ ધર્મ આદરી,
 દાતા ભોખતા હરિ એમ રહેતુ હરિં ૨
 અડગ નવ ડોલતુ અધિ નવ બોલતુ,
 બોલવી ગૂજ તે પાત્ર બોળી,
 દીનવચન દાખતુ, ગબીર મર્તુ રાખતુ
 વિવેચીને વાત નવ કરવી પહોળી હરિં ૩
 અનત નામ ઉચ્ચારતુ, તરતુ ને તારતુ,
 ગખવી ભક્તિ તે ચક દાવે,
 ભક્ત ભોજો કહે શુ પરતાપથી,
 ત્રિવિધના તાપ ત્યા નિષ્ટ નાવે હરિં ૪

ભજન

ભગવત ભજજો રામનામ ગણુકાર
 આ તનહોડી, સનધર્મ હદ્યર્મ ધાર રક
 ભવસાગર તો ભર્યો ભય મ તૃણાનીત અપાર,
 મયામેડી છે કાલવની આડાશ્રુડ અદ્યાર,
 સદ્ગુરુ સગે તગી જીનરો ભવપાર, ભગ

નયને જરુ હુ મારા નાથને,
 એના સતિયા સૌ સતના સાથને,
 એનો સૂર્યચંદ્ર-આખે તેજુ ફૂટતા રે,
 એને હૃદય તેજપુષ્પ આભાં લૂટતા રે,
 એને પવક પલક અમૃતઝરુ છૂટતા રે
 મનુજ ચત ચત હો,
 લગે છે અમર એ રસગાયને,
 એવા દિનજર વસાવુ જગનાથને
 આવો સત સત હો,
 નયને જરુ હુ મારા નાથને,
 એના સતિયા સૌ સતના સાથને

ખખરદાર

જીવની

(છી ચ) *

જ રે ઓ જાદુગર ! જ રે ઓ જોગણી !
 મીઠા છે મોઢ બધા માયાતણા
 જાતી જીવની જૂઠા જામર ચઢાવશે,
 દીઠા અમર કોઈને કાયાતણા ?—
 જ રે ઓ જાદુગર ! ૧
 પાપે બધાયા કાચી કાયાના કોટલા
 પાપે કુમતા સહેજે તડકો જરો,
 જુગ જુગનો પ્યાસી મારો આત્મા પ્રવાસી હો
 મૃગજળ એ દેખી શાને લાયનો હરો ?
 જ રે ઓ જાદુગર ! ૨

* “પાણવડો મારો મેડો, મોઢનજ, મારવડે મને ભણા દિયો.” — એ રાહ-

વહે નિરંતર

વહે નિરંતર અનંત આનંદધારા

બાજે અસીમ નભ માટે અનાદિ રવ

જાગે અગપ્પ રવિચન્દ્રતારા—

વહે

એક અખણ ધણાં રાજ્યે

પરમ એક સેઈ રાજરાજેન્દ્ર રાજે

વિરિમત નિમેષદત વિશ્વચરણે વિનત

લક્ષ સત ભક્તચિત વાક્યધારા—

વહે

રસગાથા

(શબ્દ—‘નિરધારી’ —તાલ દાદરા)

આવો સંત સંત હો ।

નયને ભરું હું મારા નાથને,

એના સતિયા સૌ સંતના સાથને :

હાવો તંત તંત હો ।

તતે બધાં બેઠે હાથને,

જોકું ભજવા સદા જગનાથને—આવો

શાય ચમક ચમક વીજ મેધાકંબરે રે :

ગગડે ધન, ચઢાચું આપ યું વિશ્વંભરે રે :

કરે મોતી મોતી રસિક વ્યોમઅંબરે રે :

મારે પંથ પંથ હો,

અમીરસ રસાવે દિરાતને;

સૌંચ તારા ને પુષ્પની મિછાતને :

આવો સંત સંત હો,

અતરની જ્યોત

રાગ આશાવરી—ત્રિતાલ

જ્યોત જગવ અતરની, મનવા !

જ્યોત જગવ અતરની

એ જ દિશા ધ્રુવરની, મનવા !

જ્યોત જગવ અતરની !

(ધ્રુવ)

હસે દિશાના પડદા જિયકે, છત મેઘાકબરની,

તો ય દિશા કે ભાળ જરા પણ જડે ન ધરણીધરની

મનવા ! જ્યોત જગવ અતરની !

૧

રહ્યુ અગોચર ધામ ધણીનું, કયા મૂકે નીસરણી !

કયા ટેકવશે પોકળ આભે, કયા નીચે છે ધરણી ?

મનવા ! જ્યોત જગવ અતરની !

૨

વચમા તુ જ જિભો રહી બાધે, હસદસ દિશા અવરની,

એક દિશા તે જોઈ ન જાણી તે તો તુજ જીતરની

મનવા ! જ્યોત જગવ અતરની !

૩

મદીને મદીમા મળવું, કયા આત્માની વગણી ?

આત્માને પ્રભુમા કે ભગતુ જેમ કિરણને તગણી

મનવા ! જ્યોત જગવ અતરની !

૪

રહે ચેતના જો નહિ જાગત, તુજ ઉર વિશ્વ ભગની,

તો કયમ પ્રભુમા ચેતન રહેવા રાખે આશ ભગની ?

મનવા ! જ્યોત જગવ અતરની !

૫

જ્યોત પ્રકાશે નહિ તે જ્યોતે જોશે કેાણુ ઉચરની ?

જગવ જગવ એ જ્યોત અ ન તું એજ સખી આખગની !

મનવા ! જ્યોત જગવ અતરની !

૬

ખમરદાર

અંદર લીધાના લીના કાઢવ ત્યાં ખદખડે,
વગ્ને વક્રગતાં લોડાં પાણી ભર્યાં
છપર મહેલી મોંધી લીલા જો મોદની :
એ રે લુવાનીએ ઘેલાં ક્યાં.

જા રે, ઓ જાદુગર ! ૩

ધગધગતા તાપમાં તપેલી એ તાવણી,
છપર પડ્યાં ત્રિંદુ ડહણી લોડે :
એ રે લુવાની એની જવાણા ન જાણતી,
છપર ધમે, દિમે ભીનર જોડે :

જા રે, ઓ જાદુગર ! ૪

વાટે વઢેલો જોલો લોડે વંટાળિયો,
બ્રમલો ભરાનો સૌને ધૂલે ભરે;
એ રે લુવાની એવી જૂતડી ને બાવરી,
ભટકી ભટકી અંતે ચાકી દરે :

જા રે, ઓ જાદુગર ! ૫

ચઢતી ચકડોળે બધી દિશાઓ ડોલતી
દરે તોફાન ત્યારે દિસશે નરી;
ખૂલતી દિગંત નવાં નવનો ત્યાં જોલતી,—
એ રે લુવાની નહિ સમજી જરી !—

જા રે, ઓ જાદુગર ! ૬

તૂટયા એ તાર ને ફૂટી એ તૂંચડી,
ધૂજતી એ આંગળીને સર ના જડે :
ક્યાં જઈ ઉડતાદ દલે જોલે એ પાંગળી ?
કાણ રે ફરી એની વીણા ધડે ?

જા રે, ઓ જાદુગર ! ૭

અબરદાર

૪

લૂંટ

(લાવણી)

પ્રભુને લૂંટવા જી, ચાલો લૂંટવા જી !

ચિરધન જૂંટવા જી, આનંદ ઘૂંટવા જી (ધ્રુવ)

સાત સાત આકાશ દીવાલો બાધી કીધા કોટ,
છતમા એ ત્યા ગલો છુપાઈ ચાલો દઈએ ચોટ !

ચાલો લૂંટવા જી. ૧

અખૂટ ધન એ ગઠિ ગણે, સોનું રૂપ ઝવેર,
નિશાદિન સહેજે ફરતો ન્યોમે વેરે ઠરેઠર

ચાલો લૂંટવા જી ૨

વાદળ પડદા ટાળી પાછળ છૂપવે એ અમીપાત્ર,
આપણને તો ઝારી મારી આપે પાણી માત્ર

ચાલો લૂંટવા જી ૩

એ ધન ને અમૃત એ એના નહિ શે આપણ કાજ ?
જન્મોજન્મ બિખારી લમીએ એ જ કરે શુ ગાજ ?

ચાલો લૂંટવા જી ૪

ચાલો લૈયા ! ભોગી, સતો ! બાધો મનની કેડ !
સલસુરગે કગથુ કપરા ફિલ્લા ડરી ઉબેડ

ચાલો લૂંટવા જી ૫

લૂંટવું ધન ને લૂંટવા અમૃત, સૌ આનંદનો સાથ,
લૂંટવું આખું સ્વર્ગ અદન હો, લૂંટવા આખો નાથ !

ચાલો લૂંટવા જી ૬

પ્રભુને લૂંટવા જી, ચાલો લૂંટવા જી !

ખખરદાર

રસરથાપના

રાગ કાફી—તાલ લાવણી *

પાય પડું અમી આપો રે,
જગતનાથા !

પાય પડું અમી આપો ! (કુલ)

તારક ચંદ્ર ઝમે આકાશે,
કાટિ પ્રભાકર ન્યોતિ પ્રકાશે :

વિશ્વે વિમળ પ્રભા વ્યાપો, વ્યાપો, વ્યાપો રે !
જગતનાથા !

પાય પડું અમી આપો ! પાવ૦ ૧

બાળક અર પડ્યાં અધારે,
ન્યોતિયડી જગ વલ્લખાં મારે .

આંખો અમી, એ તમ કાપો, કાપો, કાપો રે !
જગતનાથા !

પાય પડું અમી આપો ! પાવ૦ ૨

ધનધુમ્મહતા પડદા ઘેરા,
ધોધ ફૂટે કથમ ચંદની ફેરા ?

હૃદયે હૃદયે રમ થાપો, થાપો, થાપો રે !
જગતનાથા !

પાય પડું અમી આપો ! પાવ૦ ૩

અમરદાર

૨

• “ દાસ પરે દયા લાભો રે—એ રાદ.

આ પારે કે તે પારે પણ
મારે એક જ વાત
મુજ અંતગ્વામી પડકારે—

•ઓ આવુ મુજ નાય ।

મને જલદી પાગ ઉતાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ।

મારે જીવુ પેની પાગ રે, હો આવ રે હોડીવાળા । ૪

અખરદાર

જોલો દાર

(પાલુ-તિમાસ)

મદિરિયા નવ વાસો રે, જોલો દાર ।

અતરિયા નવ તાસો રે, જોનો દાર । — (ધ્રુવ)

સાત સમુદ્ર ને નવખડ ધૂમ્બો

તો ય હુ આતમખાસો રે, જોલો દાર ।

અરે ધમતા સડુ બાણ વિનાસો રે, જોલો દાર । મદિરિયા ૦

અનહદ નમ પાણુ ઝાંચ ન રજ દે

પગપગ નાખુ નિસાસો રે । જોલો દાર ।

અરે હમ્બો એ જગત તમાસો રે, જોલો દાર । મદિરિયા ૦

અધમ હિદ્દારણુ હુ ખીના તારણુ ।

દિનતો ક્યા અત્ય ન દિવામો રે ? જોલો દાર ।

હવે અહીં જ મુજ અતગ્વાસો રે, જોનો દાર । મદિરિયા ૦

અખરદાર

આવ રે હોડીવાળા !

રાગ આશાવરી—ત્રિતાલ

મારે જાનું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
તારી હોડી લાવ કિનાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !—(ધ્રુવ)

અણગણુ યુગ કંઈ વનવન દૂંડયાં,
દૂંડયા દેસવિદેસ;

નદિ મુજ મનની મૂર્તિ મળી કહી;
શમ્ભો ન મુજ મનકમેલ :

મારે એક રણો આધાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાનું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૧

મોતી વરસનાં ઝાકળ જેવું
કંઈ કંઈ પકડું હાથ :

એ નદિ, એ નદિ, કવી મૂઝી દઉં,
નદિ કંઈ રહે ઉર સાથ :

મારા ઉરનો તાપ અપાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાનું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૨

આ પારે છે કંઈ નદિ મારું,
મારું કંઈ દૂર માથ :

મોઝાનની છત્રે હંસનાં
નદિ કંઈ પાર પમાય :

પેલા અજી ત્યાં અજાગર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાનું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૩

સુરસંદેશ

ધોળ

સુરજન ! પ્રભુજીને જાનું જઈ કહેજો એટલું :
તારો ભક્ત કરે છે પળપળ પ્રેમપ્રણામ;
આદ્યું નય જગત આ તારુ તારા સત્યમાં,
સમજે માનવ શું તુજ કૃતિનો એક કલામ ?
સુરજન ! પ્રભુજીને જાનું જઈ કહેજો એટલું ! ૧

આંધી સર્વ દિશાઓ તેં તો તારા બોલથી,
બાંધ્યાં સૂરજવ્યવ્રહોતારાનાં તેજ;
શાળાં ધન આ ધૂમે પળપળ તારાં આભમાં,
વહેશે અમ આખે શું નિશ્ચિન હાયા એ જ ?
સુરજન ! પ્રભુજીને જાનું જઈ પૂછજો એટલું ! ૨

તાણાવાણા પૂર્વા તેજ અને અધારના,
નિશ્ચિન ચાલે તારા અણુગણ અમુલ્ય યંત્ર;
અણુદીઠા તુજ કર ફેરવતા માનવકાંદલા;
અમને અચડાવી વણવુ શુ તુજ જગતંત્ર ?
સુરજન ! પ્રભુજીને જાનું જઈ પૂછજો એટલું ! ૩

તારે જમણે કર બિધડે નવરંગ પ્રભાત ન્યાં,
તારે ડાબે કર પલકે સધ્યાની પાંખ;
મધ્યાહને મધરાતે રેલે નવનવ ન્યોતિ ન્યાં,
સાં કચમ પામે પળપળ આખ અમારી ઝાંખ ?
સુરજન ! પ્રભુજીને જાનું જઈ પૂછજો એટલું ! ૪

શરણાર્થ

રાગ પરજ-વિતાલ

વાગી વાગી અદર શરણાર્થ .

તારે લડવું છે શરૂ સિપાર્થ !

(ધ્રુવ)

જુગજુગની છે કચન કાયા,

જુગજુગના છે કાટ બધાયા,

તારે દુશ્મનની તોડ દુવાર્થ :

તારે લડવું છે શરૂ સિપાર્થ !

૧

તુ ન જાણે બધું લડવાનું,

એ છે ધોર પ્રપચનુ ચાણુ,

તારે સેનાપતિ કરે સાર્થ

તારે લડવું છે શરૂ સિપાર્થ !

૨

તુને લાગે એ તાગધી જુને,

તુ તો ચાલે બધો, એ છે મુધો;

એ છે ચાત, તુ રહે ગમગાર્થ

તારે લડવું છે શરૂ સિપાર્થ !

૩

એને જાણે તુ તો સદુ જાણે,

એને જાણે તું જાત પ્રમાણે;

એનો દોર-ચો લડ તુ લડાર્થ :

તારે લડવું છે શરૂ સિપાર્થ !

૪

તૂટે કાંગડા ને ગડ વૂટે,

તારા દુશ્મનનાં દળ ખૂટે,

હવે હાંતો ના, જ્યાં કરે પાર્થ !

તારે લડવું છે શરૂ સિપાર્થ !

૫

અમરદાસ

ખોલે બોલ કદી ના, ગડે અખોલ સદા ભલે :
 તારા હિતરની જોશુ યુગયુગજ વાટ,
 ફેડી અનંતતાની પાળ બિજાગતા આવશું,
 તુજને વીંટી લઈશું એહે પરમ વિરાટ !
 મુગ્ધનં પ્રભુજને ખુલ્લુ જઈ કહેજો એટલું । ૧૦
 ખખરદાર

છ

આનંદ

ખમાય—તાલ ધુમાડી *

હરિવં માગ । આજ બિલટતી
 ગસમગતીમા ગાઉ રે,
 અતર ને નમનસ બિલગતા
 આનંદે અકળાઉ રે ।—(મુવ)

મુડીલગ આ અતર મારુ
 વધતા વિ'વે છાઉ રે,
 તુજ પહોં પડે આ નાનુ,
 ત્યા જઈ આજ સમાઉ રે ?
 હરિવં માગ । • ૧

રાઈકણ શી કીકી મારી,
 તે સુ જગ ફેલાઉ રે,
 દિશદિશ હમતી જાય હિતરતી,
 જ્યકે હુ જ્યકાઉ રે :
 હરિવં માગ । • ૨

* "જલમગી રે વને હરિગુણ ગાતા," —એ રાહ.

- તારો શબ્દ સનાતન આપ્યો તે જ ત્રિનોદને,
 તુજ નાદે જગ્યુ સત્તાડ જધુ સાનદ,
 શાને કીધા ઘટ તે પડદા અમ દૈયાતણા ?
 એના પડધા અમ દૈયે શે પડતા મદ ?
 સુગનન ! પ્રભુજીને જાનુ જઈ પૂજળે એટલું ! ૫
- કીધા તે જળસવરતા દાનોમી મેલુલા,
 તેને ચીરતી શાને કીધી તાતી વીજ ?
 અમૃત જેવી મીઠી અમ દૈયે અદ્ધા જરી,
 તેમા ઝેર સમા શે ભિગતા સકાબીજ ?
 સુગનન ! પ્રભુજીને જાનુ જઈ પૂજળે એટલું ! ૬
- પાપપા મુખમા નામરદણ આલે નદરાજનુ,
 પળપળ દૈયામા આવે દાનવનુ વૃત્ત,
 પળમા ભિડુ સ્વર્ગ પળે પડવુ પાતાળમા,
 જૂકુ જીવન વિરમે પછી શુ જડશે સત્ય ?
 સુગનન ! પ્રભુજીને જાનુ જઈ પૂજળે એટલું ! ૭
- અમને જવુ અસલોમાધી શુ તુજ સત્યમા ?
 તિમિરેથી જ જવુ શુ તુજ તેજ અમ કાજ ?
 મળશે શુ મગતા જ અમરતા અમને આખરે ?
 ડબશે તો જ ભિખરશે શુ અમ આત્મજહાજ ?
 સુગનન ! પ્રભુજીને જાનુ જઈ પૂજળે એટલું ! ૮
- દીધી આશા લાંબી, જીવન કીધુ દેકેકે,
 દૈયે મેહ લયો તો આખ દપમતા ઝેર,
 દીધી આખ અમોને, પોને ગ્હો અદત્ય વુ,
 હું હું એક દતા તો વીખગયા શી પેર ?
 સુગનન ! પ્રભુજીને જાનુ જઈ પૂજળે એટલું ! ૯

ਗੁਣ

Nearer, my God, to Thee, nearer to Thee !
E'en though it be a cross that raiseth me,

Still all my songs shall be—

Nearer, my God, to Thee, nearer to Thee
Though like the wanderer [the sun gone down]
Darkness be over me—my rest a stone,

Yet in my dreams I'd be

Nearer, my God, to Thee, nearer to Thee
Then let the way appear steps unto heaven,
All that Thou sendest me in mercy given.

Angels to beckon me

Nearer, my God, to Thee, nearer to Thee
Then with my waking thoughts bright with
Thy praise,

Out of my stony griefs *Beth el* I'll raise

So by my woes to be

Nearer, my God to Thee, nearer to Thee
Or if on joyful wing cleaving the sky,
Sun, moon, and stars forgot, upwards I fly,

Still all my song shall be,

Nearer, my God, to Thee, nearer to Thee,

ਗੁਣ

Lead, kindly Light, amid the encircling gloom
Lead Thou me on

અંખો મીચી સ્વર્ગ દગાવું,
 બિધડતાં બિભરાઈ રે
 ઝગતી જ્યોત બધે સગગાવું,
 ભડકે સમર બરાઈ રે ।

હરિવર મારા ! ૦ ૩

નયને ફૂટે કાટિક તારા,
 તેમાં ઝળહળ થાઈ રે :
 સ્વર્ગમાં બીજો મુજ ઉરથી,
 રસનેજે રેલાઈ રે :

હરિવર મારા ! ૦ ૪

અણુનો આજ વિરાટ થયો હું,
 ધગધગમાં પથરાઈ રે :
 અનંતતાને આત્મ સમાવી
 અનંતતામાં જાઉં રે :

હરિવર મારા ! ૦ ૫

બ્યોમવિશાળાં બહુશિખર પર
 બહુભર્યો ઝુપાઈ રે ;
 ઓ હરિવર ! તુજ જગ હે નાનું,
 ક્યાં જઈ અદ્વય સમાઈ રે !

હરિવર મારા ! ૦ ૬

ૐ

Take my voice, and let me sing
 Always, only for my King;
 Take my lips, and let them be
 Filled with messages from Thee.
 Take my silver and my gold;
 Not a mite would I withhold.
 Take my intellect, and use
 Every power as Thou shalt choose.
 Take my will, and make it Thine:
 It shall be no longer mine.
 Take my heart; it is Thine own;
 It shall be Thy Royal Throne.
 Take my love: my Lord, I pour
 At Thy feet its treasure-store.
 Take myself, and I will be
 Ever, only, all for Thee.

ॐ

When the mists have rolled in splendour
 From the beauty of the hills,
 And the sunlight falls in gladness
 On the river and the rills,
 We recall our Father's promise,
 In the rainbow of the spray,
 We shall know each other better
 When the mists have rolled away.

The night is dark and I am far from home
 Lead Thou me on
 Keep Thou my feet, I do not ask to see
 The distant scene one step enough for me
 I was not ever thus nor prayed that Thou
 Shouldst lead me on
 I loved to choose and see my path, but now
 Lead Thou me on
 I loved the garish day, and spite of fears,
 Pride ruled,
 So long Thy power hath blest me, sure it still
 Will lead me on,
 O'er moor and fen, o'er crag and torrent, till
 The night is gone,
 And with the morn, those angel-faces smile,
 Which I have loved long since and lost awhile

ॐ

Take my life, and let it be
 Consecrated, Lord! to Thee
 Take my hands, and let them move
 At the impulse of Thy love
 Take my moments and my days,
 Let them flow in ceaseless praise
 Take my feet, and let them be
 Swift and beautiful for Thee

વંદન કરજે

તેને તુ પ્રલાટે ત્રિય, વંદન કરજે
 પ્રભુ ચરણાંબુજરજ શિર પર ધરજે...તેને
 જન્મ દર્ધ સહુ કષ્ટે રહેતાં
 તુજ મુખ ભોઈ ઘેઘાં બનતાં
 તે તુજ માત ને તાત અતેરાં
 તેને ચરણ જર્ધ ભાર્ધ વિરમજે...તેને
 જેના થકી તુજ રચૂલ થયું આ
 જીવન સધળું જોણે અપ્યુ
 તે તુજ જનની જન્મભૂમિરજ
 ચૂમી ચૂમી તેને તું શિર પર ધરજે...તેને
 શાનામૃત રસપાન કરાવી
 તુજ કીર્તિ જગમાં બહલાવી
 પ્રેમથકી પ્રભુદાસ બનાવ્યો
 તે સરગુરુ તુજ દેવને નમજે...તેને
 ભ. જી. નિમખાઈ

આફતનો અવાજ

જળહળતી જગની બજારોમાં માનવ મેદની ઠેખાં ખાય;
 રવેદનીનરતાં માટીનાં માળખાં આપસમાં અચકાય;
 એ બીડમાં ભાળ્યા ભયકાતા
 પ્રભુ ઠેબે ઠેબે ઠેલાતા !

CHORUS:

We shall know as we are known,
 Never more to walk alone,
 In the dawning of the morning
 Of that bright and happy day;
 We shall know each other better
 When the mists have rolled away.
 Oft we tread the path before us
 With a weary burdened heart;
 Oft we toil amid the shadows
 And our fields are far apart:
 But the Saviour's "Come, ye blessed,"
 All our labour will repay,
 When we gather in the morning
 Where the mists have rolled away.
 We shall come with joy and gladness,
 We shall gather round the Throne;
 Face to face with those that love us,
 We shall know as we are known,
 And the song of our redemption.
 Shall resound through endless day,
 When the shadows have departed
 And the mists have rolled away.

રાગ હૈરવી—તીન તાલ

ત્યજ મન હૃદયિમુખન કો સગ
જિનકે સગ કુમુદિ ઉપજત હૈ
પગત લગન મે લગ (ધ્રુવ)

કહા હોત પયપાન કગયે વિષ નહીં ત્યજત ભુજગ
કાગહિ કહા કપૂર ચુગાયે શાન નહવાયે ગગ
ખર કો મ્હા અગગળનેપન, મગ દ ભૂવણુ અગ
ગગકો કહા નહવાયે સરિતા બુરિ ધરે ખરિ છગ
પાહન પતિત ખાસ નહીં ભેલત રીતો કરજ નિષગ
સૂદાસ ખન રી મમરી ચદત ન દ્રબે ગગ

છ

રાગ દેશ યા પૂર્વી—તીન તાલ

નહીં એસો જન્મ બાર ખાગ ।
ક્યા જનૂ મ્હુ પુન્ય પ્રગે માનુસા અવતાગ ॥
બદત પન પન વનત ઊન છિન ચનત ન લાગે બાર ।
મિરઠ કે જો પાત દૂર લાગે નહીં પુનિ ડાર ॥
ભવસાગર અતિ જો કહિયે વિષમ યોખા ધાર ।
સુગત કા નર બધે બેડા વેગિ ઉતરે પાગ ॥
સાધુ સતા તે મહતા વનત કગત પુકાર ।
દાસ મીરા લાલ મિરિધ જીવના દિન ચાગ ॥

છ

બારણે બારણે હસધૂત થાતા, પડના આખડતા જાય,
મેલી ફાટેલી એક લગોટી માંડ કરી સચવાય :

બૂખે એની કાયા સુકાણી,
પુકારે, “ પાણી, પાણી ! ”

છાપનભોગે છલક્યાં મંદિરાના ઘેરા ગૂંજે ધંરનાદ;
આરતીના શંખ આભને બેદતા બકતોને દેતા સાદ;

પ્રભુ એમાં પેસવા ધાયા :
લોખંડી કમાડ લિડાયાં !

નોખત બમ્મવો, તિંગી સમ્મવો, ગમ્મવો સૌ સામટા સાજ;
ખસકને ખૂણેખૂણે પુગાડો આકૃતનો એક અવાજ :

ખાલિક તો ક્યાંક ખોવાણા :
પૃથ રણા, પામર, પાણા !

હરસનદાસ માણેક

પ્રણવમંત્ર

ચૈતન્યસિંધુ ધૂવે ॐ ॐ ॐ,
તન્મય તન્મય તન્મય છે પૃથ્વી વ્યોમ.
ચૈતન્યજ્યોતઃ જગમગ જગમગે ॐ
ॐ નાં રરિમયી જગકે સૂર્યસોમ ॐ
ધાતા-ધાતા-મૂર્ધામાં પ્લાનમાં ॐ
ॐ ॐ ગુંજન બિડે રામ રામ ॐ

- જે શબ્દે દુઃખ ના લગે, સોહિ શબ્દ ઉચ્ચાર;
તત્ત મિટી શીતલ લયા, સોહિ શબ્દ તત્સાર. ૧૧
- શબ્દ સરીખા ધન નહિ, જો કોઈ જાને બોલ:
હીરા તો દામે મિલે, પર શબ્દ ન આવે મોલ. ૧૨
- કંઠે બચન બિખસે છુરા, ગર કરે સખ છાર;
સંત-બચન શીતલ સદા, બરખે અમૃતધાર. ૧૩
- કૌવે કિસકા ધન હરા, ફાયલ કિસકા દેત ?
મીઠા શબ્દ સુનાયકે, જગ અપના લેત. ૧૪
- મીઠા સખસે બોલિયે, સુખ ઉપજે કષ્ટ ઓર;
એહિ વશીકરણુ મંત્ર હય, તનિયે બચન કઠોર. ૧૫
- ગમ સમાન ભોજન નહીં, જો કોઈ ગમેકા ખાધ;
અમરિખ ગમ ખાઈયાં, દુરવાસા વિરલાય. ૧૬
- નિહવા જીને વશ કરી, તિને વશ કરી જોહાન;
નહીં તો અવગુણુ ઉપજે, કહે સખ સત સુગણુ. ૧૭
- શબ્દ મારેં મર ગયે, શબ્દે છોડા રાજ,
જીને શબ્દ-વિવેક કિયા, તાકા સરિયા કાજ. ૧૮

ચિંતા

- ફિકર સખ કો ખા મઈ, ફિકર સખકા પીર;
ફિકર કી જો ફાકી કરે, ઉસકા નામ ફકીર. ૧૯
- પેટ સમાતા અજ લે, તનહિ સમાતા ચીર;
અધિક હિ સંગ્રહ ના કરે, ઉનકા નામ ફકીર. ૨૦
- ચાહ મઈ, ચિંતા મઈ, મનવા બેપરવાહ
જીનકા કષ્ટ ન ચાહિયે, સો સાહનપતિ શાહ. ૨૧

કબીરવાણી

અહ ત્યાગ

- મં થા તમ હરિ નાહિ યા, હરિ હૈ તમ મં નાહિ,
સકય અધેરા મોટ ગયા, હોપક દેખા માહિ, ૧
મેરા મુઝમે કછુ નાહિ, જો કછુ હય સો તેગ,
તેરા તુજકો સોપતે, કયા લગેગા મેરા ૨
આપે સમહી જાય, કીયા કરાયા સોય,
આપા તજે હરિકો જાજે, લાખનમે બીરવા કાય ૩
લધુતા મે પ્રભુતાઈ હૈ પ્રભુતા સે પ્રજુ દર,
કીડી હો મીસરી મુજે હાથી સીંગ કારે ધુર ૪
તું તું કરતા તું બયા, મુઝ મે રહિ ન “હું”,
વારી ફેરુ નામ પગ, જીત દેખુ તિત “તું”. ૫

અમી જરતા ખોલ

- શબ્દ શબ્દ કહા કરો, શબ્દ કે દાથ ન પાવ
એક શબ્દ એખક કરે, એક શબ્દ કરે બાવ. ૬
એક શબ્દ સુખગસ હય, એક શબ્દ દુ ખરાસ
એક શબ્દ બધન કટે, એક શબ્દે પડે ફાસ ૭
એક શબ્દ સુખાર હય, એક શબ્દ કુખાર,
એક શબ્દે સગ દુશ્મન, એક શબ્દે સગ યાગ ૮
શબ્દ એસા બોલિયે, તનકા આપા બોય,
ઔરનકો શીતલ કરે, આપનકો સુખ હોય ૯
શીતલ શબ્દ હુઆરિયે, અહમ્ આનિયે નાહિ,
તેરા પ્રીતમ તુઝમે જસે, દુશ્મન બી તુઝ માહિ. ૧૦

ધીરજ

- કબીર ! ધીરજ કે ધરે, હસ્તી સવા મન ખાય,
એકે દુક કે કારણે, જ્ઞાન ઘરોઘર ગાય. ૩૩
- ધીરે ધીરે રે મના, ધીરે સખ કશુ હોય;
માલી સિયે કવરા, પર નકત આબે ફલ જોય. ૩૪
- ધીરજ જોધ તખ ગનિયે, સમજો સખ કી રીત;
હિનકા અવગુણ આપમેં કશુ ન લાવે મીત. ૩૫
- સાહેબકી ગત અગમ હય, તું ચલ અપને અનુમાન,
• ધીરે ધીરે પાંછે ધર, પહોંચેગા પરમાન ૩૬

પ્રભુસરણ

- ચક્રી ફીરતી દેખકે દીવા કબીરા સોય;
દો પૂઠકે બીચ આપકે આજેત રહા ન કોય. ૩૭
- આરે પારે જો રહા જીના પોસે સોય;
ખૂંટ પકડકે જો રહે, તાકો પીસ શકે ના કોય, ૩૮

જીવનમૂલ

- જીવન સે મરનો લાગો, જો મર જાને કોય;
મરને પહેલે જો મરે કુલ જીનિયારા હોય. ૩૯

સજ્જન

- દુરજનકી કુરુણા ખૂરી, લાગો સજ્જનનો ત્રાસ;
સૂરજ જળ મરમો કરે, તખ જરસનકી આસ. ૪૦
- નરવર દી ન ફળ લાજે, નદી ન સંચે નીર;
પરમારથ કે કારને, સંતો ધસે ચરીર. ૪૧

- ચિંતા મત કરે નચિંત રહે, પુરનહાર સમર્થ;
જલથલ મેં જો છવ હવ, ઉનકે માંડે ક્યા ગર્થ; ૨૨
- ચિંતા ઝિસી કાકિની, ઠાટ કલેગ ખાય;
વૈદ જિયારા ક્યા કરે, કહાં તક દવા લગાય ? ૨૩
- કાહેકો તલપન શીરે, કાહે પાવે દુઃખ ?
પહેલે રજક બનાય કે, પિંડે દિનો મુખ. ૨૪
- આમ તૂ કાહેકો કરે. સીરપર હરિકા હાય;
હસ્તી ચડ કરે ડોલિયે, કુકર લસે જો લાખ. ૨૫
- સાહેબ સે સમ કહ્યુ બને, બદે સે કહ્યુ નાહી,
રાઈકો પરવન કરે, ઔર પરવન રાઈ માંહી. ૨૬
- કપીર ક્યા મેં ચિંતવું, હમ ચિંતવે ક્યા હોય ?
હરિ આપહિ ચિંતા કરે, જો મોહે ચિંતા ન હોય. ૨૭
- મેરો ચિંત્યો હર ના કરે, ક્યા કરે મેં ચિંત;
હરકો ચિંત્યો હર કરે, તો પર રહે નચિંત. ૨૮
- મુખ સે રહે સો માનવી, મન સે રહે સો દેવ;
સુરતે રહે સો ચંત હૈ, ઇસિ બિધ જાનો બેવ. ૨૯

સત્તાથ

- ગઊંધન ગજધન ગોત્રીધન, ઔર રતન ધન ખાન,
પર જહાં આવે સતોતધન, તો સમ ધન મૂલ સમાન. ૩૦
- સાહેબ મેરે મુંહ કો, રૂપી રાટી દે;
ભાજી માંગત મેં કરે, કે રૂપી જિન ન લે. ૩૧
- સાત માંડે કાપીન કી, મનમેં ન રાખે ચંક;
નામ અમલ માતા રહે, ગણે ઇંદકો રંક. ૩૨

રા ષ્ટ્ર ગી ત

તરવર સરવર સંતજન, ચૌથા બરસે મેઢ,
પગમારથ કે કાગને, ચારો ધગિયા દેહ. ૪૨

શનુતા

જીતને તારે ગગન મે ધતને શનુ હોય,
કૃપા હોય શ્રીરામ કી બાલ ન બાકો હોય. ૪૩

તેરા વેરી દાઈ નહિ, તેગ વેગી ફયેલ,
અપના ફયેલ મિટા દો, ફિર ગવી ગલી કર સહેલ ૪૪

દુનિયા

દુનિયા કહે મં દોરગી, પલ મે પલગી બાહિ.
મુખ મે બે સો રહે, વાકો દુખી બનાહિ. ૪૫

નિદા

નિદા હમારી બે કરે મિન હમારા સોય,
ગિન સાણુ મિન પાની મે, મેન હમારા ઘોય ૪૬

કાહુકો ના નિદિયે સન કો કહીએ સત,
કરની અપની સોં તિરે મીન બાગિયે ભગવત ૪૭

અપનોકો ન સદગાઈએ, ઝોર ન નિદિયે કાપ,
અજહુ લામા કાલ હય, ના બનૂં કયા હોય ૪૮

સિંહના બાલથી ખેલતો—ગેલતો
 એ ભરતગોત્રનાં ગોત્રમે છોઃ
 સિંહને શસ્ત્ર શાં ? વીરને મૃત્યુ શાં ?
 મૃત્યુનાં અમૃત ઝોળખે છો. ૩

ચાન્ત છો, દાન્ત છો, પીર છો, વીર છો;
 મુલત છો સત્તજ નિઃશસ્ત્રતાથીઃ
 ધર્મધ્વજ તમ ખડા, શસ્ત્ર સામાં વડાં :
 શ્રી હરિ સત્યના સમરસાથી ૪

ભારત ભાગ્યવિધાતા !

જનગણમન - અધિનાયક જય હે, ભારત - ભાગ્યવિધાતા,
 પંજાબ સિન્ધ ગુજરાત મગઠા, દ્રાવિડ ઉત્કલ બંગ
 બિન્ધ્ય દિમાચલ જમુના ગંગા, ઉચ્છ્વ - જલધિ તરંગ
 તવ શુભ નામે જાગે તવ શુભ આસિષ માગે

ગાહે તવ જયગાથા

જનગણ - મંગલદાયક જય હે, ભારત - ભાગ્યવિધાતા
 જય હે ! જય હે ! જય હે !
 જય જય જય જય હે ! ૧

અહરહ તવ આદ્વાન પ્રચારિત સુનિ તવ ઉદાર વાણી
 હિન્દુ, બૌદ્ધ, શીખ, જૈન, પારસીક, મુસલમાન ખ્રિસ્તાની
 પૂરવ પશ્ચિમ આસે તવ સિંહાસન પાસે
 પ્રેમહાર હોય ગૌરવ

જનગણ - ઐક્યવિધાયક જય હે, ભારત - ભાગ્યવિધાતા

હિંદુ માતાને સંબોધન

ઓ હિંદ ! દેવમૂર્તિ ! સંતાન સૌ તમારાં !
 કરીએ મળીને વંદન ! સ્વીકારજે અમારાં !
 હિંદુ અને મુસલિમન, વિશ્વાસી, પારસી, જિન :
 દેવી ! સમાન રીતે, સંતાન સૌ તમારાં !
 રાગી અને નીરાગી, નિર્ધન અને તવંગર,
 યાત્રી અને નિરક્ષર : સંતાન સૌ તમારાં !
 વાદમીકિ, વ્યાસ, નાનક, ગ્રીગ, કૃષ્ણ, તુલસી :
 અકબર, શિવાજી, માતા ! સંતાન સૌ તમારાં !
 સૌની સમાન માતા, સૌએ સમાન તેથી :
 ના ઉચ્ચ નીચ કોઈ, સંતાન સૌ તમારાં !
 ચાહો બધાં પરસ્પર, સાહો બધાં પરસ્પર,
 એ પ્રાર્થના કરે આ સંતાન સૌ તમારાં !

શુકનની ધડીઓ

ધર્મના વીર ! ઓ આર્ષપૂત ! બિડળે !
 મુમતના શુકનની વાગી ધડીઓ;
 ઉત્તરાયણ ધયા, ઉત્તરે ગ્રવિ વજ્યા,
 જાનુના બર્જની વરસી ઝડીઓ. ૧
 મૃત્યુને ખાગના, શાન્તિને જોષના,
 બીખ પોદયા હતા કુદપાટે
 મૃત્યુને પગદરી, શાન્તિજાયાં બરી,
 મૃત ! તમ સમરે કુદપાટે ૩

ગુણવંતી ગુજરાત

રાગ માલ-તીન તાલ

ગુણવંતી ગુજરાત, અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
 નમીએ નમીએ માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
 મોંધેમાં તુજ મણિમંડપમાં આ મૂંઝી રહ્યાં અમ રીધ,
 માત મીઠી તુજ ચરણ પડીને માગીએ શુભ આશિષઃ
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

મીઠી મનોહર વાડી આ તારી નંદનવનસો અગોષ,
 રસકૂતડાં વીણતાં વીણતાં ત્યાં કરીએ નિત્ય કહલોષ !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સંત મહંત અનંત વીરોની વહાલી અમારી માત !
 જય જય કરવા તારી જયતમા અર્પણ કરીએ જાત !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

જાંઝા ઘોર અરણ્ય વિષે કે સુંદર ઉપવન માંધ,
 દેશ વિદેશ અહોનિશ આતર એક જ તારી છાંધ !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સુરસરિતા રસમર અમીઝરણું રત્નાકર હરપૂર !
 પુણ્યભૂમિ કુળકૂલ - ઝમૂમી માત ! રમે અમ હિર !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

હિંદુ, મુસલમિન, પારસી, સર્વે માત ! અમે તુજ બાળ !
 અંગઊર્મંગ ભરી નવરંગે કરીએ સેવા સહુ કાળ !
 અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

જય હે ! જય હે ! જય હે !

જય જય જય જય હે !

૨

પતન-અભ્યુદય - બધુર પથા યુગ - યુગ - ધાવિત યાત્રી
 દુમિ ચિરસારથી ! તવ રથચક્રે મુખગિત પથ દિનરાત્રી
 દારુણ વિશ્લેષ માઝે તવ શંખધ્વનિ બાજે

સકટદુઃખનાતા

જનગણ - પથપરિચાલક જય હે, ભારત - ભાગ્યવિધાતા
 જય હે ! જય હે ! જય હે !

જય જય જય જય હે !

ધોર તિમિર ધન નિમિત્ત નિશીથે પીડિત મૂર્છિત દેશે
 ભ્રમત છિય તવ અવિચન મગ્ય નતનયને અનિમેષે
 ' દુસ્વપ્ને આતંકે રક્ષા કરીશે અંકે
 રનેહમયી દુમિ માતા

જનગણ - દુઃખત્રાયક જય હે, ભારત-ભાગ્યવિધાતા
 જય હે ! જય હે ! જય હે !

જય જય જય જય હે !

રાત્રિ પ્રભાતિવ હૃદિલ રવિચ્છિન્નિ પૂર્વહૃદયગિરિઆલે
 ગાહે વિદગમ પ્રુણ સમીરણ નવજીવનરસ ઢાલે
 તવ કરુણારુણ રાગે નિદ્રિત ભારત ભાગે
 તવ ચરણે નત માથા

જય જય જય હે જય રાજેશ્વર ભારત - ભાગ્યવિધાતા
 જય હે ! જય હે ! જય હે !

જય જય જય જય હે !

૪

રત્નહરણ

(લાવણી)

કાણુ દુષ્ટ આવ્યો અહીં, વીરા ! કાળજ દીધું કોરી ?

કાણુ અમારું આણુમોહું તે રત્ન ગયો છે ચોરી ?

ગોરી સ્વતંત્રતા હો—ટેક.

હસતું ધર અમ રડતું દીધું, ચન્ન બધું અહીં લાગે;

કાણુ હરી વસતું તે કરશે તેજ પનોના પાગે ?

ગોરી સ્વતંત્રતા હો !—કાણુ. ૧

મંત્ર તંત્ર કંઈકામ ન આવ્યાં, રાત્ર પડ્યાંજ નકામાં

જાળબજારી હાં ! કો પત્રકારે ગયો હરી એ સ્થામા .

ગોરી સ્વતંત્રતા હો !—કાણુ. ૨

વનવન દૃંદ્યાં પશુ ન મળે કહીં. પડ્યાં વદન સદુ હેડાં;

મધુર સખી ! રે આપણુ વચ્ચે આ શાં જાજરાં છેડાં ?

ગોરી સ્વતંત્રતા હો !—કાણુ. ૩

કાળો ફર ફુર્કાંચતણો ક્યાં છેક હજી છુપાવે ?

કિયા શોધવનમાં પૂરીને ગક્ષસ બિચ ઝુરાવે ?

ગોરી સ્વતંત્રતા હો !—કાણુ. ૪

નરવાનરનાં જૂથ મળે ત્યાં, ક્યાં હનુમાન અમારો ?

અંગદસેવક કાણુ બનીને રે સદેશો પ્યારો ?

ગોરી સ્વતંત્રતા હો !—કાણુ. ૫

કાણુ પાળ બાંધી સાગર પર, નહિ કાધું તે કરશે ?

રત્ન અમારું મળશે પાછું, તો જ હૃદય અમ કરશે !

ગોરી સ્વતંત્રતા હો !—કાણુ. ૬

ઉર પ્રભાત સમાં અજવાળી ટાળી દે અંધાર !
એક રપરે સદુ ગગન ગજવતો, કરીએ જયજયકાર !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

અખરદાર

અયિ માતૃભૂમિ

રાગ ત્રિજોતી-ગજસ

અયિ માતૃભૂમિ તેરે ચરણો! મેં શિર નમાઉં
મેં ભક્તિભેટ આપની, તેરી ચરણ મેં લાઉં—૧
માથે પે તૂં હો અંદન, છાતી પે તૂં હો માલા
નિહવા પે ગીત તૂં હો, મેં તેરા નામ ગાઉં ૧
જિસસે સપૂત ઉપજે શ્રી રામ કૃષ્ણ જોસે
હસ તેરી ધૂલિ કો મેં, નિજ દુષ્ટ પે ચઢાઉં ૨
માની સમુદ્ર જિસકો ધૂલિકા પાન કરકે
કરતા હું માન તેગ હસ પૈર કો મનાઉં ૩
વે દેશ માનવાલે ચઢકર ઉતર ગયે સખ
ગિરે રહે ન કાલે તુઝ કો હી એક પાઉં ૪
સેવા મેં તેરી સારે બેઠાં કો ભુલ જાઉં
વહ પ્રણય નામ તેરા પ્રતિદિન સુતું સુનાઉં ૫
તેરે હી કામ ગાઉં તેરા હી મંત્ર ગાઉં
મન ઔર દેહ તુઝ પર અલિદાન મેં ચઢાઉં ૬

જો અરિ તુજ પર દુઃખ વરસાવે, ફાવે કદાપિ બદોમા;
માતૃ-મરણ તુજ દુઃખ હરણ હો !-વહેશે સૌ કાળનદીમા !
વીરા ! તારી માતને ભૂવતો કદી મા ! ૫

એક જ આત્મનુ આસુ વહવજે, એક જ શબ્દ વદી “મા”
માતૃસેવાની એ ધન્ય અદલ પળ મળશે ન એક સદીમાં !
વીરા ! તારી માતને ભૂવતો કદી મા ! ૬

ખખરદાર

ભાવના

અમે હૂખા ટુકડા ચાવીશુ, જય ભારતની જ ગમવીશુ,
કદી માત્ર ચણાથી ચલાવીશુ, તુજ સ્વતંત્રતા અપનાવીશુ.
તુજ ખાતર આગ બજૂકની ઉપર, દોડી જયુ ન વિમાસીશુ,
યદિ નમ્ર રહી જીવન વીતે પણ, તુજ પગ જાન નિસાગીશુ;
તુજ ખાતર દારૂ દારૂ ધક્કા, હસને મુખડે ખાઈશુ,
તુજ ખાતર સગપણ સૌ તોડી, મા ! તારી ધૂન મચાવીશુ
બીજી સૌ વાત બૂલી જઈ, તુજ પવિત્ર નામ ગમવીશુ,
મા ! તારા વીર તનુએ ચર્ચિતે, ધવલ કીર્તિ પ્રસરાવીશુ,
અમ હાડ, માસ ને જીવન સૌ સામગ્રી સાથ સળવીશુ,
મા ! અર્પી તારા ચરણયુગલમા, આઝાદી અપનાવીશુ

જી હ નિગ્માર્ક

ત્યાં એ છે ત્યાં જનનું જીવન, નહિ ત્યાં મૃત્યુ જ સારું !
એ વિશુ રામ અદલ ક્યાં રહેશે ? આંખ વિના અધારું !
ગોરી મનતંત્રતા હો !—કાણુ. ૧૧

અમરદાસ

૨૪

ભારતમાતાને બૂલતો મા !

રાગ-કાફી

મુખદુઃખમાં, ઉજ્જડ-ગરદીમાં

વીરા ! તારી માતાને બૂલતો કહો મા !—૨૬

હીતિને કાળે જગત બધું ધાળે, ગાજી જવાંમરદીમાં;

પણ રમરને તુજ માત અમર એ જયજયધન્ય ધડીમાં !

વીરા ! તારી માતાને બૂલતો કહો મા ! ૧

સ્નેહીએ સજે, વિવિધ પ્રીતિરંગે, ખેલજે રસમરતીમાં;

એ રસને પૂર પણ હિર ધગજે માતૃતરસ ધરતીમાં !

વીરા ! તારી માતાને બૂલતો કહો મા ! ૨

સાંજ સવારે કે અક્ષય અધારે, કે મરમી—શરદીમાં !

ત્યાં હો, વીરા ! ત્યાં હો મેઘી એ માયા તુજ ચડતી પડતીમાં !

વીરા ! તારી માતાને બૂલતો કહો મા ! ૩

શુભશુભ ખિજાવે, વસંત વધાવે, એ તુજ મોજ બધીમાં,

માતાને હિર તુજ આસ ગહે, ન્યમ વૈદ્યકી દરદીમાં !

વીરા ! તારી માતાને બૂલતો કહો મા ! ૪

ભારતી વીરનું કૃત્યગીત

આખાં અજવાળાં આવે, ધારો સહુ અંગ ઉમંગ
કંઈ કુંકુમ પગલાં પડનાં પૂર્વે રંગાયા સુખ રંગઃ
ઓ વીર! ભુઓ આકારો ઊતરે પાછી અમ અંગઃ
હો! પ્રભુનાં વહાણાં વાય. ૧

સુખ આંખ ફરી છે ભેટીઃ એ આવે નવઅવતાર,
પમતે પગલે ચગદાતાં દેખું આજ અધમ અન્ધાર;
ઓ વીર! ભુઓ ચોપામે, જાગે ચેતન સહુ દારઃ
હો! પ્રભુનાં તેજ વહાય. ૨

મેં આજ સુધ્યા તે શબ્દો, તે વીરચરિત્રના ધોષ,
તે સતગુણ મેધનણા મર્જનચુ રહ્યો જિડો રોષ;
ઓ વીર! બધે લય નામે, ને રૂપે મોહ સદોષઃ
હો! પ્રભુના સત્ય સુણાય. ૩

કા આવે છે જયપોડે, છે વીરવિદ્યાસી વેશ,
વિદુત્સમકાર સમી તરવારે હથોટો અમ શમ ક્રોધેશ !
ઓ નીર! ધસો, કદ કીલો એ ઉરચેનન આદેશ !
હો! પ્રભુના મત્ર ગવાય. ૪

મેં કીર્તિ જ આંખો એની, એની જ સુશ્રી મેં વાત;
ત્યાં ત્યાં દીકા હૃદયજીજ્ઞતા સ્નેહતાણા ઉત્પાત;
ઓ વીર! ફરી શાં ઊપડે ગીતાના મર્મ પ્રભાત !
હો! પ્રભુના રચ રેલાય. ૫

ઝંડા ઊંચા રહે હમારા—

વિજયી વિશ્વ ત્રિરંગા પધારા,
 ઝંડા ઊંચા રહે હમારા
 સદા શક્તિ બરસાને વાલા
 રહેમ મુધા સરસાને વાલા
 વીરકિંહી હૃદયને વાલા
 માતૃભૂમિકા તનમન સારા —વિજયી૦
 ઇસ ઝંડે કે નીચે નિર્ભય
 લે' સ્વરાજ્ય વદ અવિચલ નિશ્ચય
 બોલો ભારત માતા હી જય
 સ્વતંત્રતા હી ધ્યેય હમારા —વિજયી૦
 આવો પ્યારે વીરોં આવો
 દેશધર્મ પર બલિ બલિ ભર્યો
 એક સાથ સખ મિલ કર ગાઓ
 પ્યાગ ભારત દેશ હમારા —વિજયી૦
 ઇસકી શાન ન જતે પાવે
 ચાહે જન ભલે હી મવે
 વિશ્વ વિજય કરકે દીખલાયે
 તમ હોગા પ્રભુ પૂર્ણ હમારા —વિજયી૦

ધત્રી પોઢોહાર નાલ, સંદલીદી બાર નાલ,
 અંગ સિયાલ નાલ—કદી૦
 રામ દે ખાર નાલ, શાંતિ સખર નાલ,
 રખ્ય સચિયાર નાલ—કદી૦
 ચૌધરી

સરકરોશી કી તમન્ના

સરકરોશીકી તમન્ના અખ હમારે દિલમેં હય,
 દેખના હૈ જોર કીતના બાબુએ-કાતિલમેં હય,
 રહરવે રાહે-મહોબત રહે ન જાના રાહમેં,
 લગજતે સેહરાન-વર્દી દૂર ચે મંજીલમેં હય.
 આજ ફિર મકતલમેં કાતિલ કહ રહા હૈ બાર બાર,
 કયા તમન્નાએ-શહાદત બી કિસી કે દિલમેં હય.
 અખ શહીદે મુદ્દે-મિલત મેં તેરે ઉપર નિસાર,
 અખ તેરી હિમ્મત કી અર્યા ગિરો કી મહેફિલમેં હય.
 વખત આને દે બતાદેંગે તુઝે અખ આસમાં !
 હમ અબી સે કયા બતાએ કયા હમારે દિલમેં હય.
 અખ ન પહેલે વલવલે હૈં ઔર ન અરમાનોકી બીડ,
 સર્ફ મિટ જાનેકી યક હસરત દિલે-બિસ્મિલમેં હય.
 બિસ્મિલ.

મેં દીકા એના, રેરા ઠોકાતા ઠામોઠામ;
મેં શંખ સુપ્પા ફૂંકાતા એના શહેરે ગામેગામ;
ઓ વીર ! ધસો ધ્વનિ કરતા એ ધ્વજ પૂઠે અભિરામ !
હો ! પ્રભુની સ્વારી જાય ૬

એ જયજય ગીતે આજે ધૂજે ધરણી આકાશ;
એ ધર્મતણા જ ધણકે પામે મોહ પ્રમાદ વિનાશ;
ઓ વીર ! રહો દહ સાયેઃ જ્યાં સ્નેહ વધે ત્યાં આશઃ
હો ! પ્રભુનાં રાજ્ય હપાય ! ૭

કદિ નહિ હારના

કદી નહિ હારના, ભાવે સાડી જન જાવે,
અસી નહિ હારના, ભાવે સાડી જન જાવે.
ખિજસી તે આગ કેનો પાની તુફાન કેલોં,
હેરી જુઆલ કેલોં—કદી૦
તોપ તલવાર કેલોં જોલીયાંદી માર કેલોં,
ખડેદી માર કેલોં—કદી૦
કુરકી નીલામી કેલોં સખ્ત દલામી કેલોં,
ફાંસી કાસે પાની કેલોં—કદી૦
દીન ધર્માન નાલ, ધર્મ યાન નાલ,
મદદી જાપાન નાલ—કદી૦
માંઝેદ જોર નાલ, માલવેદે શોર નાલ,
સોહણીયાંદે જોલ નાલ—કદી૦

તારાં કાર્ય ત્યારે ચવને ભાળ્યાં,
મહાશીલ નિર્મળ ભુલિવાળાં,
અહા ! “દેવાં કમાડે પડે ન તાળાં,”

મારી બરતબૂમિ—

સેવું નિત્ય પ્રુનિત તવ રજ ચૂમી,
ધન્ય ભાગ્ય નવલનાં તું જન્મભૂમિ;
તારી ભક્તિ રમેરગ રહી જ ધૂમી,
મારી ભરત બૂમિ—

—સ્વ. નવલરામ.

બલવીર બાલકો

આશાની ધુન

બાલકો ! બલવીર બનીએ :

બાલકો ! બલવીર :

વીર વિક્રમ સમ વિચરીએ,

રિથર પદ પાછાં ન ભરીએ.

પંથ પ્રગતિના વિચરીએ :

બાલકો ! બલવીર :

સત્યનાં રસમાન કરીએ,

સત્યના બ્યોતિ જ ઝીલોએ,

પ્રબળ નિર્મળ દેહ ધરીએ :

બાલકો ! બલવીર :

મારી ભરતભૂમિ

મારી ભરતભૂમિ !
રૂપાળી, રદિયાળી, યશાળી, સુશીલ પુનિત !
તારા ચરણ ચૂમી,
આનંદે વંદું જય જય દરદમ નિસ !

દુનિયામાં દેશ અનેક જ છે,
સૌ સૌમાં કંઈક વિશેષ જ છે !—
પણ તું તો અઘૌઠિક એક જ છે !
મારી ભરતભૂમિ—

કોણ આવે હિમાલયની હારે ?
કોહિતુરે અન્ય હીરા હારે ;
વણ શેલડી સરસ સાકર ક્યાં રે ?
મારી ભરતભૂમિ—

સાથે વિશ્વભરવદાહી તું કંઠાડી,
સમૃદ્ધિ સ્વાશાવક બધી સાજી,
તને પ્રબુએ કરી પ્રિય પ્રભુખાજી,—
મારી ભરતભૂમિ—

ઓઝો પણ અજળા જે બાકી,
તેણે દેશભક્તિ સમળા દાખી,
ધર્તિદાસ જ છે એનો સાખી,—
મારી ભરતભૂમિ—

તેને સોડે સા'ની રે, માડી તારી ઝૂપડી,
 પોષણિયા શી પાતી રે, આછી બડી રાબડી-દુખિયા
 વન વીંટ્યા સીંચાણે સવળા, અનસ પડ્યા તુજ બાળ,
 કામ-કર્યાને હડધૂત ડરીને ગણુવગડે દે માર,
 અકે લેવા ધાતી રે, તેને માતા રાકડી,
 શીળો છાયે છાતી રે, માડી તારી ઝૂપડી-દુખિયા.
 કણુકણુ કાજે વનવન વીંઝે તુજ બાનુડા પાખ
 પણુ સુખદુખના લહાણુ લેવા, કરતી તુજ પગ આખ
 અતે તુ સંવરતી રે માના મારી ફૂળી,
 પ્રભુનો પથ દાખવતી રે, માડી તારી ઝૂપડી-દુખિયા
 તુ જ જીવન અમ તું સર્વસ્વ, તુ જ સુધાનો સાર,
 મૂર્તિમતી વસવતાદેવી, તુ સુરલોકનું દાર,
 નદનવન શી વાંલી રે, અમને તારી ઝૂપડી
 જન્મમૃતિપત પાળી રે, શણુગારીયુ ઝૂપડી-દુખિયા
 રેન જીવાલાલ પટેલ

મનમોહન બલિહાર ગાંધીજી !

મનમોહન બલિહાર ગાંધીજી !
 સુરસૈન્ય સરદાર ગાંધીજી !
 નૂતન યુગ ધડનાર ગાંધીજી !
 દેવી તેજસ્વયકાર ગાંધીજી !

ગુર્જરી તુજે ગાજે ગાંધી !
 નદનવન વન વાજે ગાંધી !
 રાજ બને વિણુ તાજે ગાંધી !
 દિન દિન સર્વ નવાજે ગાંધી !

સ્નિગ્ધ નિર્ભય મીટ ભરીએ,

બોલ બિચળાં-કૂલ વહીએ,

આત્મદર્શન એમ ધરીએ :

બાલકો ! બલવીર :

દેવના તો દૂત બનીએ,

ચેતના દીન ઉર ભરીએ,

સ્વર્ગ સુંદર એમ રચીએ :

બાલકો ! બલવીર :

લલિત

માડીની ઝૂંપડી

દુઃખિયનિ વિસામો રે, માડી તારી ઝૂંપડી,

રણુવગડાનો હાથે રે આંધળિયાંની લાકડી.

કુંજ નિકુંજે લચી વણરી, નિર્ઝરિયાં સંતાપ,

અમલ કમલદલ પર પંખોડાં, અલ્પલીલાને ગાય;

રદિયાળી એ વાડી રે, સોઢવની જે ઝૂંપડી,

આજે ખાવા ધાતી રે નિર્જન રણુમાં ઝૂંપડી-દુઃખિયાં

ધર્મ કર્મ રસ કસ લૂંટાયા ધર ધરવખરી હીર,

હતી સંતતિ સત્ત્વ લૂંટાયું, જેઆયાં તુજ ચીર;

લૂંટાતી આ માડી રે, ખાલી તારી ઝૂંપડી,

ખાલી તો એ મારી રે, માડી તારી ઝૂંપડી-દુઃખિયાં

ધન સચી ખેતર સૂકવિયાં, દવ ગ્રેયોં ચોપાસ,

રાતી વિઠુની આંખડી ફેખી પંખોડાં પામે ત્રાસ,

જન્મભૂમિનું જયમંગલ

જયમંગલ ત્રિવ જન્મભૂમિનું ગળવરીએ —

ભગીરથ સમ વિગ્લ વીર, ગારતી સુખદ મુધીર,

ઉરસમુદ્રને હિમાલયે ઉછાળીએ—

જનનીઅકે મૂલીએ, ઝનૂની ગગ ઝીલીએ,

આત્મમળ ઉત્તરથી બધું ઉત્તળીએ—

જય૦

સત્યઅર્થ સજ્જ થાઓ, વિજય વાવટો ઉડાવો,

વીરધર્મથી ધગ સદા ધુળવીએ—

જય૦

સત્યથી સચવાય સ્વત્વ સમજીએ યર્ષ પ્રવૃત

ધૂમીએ ઝમૂમી જગ તો મચાવીએ—

જય૦

બૂતળ દોડી દોડીએ, ભીડી જડો ઉખેડીએ

દોર ને દમામ દેશનો જમાવીએ—

જય૦

સ્થિતિસમય સ્વીકારીએ, પ્રવૃત્તિયત્ત યોજીએ,

જાતને સ્વદેશ કાજ કા ન હોમીએ?—

જય૦

માત દીન દુભાય છે, સપૂત ! પીડા પિછાનીએ,

દૂધ દીપાવીએ, ઉમગને વધાવીએ—

જય૦

દેશસેવના સ્વધર્મ, અન્ય ન કર્તવ્ય કર્મ,

આત્મભાવથી બધું પ્રભુમય પિછાનીએ—

જય૦

કલિત

જગત માનનું નર ગાંધીજી !
 જ્ઞાનામૃતનું પૂર ગાંધીજી !
 ભારતખસી સર ગાંધીજી !
 દિલ દરિયે લરપૂર ગાંધીજી !

ગાય-ગોપ-ગોપાલક ગાંધી !
 સત્યાગ્રહ-સંચાલક ગાંધી !
 દિદગ્જનોના તારક ગાંધી !
 જગત સર્વ ઉદ્ધારક ગાંધી !

ખાદી પ્રભુતા તોલ ગાંધીજી !
 આશ્રુપથ અણુમોલ ગાંધીજી !
 કુંજ કુંજ કિલોલ ગાંધીજી !
 રાષ્ટ્રચેતના બોલ ગાંધીજી !

જ્ઞાનમાર્ગમાં પ્લાહણ ગાંધી !
 રણસરવોર રણાંગણ ગાંધી !
 વૈશ્વકુળનું બૂણ ગાંધી !
 શોભાવે સેવકગણ ગાંધી !

સાધુજીવન મુલદાણ ગાંધીજી !
 સત્યવચનની ખાણ ગાંધીજી !
 રાષ્ટ્ર પ્રકાશે ભાણ ગાંધીજી !
 ભારતજીવન-પ્રાણ ગાંધીજી !

મનમોહન ખલિદાર ગાંધીજી !

ગોકુળદાસ રાયચુર

ધમ ધમ ધરણી નૂજવશુ, અમ દેશ તણા કરી ગાન,
જય જયનાદ ગજવશુ દધશુ મોઘા અમ આણુ !—
એ ભક્તિ વશી હર, તે શી દેખે શક્તિ ખમેશ !
અમે હિન્દી, હિન્દી, હિન્દી ! આ હિન્દ અમારો દેશ ! ૬

—ખખરદાર

અનન્ય ભારત

માત હો ! ચાહુ તનમનથી

માત હો ! સાહુ તનમનથી

નથી નથી તુજ જેની ભારત ! જગમા અન્ય નથી !—

માત હો ! (ટક)

ન્યા પ્રભુમુખના રસમોલ પ્રથમ ખોલાયા,

ન્યા અગમનિગમના બેદ પ્રથમ ખોલાયા,

ન્યા ધર્મકર્મના યોગ ખરા તોલાયા

જે વસાર્થ સુરજનથી રે—

ભલી જે વસાર્થ સુરજનથી

નથી નથી તુજ જેની, ભારત ! જગમા અન્ય નથી !

માત હો !—૧

ન્યા ભુગભુગના ઇતિહાસ જાણે સત છે જે,

ન્યા સ્વર્ગ ~ નરકના મર્મ પમાતા સહેજે,

ન્યા અક્ષયપાત્ર અનેક ભરેલા તેજે

જે સવાર્થ નન્દનથી રે—

ગણી જે સવાર્થ નન્દનથી

અમારો દેશ

અમે ભરતભૂમિના પુત્રો ! અમ માત પુરાણ પવિત્ર,
રે જોનાં સુંદર સૂત્રો ઝળકાવે ઉચ્ચ ચરિત્ર;
અમ અંતરને ઉદ્દેશી કરશું હોંકાર હમેશ;
અમે હિન્દી, હિન્દી, હિન્દી ! આ હિન્દ અમારો દેશ ! ૧

અધાર વિષે અચડાતાં, કે કરતાં બન્ધ પ્રકાશ,
પડતાં રડતાં રમડાતાં કે કરતાં હાસ્ય વિલાસ,
પળપળ અમ ઉરનિધિએ શી હા બીજળે બિર્મિ અરોષા
અમે હિન્દી, હિન્દી, હિન્દી ! આ હિન્દ અમારો દેશ ! ૨

ક્યાં હશે હિમાલય જેવો ? ક્યાં પુણ્ય પવિત્ર જ ગંગ ?
ક્યાં મળે અલૌકિક એવા સહુ દેશ તણા બહુ રંગ ?
ક્યાં મુનિ ઈશ્વરજન જેસી કરતા પ્રભુપંથ ઉજેશ ?—
અમે હિન્દી, હિન્દી, હિન્દી ! આ હિન્દ અમારો દેશ ! ૩

ક્યાં રામ સુધિષ્ઠિર ધૂમ્પા ? ક્યાં ગળ્યાં અભૂત બીમ ?
ક્યાં રજપૂતવીર ઝમૂમ્પા બલ દાખવવા અસીમ ?
રે ભૂલીએ તે રીતે શી, અમ અંતરથી લવશેશ ?—
અમે હિન્દી, હિન્દી, હિન્દી ! આ હિન્દ અમારો દેશ ! ૪

નથી રે જીવંતુ પરઆરી, છે ખારકી આશ નિરાશ
નથી કર ધરવો કે પાસે, સ્વાયમનો છે ઉલાસ;
કંઈ પુણ્ય પ્રભા જ પ્રવેશી, અહીં દે અમને ઉપદેશ :—
અમે હિન્દી, હિન્દી, હિન્દી ! આ હિન્દ અમારો દેશ ! ૫

નથી નથી તુજ જેવી, ભારત ! જગમા અન્ય નથી !

માત હો !-૫

શુ ત્રીશ કોડ અમ જીભ ગાય મુણ તારા !
હિર હિરમાં વાગી ધન કરે રણુકારા
અમ સદન સદન પડછંદ ભરે કંઈ ન્યારા !

દે વધાર્ધ દર્શનથી રે—

માત ! દે વધાર્ધ દર્શનથી !

નથી નથી તુજ જેવી, ભારત ! જગમાં અન્ય નથી !

માત હો !-૬

અમ આત્મઆત્મ સન્દેશ લઈ તુજ ફરશુ,
તુજ નવચેતનના ભેખ ધરી હિર ભરશુ,
મુખ ધરી પ્રુણભર નામ જીવશુ મરશુ !

તુ જડાર્ધ જીવનથી રે—

માત ! તુ જડાર્ધ જીવનથી !

નથી નથી તુજ જેવી, ભારત ! જગમા અન્ય નથી !

માત હો !-૭

—ખખરદાર

ફેમ ગમે ?

ધરતીને પટે પગલે પગલે
પૃઠ્ઠી ધાન વિના નાના પ્યાળ મરે,
પ્રભુહીન આકાશેથી આગ ઝરે,

નથી નથી તુજ જેવી, ભારત ! જગમા અન્ય નથી !

માત હો !-૨

ત્યા ઋષિઋષિના નક્ષત્ર અચળ ઝળહળતા
ત્યા નવજીવનના અમી યુગેયુગ મળના,
ત્યા વલ્લભા ભક્તિગત્ત-ની ગગનુ ભળતા

જે સમર્થ ઉરધનથી રે—

ભય જે સમર્થ ઉરધનથી !

નથી નથી તુજ જેવી ભારત ! જગમા અન્ય નથી !

માત હો !-૩

ત્યા સરસ્વતીના વાસ પુષ્પમર રોભે,
ત્યા કવિતાદેવી સુઝ ભરે નભમોભે,
ત્યા લક્ષ્મીના અડાર જગતમન લોભે .

જે ગર્વાઈ વન્દનથી રે—

જગે જે ગર્વાઈ વન્દનથી ॥

નથી નથી તુજ જેવી ભારત ! જગમા અન્ય નથી !

માત હો !-૪

ભુગ ભુગમા જ્યેષ્ઠ માર, માત ! તે કીધા,
તુજ આત્મપ્રકાશ અનેક પ્રજાએ પીધા,
તુજ આશ્રમના આધાર અનાથે લીધા

તુ તવાઈ નિજ તનથી રે—

સદા તુ તવાઈ નિજ તનથી

દિનરાત જોઓની નસેનસમાં
પડે ઘોષ ભયંકર યંત્ર તણા.
પીએ ઝેરી હવા ને દોદમમાં,

એને શાયર શું ? કવિતા શું ? ફૂલો અને તારલિયામાં એ કેમ રમે ?
ત્યારે હાથ રે હાથ કવિ ! તુને ફૂણકનૈયાની બંસરી શીણે ગમે ?

સારા વિશ્વની ને દિ' કુધા રમશે,
ભૂખ્યા બાળુડાં પેટ ભરી જમશે,
પૂરી શેટી પ્રતિ જનને જડશે,

'કવિ ! તે દિન નીલ આકાશ તારા ઝેરી સુંદરતા સહુ સ્વાર્થ' બને :
તારાં ફૂજન આજ જઘાપી દે પ્રાણુ ! રે દંધ તાવા તને કેમ ગમે ?

હુરી-દ્રવાથ ચદ્રોપાધ્યાય

ટિળકનો દેહોત્સર્ગ

તૂટ્યા વીણાતાર, ગીત થતાં બસરા હવે;
નથણે નીતરે ધાર, દેહુ કિન્દ નથું દ્રવે :
પાર્ષદ આમ આકાળ, ત્રિર્થો શીદ વુજને ઈશે ?
જતાં કેસરી-બાળ, ન-દનવન ઉત્તર દીસે !
ભરવર્ષમાં ગ્રીષ્મ, તપવી તે અમ તપ બિણે;
ભરતખંડમાં લીધા, છાબ્યો ના અધૂરાં પુણ્યે !
બિલટપો ભરતીઓટ, ડેલી નૌકા દેસતી;
પડી ખોટમાં ખોટ, મુરાદ શી પરમેશ્વરી !

અહોરાત કરોડ કરોડ ગરીબોના પ્રાણ ધનિકાને હાથ રમે
ત્યારે હાથ રે હાથ કવિ ! તુંને સંખ્યાના રંગ તણાં શેણે ગીત ગમે !

લયડી લયડી ડગલાં ભરતી,
લાખો નાર ગલી ગલીએ ફરતી,
સારી રાત ભૂખી મનૂરી કરતી;

‘મારાં બાળ પરોડિયે જમીને મામરો બાત’ વિચારી એ ફેદ દમે:
ત્યારે હાથ રે હાથ કવિ ! તુંને પખી ને પાણી તણાં શેણે ગીત ગમે !

લાખો મિલ્લ-મનૂરોની આંખ મહીં
ધૂમે મૃત્યુની ઝાંપ, શું દોડી નહિ ?
એની યત્રોમાં કાલ પિસાઈ રહી,

એની જિંદગી સારી રુધિરબીની ડચની સમી કેમ સહે ન તને !
એને હાથ રે હાથ કવિ ! તુંને કુંજો ને કોકિલનાં શેણે ગીત ગમે !

મન ! છોડ નિહાળવા તારલિયા,
કાળાં કેદખાનાં કેરા જો સળિયા !
એનાં કંદન તેં નથી સાંભળિયાં ?

એની બીતર મૌન એકાકી રિવાઈ રિવાઈ હજારોના પ્રાણ શમે :
ત્યારે હાથ રે હાથ કવિ ! તુંને સાગરતીર કેશં શેણે ગીત ગમે !

મહા રાગ ને મૃત્યુના સાગરમાં
લાખો ચીસ નિઃસાસ ભર્યા જગમાં,
સિતમે સગવંત ધરા-તલમાં;

સ્વ મુંદરતા કેરી શાયરી છે બંધી જગ સોનેરી બૂખ્યાં જનને :
ત્યારે હાથ રે હાથ કવિ ! તુંને શબ્દોની ચાતુરી ચૂંચરી કેમ ગમે ?

દેશ-ગીત

અમારી માતૃભૂમિ કાજ અમાગ પ્રાણ અર્પીયુ
ભૂમડળએષ્ટ ભારતની જવવત જ્યોતિ જગાવીયુ—
કવિઓની ઋષિઓની મહા બનવીર વીરોની,
દુનિયાની દુલારી દેવીને દશ દિશ દીપાવીયુ—

કૃષ્ણચંદ્ર રધુનંદ ને ધર્મધુરધર ધીર,
અર્જુન દર્જુ પ્રતાપની પ્રસૂતા ભૂમિ વીર
અમારી એ જ ય ભારતનો વિજયકે વખાવીયુ—
સુમાર્ગોના બની રાગી, જલજ પશ્ચિમની ત્યાગી,
પુનિત પુરુષાર્થ પૂર્વજનો પૂરેપૂર પ્રખટાવીયુ—

ભરત બીમ ભડ બીજમની ભારતભૂમિ બચ,
તનવ જનુની એહના સમજી અમ કર્તવ્ય,
બની સાચા શૂરા સતાન વિજયધ્વજ ફરફરાવીયુ—

ઉડુગણુમડળ ચંદ્રમા એણે જેમ અપાર,
વિશ્વમડળે ભારતી સૃષ્ટિ તણે તૃમાગ,
અગળ એજસ એ પ્રાચીનનુ ફરીને અજવાળીયુ

જગાવો ભારતને કિરતાર

જગાવો ભારતને કિરતાર !

રામ સમોવડ શાસક શોધુ પગખર અવતાર,
મુગ્ધ બને જેના શાસનને જોઈ વિશ્વ-સસાર
—જગાવો

સ્વરાજધ્વજગીત

ફર ફર ફર ફર ફર ફર ફર ફર ઓ વહાલા ધ્વજરાજ !
 વિજય વિજય ને વિલુછ ધાવા સહાય થવા તુજ આજ !
 વ્યોમ મહી ને ન્યોતિ ઝળકે ઝળકે ઝળકે શી થાય !
 તિમિર તણાતું જાતું ને ને આનંદ ઉર ઊભરાય !

ભારતીય બાળ ધીર ધારને તમેઃ
 કર્મક્ષેત્ર - ઇશ્વરશુ - માર્ગમાં રમે.
 કર્મવીર શૂરવીર શ્રેષ્ઠ યર્ધ ભમે;
 દેશકાજ દેહ દર્ષ દેવને ગમે.

રૂડો મારો રેંટિયો

ગાંધીએ બતાવ્યો રે
 ભલો દિલમાં ભાવ્યો રે

રૂડો મારો રેંટિયો—હોજી

એ રેંટિયામાં શુભ છે અપરમપાર
 ધીમે ધીમે ચાલે રે
 મીઠો મીઠો ગાળે રે

રૂડો મારો રેંટિયો—હોજી

માંખ રૂડી પંખા રૂડા ઉજ્જવલ એનો નાદ
 ઉજ્જવલ ખૂણી એપતી ઉજ્જવલ મારા હાથ
 હિંદ કેરો હીરો રે
 દેશ કેરો દીવો રે

રૂડો મારો રેંટિયો—હોજી

એ ભાષા ! જુગતા જુગ વીત્યા, હવે નહિ એ ચાલે,
નદ ઉલટાવે, સિંધુ ભરાવે—છઠ્ઠ ભરે ઉછાળે !
ખખર ભરે ભરે હો !

ગાજ વીજ ને મુશળધારે રેલ રેલ જગ છાતી,
એક આપડે નવ ચોમાસુ. વીર ! તૃષા ન છિપાતી :
ખખર ભરે ભરે હો !

જ્યોતિ જ્યોતિ ધરધર નો સળગ્યો, રેતી રેતી શું માથું !
શિર કાપી ખખરમાં નાંખે, કરે કાગળું આધું !
ખખર ભરે ભરે હો !

એક કેસરીની ત્રાડે તો ભરી દીસે વનવસ્તી,
એક વીરરસની મસ્તીમાં કરુણતણી કયા હસ્તી !
—ખખરદાર

આમાર દેશ

હિંદ આમાર, જનની આમાર,
ધાત્રી આમાર, આમાર દેશ.
કેન ગો મા તોર શુષ્ક નવન ?
કેન ગો મા તોર ફકખ કેશ !
કેન ગો મા તોર ધુલાય આસન,
કેન ગો મા તોર મલિન બેશ !
ત્રિંશ કોટી સન્તાન ભર
કાંઈ ઉચ્ચે આમાર દેશ.

દે બળગ્રેવક બળિભદ્રવીર. ચવા સ્વદેશોદ્ધાર :
 ક્રુધા, તૃષ્ણા, ઉરતાપ દળે ને પીમળે જીવનભાર !
 —જગાવો.

ધનિક જાગે, કૌવિદ જાગે, જાગે ખેતીકાર
 જાગે જાતની, બાલ, બાલિકા : સજે સ્નેહ કન્યાથુ :
 —જગાવો.

ભરતખંડના અમિત ભેદો ભેદી, સરજનહાર !
 સમસ્ત દિન્દી કરે એકમથી સ્વરાજ પદસંચાર :
 પ્રભો ! અમર સ્તુતિનો આ સાર.
 —જગાવો.

કેશવ હ. શેઠ

દેવીનું અપ્પર

ભર ભર માટું અપ્પર, ભૈયા ! આ ભારતના વાસી !
 ઘર ઘર બીજું દરનિય કરતી, હું જીમજીમની પ્યાસી :
 અપ્પર ભરો ભરો હો !—(૨૬)

સૂણું સૂણું ગણનાં મન શોષાયું, શોષાયું તન ત્રાસી ;
 બાર બાર સૈકાથી લટકું, અરે અરે ઉપવાસી :
 અપ્પર ભરો ભરો હો !

અંજલિ નાખે, ખોખો નાખે, નાખે કો ભરપ્પાલી,
 જીગમ્મકું તળિયું દે શોષી, અપ્પર તો રહે ખાલી :
 અપ્પર ભરો ભરો હો !

ન્યાયેર બિધાન દિલ રધુમણિ,
ચણિદાસ ગાહિલ ગાન !

યુદ્ધ કરિલ પ્રતાપાદિત્ય,
તુર્ધના મા સેધ ધન્ય દેશ ?
ધન્ય આમરા, જદિ એ શિરાય
ચાકે તાદેર રક્ત વેશ !

કારસ— કિસેર દુઃખ ઇત્યાદિ.

જદિ ઓ મા તોર દિવ્ય આલોક,
ઘેરે આછે આજિ આન્ધાર ઘેર,
ફેટે જાએ મેધ, નવીન ગરિમા
લાતિએ આખાર લલાટે તોર !

આમરા ધુઆળ મા ! તોર કાલિમા !
માનુષ આમરા, નહિ ત મેધ !
દેવી આમાર, સાધના આમાર,
સ્વર્ગ આમાર, આમાર દેશ !

કારસ— કિસેર દુઃખ ઇત્યાદિ.

દ્વિજેન્દ્રલાલ રાય

અમારો દેશ

અમારો હિન્દ, અમારી જનની,
ધાત્રી અમારી, અમારો દેશ !
શા માટે, મા, તારાં શુષ્ક નયન ?
શા માટે, મા, તારા રુદ્ધ કેશ ?

કારસ— કિસેર દુઃખ, કિસેર દૈન્ય,
 કિસેર લાંઘન, કિસેર કલેશ !
 ત્રિંશ કાટિ મિલિત કણ્ઠે
 ડાકે ઉચ્ચે આમાર દેશ.
 ઉદિલ જેખાને ભુદ્ધ-આત્મા
 મુક્ત કરિલ મોખ્ખદાર,
 આજિ એ ભુડિયા અર્ધ જમત
 ભકિત-પ્રણુત ચરણુ તાર !
 અગ્રોકે જનહાર કીર્તિ છાઇલ,
 માન્ધાર હંતે જલધિ સેવ,
 પુર્ષ ત ના મા ! ગો તાદેર જનની ?
 પુર્ષ ત ના મા ! ગો તાદેર દેશ ?

કારસ— કિસેર દુઃખ ઇત્યાદિ.
 એકદા જનહાર નિજવ-સેનાનિ,
 હુઆય લંકા કરિલ જય,
 એકદા જનહાર અર્જુન પોત
 અમિલ ભારત સાગરમય;
 સન્તાન જનહાર તિબ્બત ચીન
 જખાને મકિલ ઉપનિવેશ,
 તાર કિ સાજે ગો ધુલાય આસન ?
 તાર કિ સાજે ગો જિન બેશ ?

કારસ— કિસેર દુઃખ ઇત્યાદિ.
 ઉદિલ જેખાને મુરજ મન્દે
 નિમાર્ધ દણ્ઠે મધુર તાન,

જે સહાવમાં સાક્ષાત,
 જ્ય જ્ય ગરવી મુજરાત !
 નદી તાપી નર્મદા જોય.
 મહી ને બીજી પણ જોય,
 વળી જોય સુલટના બુદ્ધરમણને, રત્નાકર સાગર;
 પર્વત ઉપરથી વીર પૂર્વજો, દે આશિષ જ્યકર—
 સંધે સોંધે સહુ જાત;
 જ્ય જ્ય ગરવી મુજરાત !
 તે અન્હિલવાડના રંગ,
 તે સિદ્ધરાજ જ્યસંગ;
 તે રંગ યકી પણ અધિક રંગ ઘણે સત્વરે માત,
 શુભ રાત્રન દીપ્ત મધ્યાહ્ન શોભશે વીતી ગઈ છે રાત—
 જન ધૂમે નર્મદા સાથ;
 જ્ય જ્ય ગરવી મુજરાત !

—કવિ નમ્હ

અભિલાષા

મેરી જાં ન રહે મેરા સર ન રહે સામાં ન રહે ન ચે સાજ રહે:
 ફક્ત દિન્દ મેરા આઝાદ રહે માતા કે સર પર તાજ રહે.
 મેરી જાં ન રહે
 પેશાનીમેં જિસકે શાલે તિલક ઓર ગાદ મેં ગાંધી વિરાજ રહે;
 ન ચે દાગ પદ્મમેં સુફેદ રહે ન તો કાદ રહે ન ચે ખાજ રહે.
 મેરી જાં ન રહે

શા માટે, મા, તારી ધૂળમાં બેઠે ?
 શા માટે, મા, તારો મલિન વેશ ?
 તેત્રીસ કરોડ સંતાન જેનાં,
 મુખેથી બોલે 'અમારો દેશ' !

(સહ્યાન)

શેનું આ દુઃખ ? શેનું આ દૈન્ય ?
 શેની આ લજ્જા ? શેનો આ કલેશ ?
 તેત્રીસ કરોડ એક જ સ્વરે,
 મુખેથી બોલે 'અમારો દેશ' !

—હરિહરભટ્ટ

જ

જય જય ગરવી ગુજરાત !

જય જય ગરવી ગુજરાત !

જય જય ગરવી ગુજરાત !

દીપે અરુણ પરભાત—જય જય

ધ્વજ પ્રકાશશે ઝળગળ કમુખી, પ્રેમશૈવ્ય અક્તિ;
 તું બલુવ બલુવ નિજ સંતતિ સદુને, પ્રેમભક્તિની રીત—

ઊંચો વુજ સુન્દર જાર,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

હિતરમાં અગ્નિ માન,

પૂરવમાં કાળી માત;

ઉ દક્ષિણ દિશમાં કરન્ત રક્ષા કુન્તેશ્વર મહાદેવ;
 ને સોમનાથ ને દ્વારકેશ એ પશ્ચિમ કરા દેવ—

દુ ખિણી માવડી કાજ દયા ધરી, ત્યજજો વિનાસ તમામ જો જો !
રડવડતા સૌ લાકુ કેરા, તુજો આસ આપાર જો જો !
દુ ખ દુઃસહ દાવાનળ સગયુ, પ્રભુજી લેશે ભાગ જો જો !
સત્યનો એવી શ્રીગમ હરિ છે, સત્ય તણો જયકાર જો જો !

ઝંડાવંદન

તારે જ્યારે ઠંઠક ફુલારે દિવના શોણિત પાપા,
પુત્રવિભેગી માતાઓના નયન ઝરણ કંથવાપાં,
ઝંડા ! અજર અમર થાજો
વધ વધ આકાશે જાજો

તારે મસ્તકે મઝાઈ નવ ગરુડ તણી મગફરી
તારે ભાષ નથી આલેખ્યા સમશિર ખજર છરી
ઝંડા ! દીન કબૂતર શો
હિરે છુજ રેટિડો મ્મતો

જગ આખા પર આણુ ગજવતી ત્રિશૂનવતી જળરાણી
મહારાજ્યોના મહ પ્રભોધતી નથી છુજ ગર્વ-નિશાની.
ઝંડા ! ગજરુ સતોષી
વસે છુજ દેવામા ડોશી

નહિ કિનખાન મખમલ મશરૂ કેરી તારી પતાકા,
નહિ જગિયાની હીર ભગતના ભગડા છુજ પર ટાકપા,
ઝંડા જૂખગ્વો તો રે
કાટિ દિવ્ય છુજ પર મોહો

નીવ ગગનની નીલપ પીતી હિત છુજ આખડલી,
અરુણ તણે કેસરિયે અજન બીજી મીટ મદીલી,

શીખ દિન્દુ મુસલમાં એક રહે બાઈ બાઈસા રરમે શિવાજ રહે.
ગુરુ ગ્રન્થ કુગન પુગન રહે મેરી પૂજા ઔર નમાજ રહે
મેરી જા' ન રહે

મેરી દૂરી મઠવામે' રાજ રહે દોઈ ગેર ન દસ્ત-દાજ રહે.
મેરી બીનક તાર મિલે હોં સમી એક બીની મધુર અવાજ રહે.
મેરી જા' ન રહે

યે કિસાન મેર ખુશદાસ રહે પૂરી હો ફઝલ મુખ સાજ રહે
મેર બચે' વનન પૈ નિસાર રહે મેરી માનદિનો કી લાજ રહે;
મેરી જા' ન રહે

મેરી ગામે' રહે' મેર બેલ રહે' ઘર ઘરમે' જરા સત્ર નાજ રહે.
થી દૂધ કી નદિયાં બહની રહે હર આનંદ ઔર સ્વરાજ રહે.
મેરી જા' ન રહે

માધો કી દે આઠ ખુલકી કસમ મેર બાદ વક્ત પે બાજ રહે;
ગાદેશ કંઈન મુજ પે પડા બન્દે માતરમ્ અફઝાજ રહે.
મેરી જા' ન રહે

—માધવ

ભારતીનો સંદેશ

બાપુર્મા તમ પંથ પનોતો પ્રાચીનનો સંભાળજો ને !
પૂર્ણ પવિત્ર પ્રવીણ બનીને, પૂર્વજની પત્ર રાખજો ને !
વિમળ માર્ગે વડન કરીને, વરજો વિમુનું વહાવ ને ને !
આત્મશુદ્ધિને હરિનું હરણું. આપણી એ તથ્યવાર ને ને !
સપી જપી રહેજો લાકુ, મુજ તથ્યાં સૌ બાલ ને ને !
દાયો દાય મિત્રાત્રી પરસ્પર, દાવવજો દિવસજ ને ને !

આયિ ભુવન મન મોહિનિ

આયિ ભુવન મન મોહિનિ !

નિર્મલ સૂર્ય કરોન્નતલ ધારિણી !

જનક જનનિ જનનિ !

—અયિ૦

નીલ સિંધુ જલ ધૌત ચરણ તલ,
અનિલ વિકમ્પિત શ્યામલ અંચલ,
અંબર સુમ્પિત લાલ હિમાચલ,
શુભ્ર તુષાર કિરીટિની !

—અયિ૦

પ્રથમ પ્રભાત ઉદિત તવ અગ્ને,
પ્રથમ સામરવ તવ તપોવને,
પ્રથમ પ્રચારિત તવ વન લંબને,
જ્ઞાન ધર્મકૃત કાવ્ય કાહિની !

—અયિ૦

ચિર કલ્યાણમયી તુમિ ધન્યા,
દેશ વિદેશો વિતરીછ અજ,
જાદુનવિ જમુના વિગમિત કરુણા,
પ્રુણ પિયુષ સ્તન્ય વાહિની !

—અયિ૦

—સ્વીન્દ્રનાથ ટાગોર

ભારત મૈયા

રે મને ભારત મૈયા વહાલી વહાલી.

ભારત મૈયા વહાલી વહાલી,

રે મને ભારત મૈયા વહાલી વહાલી.

ઝંડા ! યશોદેવે સૌથી
ત્રિલોચન ધવલ આંખ ત્રીજી.

એ ત્રણ આંખ હારી તે દોઢાં તુજ ગૌરવ રૂખવાળાં
ત્રી ફળના ગોટા સમ ફૂટ્યાં ફટ ફટ સીથ રૂપાળાં;

ઝંડા ! સાદિદ રહેજો હો !

અમારા મૃગા ભોગ તણો.

કુમળાં બાળ, ફિચાર, ભુઝગો, સહુ તુજ કાજે ધાયાં
નરનારી, નિર્ધેન, ધનવતો—એ સખ બેદ ભુલાયા;

ઝંડા સાદિદ રહેજો હો !

રૂધિરનાં બિન્દુ બિન્દુ તણો.

જો માતાના ખાસી બોલે આજ બન્ધો તું બેટા;
રૂપાળનાં કંકુડાં હારી તેને પણ બગ દેના

ઝંડા સાદિદ રહેજો હો !

હજારો જાનાં સ્વાર્પણનો.

રાખ્ત દેવના ધુમ્મટ ઉપર ગહેરે નાદ ફરકે;
સંખ ધર્મોના એ રક્ષકને સંતનુપાસો ઝૂકે;

ઝંડા ! આજ ન જો નમશે,

કાલ તુજ ધૂલિ ઘિર ધરશે.

આઠ પહેર હુંકારા કરતો જાગત રહે ઉમંગી,
સાવધ રહેજો, પહેરેા દેજો, અમે ન રહીએ લાધી,

ઝંડા સ્વરાજના સંત્રી,

રહો તુજ કાલર રણગણની.

—ઝવેરચંદ મેઘાણી

ચૌટાં ગાળે, ચકલાં ગાળે !

શેરી ગાળે, ફળિયાં ગાળે !

ગામો ઉપર ગામો ગાળે !

મહાસભાની હાકલ જ્યાં સૌને કાને પાતી,
નરનારી સૌ ઢોઢી આવે જાણે ધરધરથી !

નાનાં આવે, મોટાં આવે !

રાજા આવે, રંક આવે !

ભોગી આવે, ભોગી આવે !

મહાસભાના કંઠા હેઠળ સર્વે હારાહાર !
સ્વરાજ્ય લેશું માથાં ઢેશું કરે કરે નિરધાર !

—સોમાભાઈ ભાવસાર

૪

ધન્ય ધડી આળે

જગો ઓ હિંદ જાળ,

સુપ્રભાત રાળે;

જગો ભારત કુમાર,

ધન્ય ધડી આળે—જગો ૦

હૃદય હૃદય એક જાન,

રોમ રોમ એક તાન;

મુક્ત કંઠ, મુક્ત ગ્રાણ,

ગગન ભરી ગાળે—જગો ૦

ભારત મૈયાનો બાળક નાનેરા,
 મૈયાની ગોદ મને વહાલી;
 મૈયાનું લૂણુ અને મૈયાની રોટી,
 મૈયાએ કાયા ધડેલી —રે મને०

ફૂલની સુવાસ અને ફળની મીઠાશથી,
 ભારતવાડી મનોહારી,
 દુનિયાના દેશમાં ભારત મૈયાની,
 જોડી નહિ જડનારી —રે મને०

ગોરાની ચાલની વાંદર નકવમાં,
 સોનાની રેલ જાપ ચાલી;
 મૈયા છૂંટાતી દેખી દેખાય ના,
 હૈયે ભભૂકે હોળી —રે મને०

મૈયાની દેહે જંજીર મુલામી,
 આખે અધારી જ ધેગી;
 તોડું કે તૂટું નિચે ઊગાડું—
 ચરજ સ્વરાજનો સુનેરી—

—ચિત્રનલાલ પ્રા. ભટ્ટ

મહાસભાની સેના

મહાસભાની સેના ઊપડી કૂચ કદમ કરતી,
 એના નાદે ગાજી શીડી ધમ ! ધમ ! ધમ ! ધરતી !

મારી જહા સે અચ્છા

-ચાગ બાગેશી નિતાલ-

મારી જહા મે અચ્છા, હિંદુસ્તા હમાગ,
હમ બુનબુને ૧ ઉસકી, વોહ યુનિમ્તા ૨ હમારા
અરમતમે ૩ હો અગર હમ, ગહતા હૈ દિવ વાતનમે,
સમઝો વહો હમે વી, દિન હો જહા હમાગ.
પરખત વોર સમસે ઊચા, હમસાયહવે આસમાકા,
વોહ સન્તગી હમાગ, વોહ પાસમા હમારા
ગોદીમે ખેનતી હૈ, ઉસકો હમારો નકીયા,
અશન હૈ જીનકે હમસે, ગરકે ૪ જીના હમારા
અય આમે રૂદે ૫ ગમા ૧ વોહ દિન હૈ વાહ વુઝકો,
ઉતગ ૨ તેરે કિનારે જાળ કાગ્વા હમારા
મઝહુબ ૩ નહીં સિખાતા આપસમે ૪ કો કોના,
હિન્દી હં હમવતન હૈ હિન્દુસ્તા હમાગ
યુનાનો, મિસગ, ૫મ ૭ સમ મિટ ગયે જહાસે,
અમ તકે મગર હૈ બાકી, નામોનિયા હમાગ
કુછ બાત હૈ કિ હસતી, મિગ્ગી નહીં હમારી
સદિયો રહા હૈ દુસ્મન, દવરે અમાલ હમારા
ધકમાલ ૬ કોઈ મહેમ, ૭ અપના નહીં જહામે,
માત્રમ કયા કિસીકા દેને નેહા ૮ હમારા

ઈકબાલ

છ

૧ બાગ ૨ ખાદેશ ૩ ખાડેશી ૪ ઈર્શ ૫ નદી ૬ અર્થ ૭. રોમ
૮. કાગ્યકે ૯ દવા ખાનાર ૧૦ છુપુ

ત્રીસ કાટિ દેહ બાલે
આત્મભયોત એક જલે;
શક્તિ ભક્તિ સાથ મલે,
જન્મમૂર્તિ કાળે—જગો૦

ના મુરાર્ય, ના કુરાર્ય,
ના નહીં વિદેશી રાર્ય;
જય રવરાર્ય, જય રવરાર્ય,
જીવન - ગીત ગાળે—જગો૦

બંધ સકલ છિન્ન થાઓ,
તિમિર દૂર દૂર જાઓ;
સ્વર્ગ ઉદય સિદ્ધ થાઓ,
એ જ આશ આળે—જગો૦

થાક નહીં, જપ નહીં,
પરમ ભેમ એક સહી;
પ્રેમ મત્ત ચિત્ત મહીં,
મુક્તિ - બીન બાળે—જગો૦

મુક્તિનું મુપર્વ આજ,
મુક્ત મુક્ત ગમન આજ;
મુક્ત હૃદય માહીં આજ,
ભારતી વિરાળે—જગો૦

—ચિમનલાલ પ્રા. ભટ્ટ

ઝંડાને

ફરક ફરક જાયવન્ત !

ઝંડા ! અજર અમર બલવત !

તવ શુભ નામે તિગિર વિગ્રમે,

જાજે સુખ દિગન્ત !

ઝંડા અજર અમર બલવત !

આરતી તવ રવિ-શશી હિતારે,

સમ સિન્ધુ તવ પાપ પખાળે,

સાઠ કોટિ ભુજ વિરાટ તારે

હિમગિરિ તવ હૃદ હંડ ! —ઝંડા૦

સૌમ્ય પ્રતાપી તારી કાન્તિ,

દેખી બીડતી જગતી બાન્તિ,

છાયામાં તવ બબૂકે કાન્તિ,

વિશ્લેષ આળ જવજન્ત ! —ઝંડા૦

ત્રિરંગી તારી છાયા ધેરી,

ગાજે તેમા ત્રિકાળ-ભેરી

વિશ્વવિજેતા ! ક્યાં ભુજ વૈરી ?

જગ ભુજ હૃદય વસન્ત ! —ઝંડા૦

અક બચ્ચ એ તવ હિરમાન્તે,

જગ નૂતન સર્જે એકાન્તે,

ખડ ખડ તંત્ર તવ સાધે,

બીડ બીડ તાત ! દિગન્ત ? —ઝંડા૦

શૂરવીર આવળો

શૂરવીર આવળો રે હો રણમાં;
ઉત્સાહ એતન લરળો તનમાં —શૂરવીર૦

ગજ ગજ ફૂટળો રે હો કાડે;
બુધ્ધિદાન દેળો જાતના જોરે—શૂરવીર૦

કરળો કેસરિયાં રે હરખે,
પ્રભુ છે પોતે બીલા પડખે —શૂરવીર૦

કાપર બાગળો રે હો વનમાં,
ભય ને લાગે મોતનો મનમાં—શૂરવીર૦

અવસર આપ્યો રે હો તરવા,
નિશ્ચય કરળો જીતવા કે મરવા —શૂરવીર૦

ઝડી સતનો રે ફરકાવો,
શાંતિ પાળો સ્વરાજ ઘેર લાવો—શૂરવીર૦

ડકો વાળ્યો રે હો વહાલા,
ધુવક ધાળો રણ મતવાળા —શૂરવીર૦

જીવણસિંહ ગામીત

સર્વોદય સદૈશ નીતરતો,
મધુર રાગ ગાનાર. —અમારાં

વળગર દૈયું વળગર કાયા,
વળગર મુદ્દોમા ધ્વજરાયા,
એક પૂઠે કંઈ અનેક ધાયા,
સૂતા રણ મોઝાર. —અમારાં

કેસરિયાં તવ ચરણે ધરશું,
કુરખાનીનાં સત્ર ઊગવશું,
સ્વરાભ્ય — સ્વપ્નું સિદ્ધ કરીશું,
ધન્ય ધન્ય અવતાર. —અમારાં

ચિમનલાલ પ્રા. ભટ્ટ

એકલો

ગુજ સુખની મહેદ્દિશમાં તું સહુને નોતરજે,
પણ જમજે અનુની થાજ એકલો.
હોડીલા જગને હસવા તેડું કરજે,
સવરજે ઊરની વરાળ એકલો.
ગુજ દારે દીપકમાલા ચેતવજે,
ગોપવજે દિવ-અધારાં એકલો.
પરને આંગણુ અમૃત-ઝરણું રેલવજે,
પી લેજે વિષ તારાં તું એકલો.
ગુજ ગુણશનનાં ગુણ ને આગે તેને દેજે,
તું સહેજે સર્પોના દંશ એકલો;

રાખી અણનમ તુજને ગર્વે,
ચૂખી પાપ તવ ખર્વ નિખર્વે,
ધખીએ આગળ સાથે સર્વે,
દાખવો શૌર્ય અનંત ! —અંક ૧૦

ભાલે તવ અમ શોણિતચંદન,
તોડયાં ફોડયાં પુરાણુ ખધન !
વિશ્વવિજેતા ! તુજને વંદન,
તું અમ રાષ્ટ્ર અખંડ ! —અંક ૧૦
સ્નેહુરશ્મિ

અંકાનો જ્યકાર

અંકાનો જ્યકાર, અમારા અંકાનો જ્યકાર !
તિરંગા અંકાનો જ્યકાર !
ભારતી અંકાનો જ્યકાર !

કેસરવરણો સફેદ લીલો, મનમોહન ખલિદાર

—અમારા ૦

ત્રીસ કાદિ દિધનો દિશરંગી,
જીવન ને મૃત્યુનો સંગી,
ભારતનો એ જાત્ય તિરંગી,
સદા ભીરે બીડનાર,

—અમારા ૦

હસનો રમનો યનયનમનો,
ચક્ર સુદર્શન હૃદયે ધરતો,

THE POET & LIBERTY

The Poet—"Thy Birthplace where,
young Liberty?"

Liberty—"In graves, 'mid heroes' ashes."

"Thy Dwelling where, sweet Liberty?"

"In hearts, where free blood dashes."

"Thy best hope whete, dear Liberty?"

"In fast upwinging time."

"Thy first strength where, proud Liberty?"

"In thine oppressors' crime."

"Thy safety where, stray Liberty!"

"In lands where discords cease."

"Thy glory where bright Liberty?"

"In Universal peace."

—*Ernest Jones.*

કીર્તિની કલગી સહિયારે કર દેજે,
ભોગવજે બદનામી અંશ એકલો.
કો' થોકેલા પગનો કાંકર ચૂમી લેજે,
કદમો ભરજે કંટક પર એકલો.

—શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી

ભગ્ન સ્વપ્નની નાવ

મારી નાવ કરે કો પાર ?
કાળાં ભમ્બર જેવાં પાણી,
લુગ લુગ સંચિત રે, અધાર !
સૂયંદ્ર નહિ, નહિ આગન્યોતિ,
રાત દિવસ નહિ, સાંજ સવાર !
માગી નાવ કરે કો પાર ?
ભાવિના નહિ પ્રેરક વાયુ,
જૂત તણે દાખે ઓચાર;
અધૂરી દીવાદાડી પર
ખોતી આશા મોતપ્રજ્ઞ !
મારી નાવ કરે કો પાર ?
નથી હીરા, નથી માણેક, મોતી,
કનક તણે નથી એમાં ભાર,
ભગ્ન સ્વપ્નના ખડિત દુકા
તારી કોણ ઉતારે પાર ?
માગી નાવ કરે કો પાર ?

—સ્નેહુરશ્મિ

See, we open our own hearts,
Every wrong that in them smarts,
Every secret pain that starts,
 We, too, offer Thee.

Every dearest hope's decease,
Every fear that rocks our peace,
Every cross with pain's increase,
Burthened tho' we be;
Sacrifice that shall not cease
 Till our land be free.

Thou holdest freedom in Thy hand;
Thou canst liberate our land;
Hear us: yield our one demand—
 Ireland's liberty.

We ask not her chains to rive
And the sacred deed survive
That we may rejoice alive
 In her victory.

We but ask that she shall thrive,
And rest our fate with Thee.
We know not what must befall
Marching at our country's call;
Make us strong who must yield all;
 That She may not die.

TEACH US HOW TO DIE

Every wrong that in them smarts,
 God, we enter our last fight,
 Thou dost see our cause is right,
 Make us march now in Thy sight
 On to victory.

Let us not Thy wrath deserve,
 In the sacred cause we serve,
 Let us not from danger swerve,
 Teach us how to die.

Death for some is in reserve,
 Before our flag can fly,
 All the agony of years,
 All the horrors, all the fears,
 Martyrs' blood survivors' tears,
 Now we offer Thee

As an endless holocaust,
 For the freedom we have lost,
 God restore it, tho' the cost,
 Greater still must be,
 Let Thy grace attend our host
 Give us victory.

Those who will survive the fight,
 Still attend them with Thy Light,
 Then our hope in darkest night,
 Then our guardian be—
 And hold our dear land in Thy sight
 Erect, firm and free.
 —*Tereuce Maeswinney.*

હિંદનું ભવિષ્ય

માણ હવે લિજળી યાશે ગત અધારી આયમી રે લોલ
 બહાણલા વા'શે ને યાશે પ્રભાત દુઃખડા જાશે સમી રે લોલ
 માણ તારા ધાયલ સુત સુપૂત મૂતેના જાગશે રે લોલ
 જાગશે સાવજ ચિતા વાધ કેસરી ત્રાડશે રે લોલ
 વગસશે ગ્વાતિના વગસાદ આઠાશથી આવશે રે લોલ
 માણ ખે હીપે મોઢે મૂલ મોતીડા પાકશે રે લોલ
 જાગશે રામ વિનામાં રામ ગર્વગજન થને રે લોલ
 જાગશે જાગશે જાદવચંડ અધમ ઉદ્ધારશે રે લોલ
 જાગશે કુર્ણાજીન ચપ્પ એક ધનુર્વેદ ધારશે રે લોલ
 જાગશે લીમ અને ભડ લીમ લીધાં પશુ પાળશે રે લોલ
 જાગશે મેવાડી ભડવીર પ્રતાપનાં પશુ ધણાં રે લોલ
 માણ એને યુગયુગના અપવાસ કરશે પાગણ રે લોલ
 જાગશે શિવાજીની સેન ધરતી પ્રગ્ભવશે રે લોલ
 જીતશે દુડકપટના ખેવ દુડ ત્યા ધૂળ થશે રે લોલ
 માણ તારી દૂખના કીર્તિમાન ગૌરવ ગાજશે રે લોલ
 માણ તારા દૂધમલ પીશે દૂધ દૂધ દીપાવશે રે લોલ
 મંદ મૃદુ હિમાળાના વાય ઉતરના વાયા જશે રે લોલ
 ઝરશે અમીઝગણા - વગસાદ ભૂમિ લીનવશે રે લોલ
 ક્યારડે કેપતરુનો પાક કણના કળસી થશે રે લોલ
 માણ એવા મો માગ્યા વરસાદ કુદનના વરસશે રે લોલ
 આવતી સાગિયાની છોળ ગતન ચોક રેલી જશે રે લોલ
 માણ તારો ભાગ્ય સવિતાભર્ગ સિચતો ચડતો જશે રે લોલ
 પ્રભુના શરદપૂનમના ચદ્રસમો મધ્ય રચલી જશે રે લોલ
 માણ તહારુ સ્મારત ધનશે સ્વર્ગ નદનવન ગાખા થશે રે લોલ
 માણ તારો જય જય જય જયજાગ જગત તણુ ગાજશે રે લોલ

કરળે કેસરિયાં

રૂડી રણુલેલી રણુવાટ કરળે કેસરિયાં
 શરવીરોના સ્વર્ગને ઘાટ કરળે કેસરિયાં—રૂડી
 સિંહણુના સુતની ગર્જનાથી ધ્રુળે ધરા ને ધરાડ રે
 ક્ષત્રિય હાકે પૃથ્વી ડોલે ડોલે • દરો દિગ્પાથ
 કરળે કેસરિયાં—રૂડી
 રણે અડ્યા ભારતના વીંગ વરળે વિજય જયમાળ રે
 શોભાવી શરણો આતાની કૂખને જગવો શરાતન જવાળ
 હો ! કરળે કેસરિયાં—રૂડી

પૂર્વની પૂજા

પૂજું પ્રકાશ મારા પૂર્વનો રે લોલ
 દુનિયાનો દિનમણિ પ્રાણુ ને —પૂજું
 સરિતાને પૂર ધરું દીવ્યો રે લોલ
 કૂલડે વધાવું મારું વ્હાણુ ને —પૂજું
 વિનતિ વદું પાપ લાગતાં રે લોલ
 મારું હું મંગલ ઉગ્ગસ ને —પૂજું
 ગ્રાંખી તે જ્યોત દૂર જગતી રે લોલ
 જગે છે નયણાંની આશ ને—પૂજું
 જૂખરા અંધાર ગાડ વીતશે રે લોલ
 વગશે અભંગ મારું બદ્ધણુ ને —પૂજું
 જગનો આનંદ દરો ફારશે રે લોલ
 તપશે હો દિનમણિ પ્રાણુ ને —પૂજું

સગરકુમારોને તારિયા
 ને એમ તારશે માનવજાત રે !
 જાહ્નવી જગની ધૂમે રે.
 પહાડે ભર્યાં પહાડનાં અગ્નિ,
 સાધો ! માણુને મહો દિનરાત રે !
 જાહ્નવી જગની ધૂમે રે.

ન્હાનાલાલ

પ્રહ્મખંસરી

પરમ શબ્દ એ સુણો,
 હો ! પરમ શબ્દ એ સુણો,
 બોલે પહાડે પ્રહ્મખંસરી તણો :
 ગટે આનંદ આનંદ સ્થૂલસૂક્ષ્મના કણો,
 પરમ શબ્દ એ સુણો.
 એ શબ્દ કેા ગહન આત્મિક વાણી બોલે
 એ શબ્દ વીધી તણુ લોક અપાર ડાલે
 મન્દ મન્દ જેમ ફેરે મધુર ફૂલશ સખી !
 ચન્દ્ર ચન્દ્ર જેમ વહે અમૃતચન્દ્રિકા સખી !
 એવી ધીરી
 એવી ધીરી એ અધીરી ! પ્રહ્મખંસરી :
 પરમ શબ્દ એ સુણો
 માની મહાસમય માનવ બાગ્યનો, હો !
 ક'યાણુ મગલ લણે સુરમંડલીઓ.

ન્હાનાલાલ

રાસ-મંદિરે

બહેનાં પધારે રાસમંદિરે રે લોલ
રાસના વિલાસ અણુમૂલ્ય નો... ...બહેનાં

મંદિર શણગાર્યું રનેહકૂલડે રે લોલ
સુન્દર છે શબ્દસુવાસ નો... ...બહેનાં

ઝૂલે તોરણ સરતાલનાં રે લોલ
ઝળકે માણિક્ય સમ ભાવ નો... ...બહેનાં

નીતિ કુંકુમભર્યું આંગણ્ય રે લોલ
પૂરી રંગોળી સદ્બોધ નો... ...બહેનાં

આશાભર્યા તે અમ બાંધવો રે લોલ
આશાભર્યા અમ રાસ નો... ...બહેનાં

જગતની જાહવી

ધૂમે ધૂમે ને ઘેલી વહે
ને કાંઈ વહેતી અખંડ ને અનંત રે।
જાહવી જગની ધૂમે રે

પાણી ભર્યા છે પુણ્યનાં
ને મહી ઝીલે સુહાગિયાં સન્ત રે।
જાહવી જગની ધૂમે રે

મહેક મહેક નવ વાસના વિરાટની;

મહેક સુગન્ધો અંગરંગમાં :

ઓ આત્મદેવ ! —

વનનાં જીડાણુ ભરી બોલે છે કાઠિલા;

બોલી કાવલ ઉરઆભમાં :

ઓ આત્મદેવ ! —

અન્દનચોક દળે તેજ ફેરી વાદળી,

તેજ, દોળાય પ્રાણચોકમાં :

ઓ આત્મદેવ ! —

રમતી વસન્ત આજ વિષ્ણુ ફેરી વાડીએ:

રમો મારી આંખના ઉદાનમાં :

ઓ આત્મદેવ ! આવો, હો આવી વસન્ત આ.

જ્ઞાનાસાગર

આયુષનાં પર્વ

આજ આયુષનાં પર્વ

આજ આયુષનાં પર્વ,

હૈયાં વરસે છે હૃદયદેવનાં

આજ આત્માનાં પર્વ

આજ આત્માનાં પર્વ

આત્મા વરસે છે આત્મદેવનાં

ફૂલડોલનો ઉત્સવ

અગળ વરસે વસન્ત, અગળ વરસે વસન્ત,
આજે ઉત્સવ ફૂલડોલનો:

ડોલે ભરતી અનન્ત, ડોલે ભરતી અનન્ત,
આજે ઉત્સવ ફૂલડોલનો.

ફૂલડે પ્રકુલ ફૂલી વાડીની વેલીઓ;
ફળી-ફળીએ ફાળીઓ લયન્ત:
આજે ઉત્સવ ફૂલડોલનો.

અમીલ ગુલાલ રંગ વિવસે વસન્તના,
વનવન કો લાગ્યમાં લસન્ત;
આજે ઉત્સવ ફૂલડોલનો.

આભની અગાશીએ ઉગન્ત જો ! પુ ચંદ્રમાં;
ચન્દ્રની શું કાઠથી રમન્ત
આજે ઉત્સવ ફૂલડોલનો.

ભરીને ફૂલજાગ ચડી રમણે વસન્ત આ
ગુજ-મુજમાં લાગથી લસન્ત:
આજે ઉત્સવ ફૂલડોલનો.

નહાનાલાલ

૪

આત્મદેવ

ઓ આત્મદેવ !

આવો હો ! આવી વસન્ત આ.
દેવરંગી ફૂલ ઊગ્યાં અવનીમાં આભમાં;
ફૂલમાં ઉપાડો મુજ લાલમાં;
ઓ આત્મદેવ ! —

મા ! તુજ પ્રેમલ રે રચના છે :

મા ! તુજ સદર્થ રે ઘટના છે :

મા તુજ સદર્થ પ્રેમલ નિવેશ :

દુઃખસુખ આવે રે તે સહેયું !

મા તુજ ચરણકમળમાં રહેયું

સુખદુઃખ આવે તે મા સહેયું.

નહીનાલાલ

રાસ

ચાંદની રાત ને કેસરિયા તારલા,

રાસે રમવા આવજો ॥ ૧ ॥

સરખી સમાણી સૌ સહિયર સાહેલીઓ

સાથે તેડી આવજો ૭ ૧ !

આણી મેર પેલી મેર ગંગા ને જમના,

વચ્ચે જંદાવન ચોક છે ૭ ૧ !

ગોકુળ ને મથુરા ને પ્રજ ને વૈકુંઠ,

આબ્યા ચીદે લોક છે ૭ ૧ !

પગલે-પગલે ઝખૂકતી વીજળી,

ફલ્કડાં ફટજો હાથમાં ૭ ૧ !

રાસે રમતાં ને ધૂમરી ધૂમતાં

તાળી પૂરજો સાથમાં ૭ ૧ !

ધન વરસે જલધાર, ને તરુવર વરસે ફૂલ
રવિ વરસે કિરણાવલિ :

અમે વરસીએ આત્મ આ અમૂલ્ય :

હો સુહાગિયાં ! આજે ઉત્સવ આત્મસંધનો

આજ આત્માનાં પર્વ

આજ આત્માનાં પર્વ

આત્મા વરસે છે આત્મદેવના.

નહાનાલાલ

દુઃખ સુખ

દુઃખસુખ આવે રે તે સહેજે !

માજના ચરણમળમાં સહેજે !

દુઃખસુખ આવે રે તે સહેજે !

સુખમાં તરતાં રે રૂકાં છે :

દુઃખમાં પાછળ રે બેઠાં છે :

માજના બેઠા રૂકા સન્દેશ :

દુઃખસુખ આવે રે તે સહેજે !

સુખમાંની શેઠા રે મુયબ છે :

દુઃખમાંના લેવુ રે જહન છે :

માજના જહનસુવત્ર આદેશ :

દુઃખસુખ આવે રે તે સહેજે !

અતઃ ભરી ભરી સૌચો કો, આત્મા બિડી ઝોને ઝનકાય !
 સાખી કુજો કુજો દૂવડાં ડોને, ચૂમે લલિત વસત,
 વનવન પવન વહે ગસ ભગ્નો, લીલા દસે અનત
 ખોમે ભરી ભરીને 'યો કો દેશે નહુ નહુ દીયકાય ! ધૂંટડાં
 આખી છાપે છાપે મોતી દીપે સાગરને ભડાર,
 નયને નયને તેજ નયપતા વસો ઊંડે અધાર
 ફનખી ભરી ભરી કાદો કો, તેજો નયન નયન રમાય ! ધૂંટડાં
 સાખી કલુષ્ણમાનો મણિ વિનમે છે, મિંદુમિંદુ સ્પર્શાડ !
 ગસમાદક ગ્ન/રજમા નીગળે ભર્યો દિન્ય રસકાડ
 નયના ભરી ભરી, નીગળો કો, ગસ રસ થળેથળે નીતગાય ! ધૂંટડાં
 સાખી સરોવરો ઝનિ ઝનકતા ગસજીવનને અર્થ,
 ધન્ય ઝીને રસ રાજહસકો, ખગ બેલા ગહે વ્યર્થ !
 આત્મા ભરી ભરી ઝીનો કો, મેલુની ગસપ્રભુતા પથરાય ! ધૂંટડાં
 અ ડે ખખરહાર

જનનીસેવનનો મધુમધુરો અવસર

જનનીસેવનનો મધુમધુરો અવસર ક્યા મળે રે ?
 અવસર ક્યાં મળે રે ? જગજીયુ મળે રે ? જનની
 નવનિધ લાડે નિશદિન ઝૂનવે,
 ઉરદીપ પાતી દૈએ દલવે,
 અ પ સાદુ પણ અમિત ભારનુ ક્યા વળે રે ? જનની

નન્દનવનથી મોંઘી છે ગુર્જરી
 ગરબાગરથી રાસથી છ રે,
 ગુર્જરી-કુંજ છે દેવોને દોલથી
 ગુર્જરી રાસના ઉલ્લાસથી છ રે!

સારા સંસારના તાપથી તારવા
 સરના કુવારા ઉઝાડને છ રે;
 કંઠે કંઠલોલતાં, હૈયાં હીચિળતાં,
 રસની પરબ કંઈ માંડને છ રે;

આબે લખ્યા કંઈ અક્ષર ઉલ્લનાં
 હાથમાં આપ્યા તારલા છ રે !
 રસની રસીલી સૌ સજનીઓ ! આવળે,
 કંઠે ઝુલાવળે એ હારલા છ રે !

ચાંદની રાત ને કેસરિયા તારલા;
 રમઝૂમ રમઝૂમ ખેલળે છ રે;
 ઉરને આંગણુ ધમકે ધમકતાં
 અદલ આનન્દે રેલળે છ રે !

અ. કે. ખમરદાર

૨ સ પ્ર ભુ તા

ધૂંટકા બરી બરી ખોઓ કે, રસનાં સરોવરો જલકાપ !
 રસનાં સરોવરો જલકાપ, રસિકનું મન દેખી મલકાપ ! ધૂંટકા •
 સાખી : આમ બર્ણુ ધૂમે આનન્દે, બોલે ચંચુ નિત્ય;
 જડી જડી રસનિદુ દલપર્મા અમકાવે સદુ ચિત્ત :

દીધ, સખિ ! મીઠા એવા એક ભોગીરાજને,
 બુદ્ધ જો વિશુદ્ધ દયારેમ અલમેવડી !
 જાણ્યા મનમાન્યા તપ-સિદ્ધ ભોગીરાજને,
 જીવને ગૂંથેય મૃધ્યુપ્રેમ અનમેવડી ! ભોવા૦

ગસના અખડ રટે એક ભોગીરાજને,
 નીતિમા ગચના નિવાસ અનમેવડી !
 શ્વામે વસાગરા રૂડા એક ભોગીરાજને
 કીન્યા જનક રા મન્યાસ . અનમેવડી ! ભોવા૦

જીવને જડેય, સખિ ! એક ભોગીરાજને,
 ક્ષત્રિયમે બીધમ જડીગ અનમેવડી !
 મર્ત્યપુરીમા અમર એક ભોગીરાજ એ,
 સત્યે દરિદ્ર-હી અનમેવડી ! ભોવા૦

દેહે મટેલ દેવ એક ભોગીરાજ એ,
 ચરિતે સુવર્ણ રા વિશુદ્ધ અનમેવડી !
 ધર્મે ધેનુ રા નમ્ર એક ભોગીરાજ એ,
 શીર્ષે સિદ્ધશુ પીધ દૂધ અનમેવડી ! ભોવા૦

શાને પૂછશુ સખિ ! જન્મ-ભોગીરાજ એ,
 ધોળ્યા કકુમ કનકચાળ , અનમેવડી !
 શાને વધાવશુ એ વિશ્વ-ભોગીરાજને ?
 ગૂંથી નજારાની માળા અનમેવડી ! ભોવા૦

પ્રભુ પૂરગૌરવ વહને મલકે,
મંજુલ મોહક અન્તર ઝલકે
નવનવ સાજો શીખ દે સૌને પળે પળે રે ! જનની૦
ઉત્તમ શોણિત જનની કાજે
રેલાપે, શુ વધુ કે'વાશે ?
કિસ્મત ક્યાંથી, ભારતીહિન કાયા હજે રે ? જનની૦
વસન્તવિનોદી

જો ગી રા જ

જોયા જગત ધૂમી એક જોગીરાજને;
પુરાતન ભારતને ચોક : અલખેલડી !
જનનીએ દીધ એવા એક જોગીરાજને,
જગવ્યા જેણે ચૌદ લોક : અલખેલડી ! જોયા૦

કર્ણ સુણ્યા'તા સાચા એક જોગીરાજને,
મુખડે જેને ધાઠખેલ : અલખેલડી !
હૃદયે પૂજ્યા'તા પૂજ્ય એક જોગીરાજને,
તપતા ત્રિખંડ રવિ તોલ : અલખેલડી ! જોયા૦

જાણ્યા'તા જીવી જીવન એક જોગીરાજને,
ભયાં અમૃતે જેનાં ઉર : અલખેલડી !
નીરખ્યા, એ પરખ્યા મુગ દેશ જોગીરાજને,
નયણે જેને વીજ-નૃ : અલખેલડી ! જોયા૦

નન્દતાં બતાવો કાઈ !
 વન્દનાં બતાવો કાઈ !
 વહાલા જનમા વિભુવરને વન્દતા બતાવો કાઈ !
 વહાલા એ બતાવો કાઈ !

—સંક્ષિપ્ત

❧

આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો

પુનિત સન્તોના વન્દ (૨)
 આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો .
 મૈયા ભારતી સોહન્ત (૨)
 આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો

કુંજે વસન્ત કંઈક શુભે નવપ્રેરણા,
 કોકિલા સુકડે ટહુકન્ત . આજે
 હંડે રસચેતના જગાવે રનેહજ્યોત શી .
 પિંડે ધ્વજાડ પ્રગટન્ત આજે
 અન્તરમહી ભક્તિ જગન્નાથ-જન્મભૂમિની,
 ઝગમગ કેા ઓજસે લસન્ત . આજે
 શોભન મનમોહને બતાવી જીવન-માધુરી,
 હિન્દી નવકોડે હસન્ત : આજે
 મંજુલાલ ૨. મજમુદાર

❧

જેગો પરજોગી લૂખાં બૂધણે નારાજ છે,
જેગીને વહાલો જીવનભોગ : અણજેલડી !
મુક્તિને પંથ મળ્યા એક ગાંધીરાજ એ,
માનવકિરમન્દિરને ચોક : અણજેલડી !
જેયા પાહ્યાન્ડ ધૂમો એક જોગીરાજ એ.

કેશવ હ. શેઠ

એક યાચના

દિશના અજોલ જોલ ઝીલનાં બનાવો કાઈ !
ઝીલતાં બતાવો કાઈ !
ગુંજતાં બનાવો કાઈ !
ઉરસર પડજન્દ જેથી ગુંજતાં બનાવો કાઈ !
વહાલા ! એ બતાવો કાઈ !
સાખી : પુખ્યાત્મા પ્રિયજન, પ્રભુ, દિલ વસનારા દેવ !
એ તો હસી બોલાવતાં રેલાવે રસરેલ !
રસની એ રેલમાં બસ ! ધૂમનાં બનાવો કાઈ !
ધૂમતાં બનાવો કાઈ !
ચૂમતાં બતાવો કાઈ !
નેહ નીનગતાં નયણાં જેથી ચૂમતાં બનાવો કાઈ !
સાખી : આત્મકિરણ ચેતન ભરે, સાંનિ સ્વજનનાં હેત
એને તેજદિડોલ વિશુ, મૂલે એક અનેક !
એવું એક અનેકમાં આનન્દનાં બનાવો કાઈ !

પ્રાણસમાં પ્રિયજનને પરિચય,
રૂમખૂમતું અમ જીવન રસમય,
એમાંની આ એક જ કૂલનીં
લલિત

હિન્ડોલ

કૂલને હિન્ડોલ ગૂંથી કૂલમાંની દોર,
જનની જશોદાજી ખુલાવે કિશોર.
કૂલનો મુકુટ, સળ્યા જામા કુસુમના,
પહેરી બકુલમાળ દીપે શો ઝોર । જનનીં
કોટિ કદર્પતેજ ભરિયું લક્ષ્મીમાં,
ચિત્તચોરું ગોપીઓનું, કેવો ચકાર । જનનીં
ગોકુળમાં ખેલતો ગોવાળને રિઝાવતો,
કેવો બન્ધો એ મહીમાખણનો ઝોર । જનનીં
અવનિના ભારને હિતારવાને અવતર્યા,
તારે યદુકુલદીપક જીગ્મશકિશોર. જનનીં
સૌ દીપકબા કેસાઈ

તલવારનો વારસદાર

ભીતે ખૂલે છે તલવાર,
બાપુજી ફેરી ભીતે ખૂલે ર.
બેટચે ખૂલે છે તલવાર,
વીરાજ ફેરી બેટચે ખૂલે ર.

મોટા જીએ છે પાપ રાત્રીના પૂજતો,
 નાનેરા સૂતો સમામ બાપુજી
 મોટાના મોત ચાગ કાધુએ જાણ્યા,
 નાનાની ખાબી પુજાય બાપુજી
 ઝવેરચંદ મેઘાણી

મૈયા મધુરી શારદા

મૈયા મધુરી શારદા, સુભાવના,
 નિગ જની, ઘઠનદિની ઘઠચારિણી,
 જીવન-પ્રાણદા

મૈયા૦

સગલ સત્ય અમય જીવનમંત્રી રે
 રવત તતા ને શુભતાના તંત્રી રે
 ચેતનમા ચમકાર કરે અતરમા અભાર લરે,
 જીવનના મનમોહ હરે અણગણ ઉપકાર કરે !
 પ્રાણ પ્રેરણા

મૈયા૦

સાખી . ગસમય સંગીત રાગની, લગમય ખીન ઝંકાર,
 રૂપ દર્શાવે હૃદયના ઊર રમણા ઝંકાર
 વિમલ સ્મિત વિલસે વહનચક્રમા રે
 જવલત જ્યોત ઝલકે નયનહૃદમા રે

ચેતનમા૦

સાખી . વેરા મધી જળ ધણ વમળે ફૂરે પ્રાણ,
 તારા અમૃત તેજથી કગતી તુ કલ્યાણ

ચેતનમા૦

ચૈતિલાલ ત્રિ તારકસ

મારા બાપુને બેન ! બે બે કુંવરિયા,
બે વચ્ચે પાડ્યા છે ભાગ,
હાં રે બેની ! બે વચ્ચે પાડ્યા છે ભાગ. બાપુજી.

મેટા માગી છે મો'લ મહેલાવું વાડિયું,
નાને માગી છે તણવાર. બાપુજી.

મેટા મહાલે છે મો'લ મેડીની સાવજી,
નાનો બેસે છે શિકાર. બાપુજી.

મેટા ચડિયો છે કાંઈ હાથી-અંબાડીએ,
નાનેરો ઘોડે અસવાર. બાપુજી.

મેટા કાટે છે રાજ કાવા-કસુખવા,
નાનેરો ધૂમે ધમસાણું. બાપુજી.

મેટા ચોટે છે લાલ રંગીએ ટોસિયે,
નાનો કુંગરડાની ધાર. બાપુજી.

મેટા મઢાવે વેદ વાંટી ને દારદા,
નાનો સળવે તણવાર. બાપુજી.

મેટાને સોઈ હીર-જરિયાની આંગડી,
નાનાને મેંડાની દાલ. બાપુજી.

મેટા સંતાપ મુશ્કી સતુના રીડિયા,
નાનેરો છે છે પકાર. બાપુજી.

મેટા બાપ્યો છે સેન સતુનાં બાજતાં,
નાનેરો રીંકે છે ધાવ. બાપુજી.

અટૂલો

ભોમિયા વિના મારે ભમવા'તા કુંગરા,
જંગલની કુંજ કુંજ ભેવી હતી ;

ભેવા'તાં કાતરો ને ભેવી'તી કંદરા,
રોતાં ઝરણાંની આંખ લહોવી હતી ;

સૂતા સરવરિયાની સોનેરી પાળે,
હસોતી હાર મારે મણુવી હતી ;

કાળે બૂલંત કાક કાકિલાને માળે,
અંતરની વેદના વણુવી હતી .

એકલા આઠાશ તળે જીભોને એકલો,
પડધા ઉર - ખોલના ઝીલવા ગયો -

વેરાયા ખોલ મારા ફેલાવા આભમાં,
એકલો અટૂલો ઝંખો પડ્યો .

આખો અવતાર મારે ભમવા કુંગરિયા,
જંગલની કુંજ કુંજ ભેવી ફરી ,

ભોમિયા બૂલે એવી ભવની રે ! કંદરા,
અંતરની આંખડી લહોવી જરી .

—ઉમાશંકર જોષી

નીંદરભરી

- નીંદરભરી રે ગુલાલે ભરી,
બહેનીયાની આંખડી નીંદરભરી રે !
- નીંદરને દેશ બહેની નત્ય નત્ય જાતાં,
અંકાશી હોયકાની હોડી કરી : બહેનીયાની૦
- દોરી તાણીને વીર મારે હલેસાં,
હાલાં વાયાં ને હોડી વેબે ચડી : બહેનીયાની૦
- નીંદર બેડી છે નીચ સમદરના બેટમાં,
કેસરિયાં દૂધના કોરાય ધરી : બહેનીયાની૦
- નીંદરને બાગ કાંઈ લૂંબે ને મૂંબે,
કળીઓ નિનારીને કચોળી ભરી : બહેનીયાની૦
- સોચ્યા એ તેલ મારી બહેનીને માથડે,
નાવજુ દેતી રે ચાર દરિયાપરી : બહેનીયાની૦
- છાપોની વેણડીને જોડ્યા જળધોડલા,
બેસીને બહેન ગમ્ય મુસાફરી : બહેનીયાની૦
- સાતે સિંધુને તીર સફર રે કાધી,
સૂરજ ઊઝ્યો ને બહેન આઝ્યાં કરી : બહેનીયાની૦
- ઝવેરચંદ મેઘાણી

આધા છે તો ય જંચ છે પાસે,
 અદીક તો ય વાયુ જેવા રે;
 અળગીરાખીને સદા અગગા રહે હસના;
 એ રે જોગી શે મારા એવા ? હો ! બી'જે
 આવો, આવો રે, જોગી ! હૈયાં ખેલાવો ।
 તપી તપીને નેણુ તૂટયાં રે;
 સંધ્યાના જેવાં સૌમ્ય તેજે રેલાવો ।
 રહીએ અખંડ અણુદ્રુટયાં । હો ! બી'જે
 —અ. ફ. ખુબરદાર

દરિયો

દરિયો ડોલે રે, માઝમ રાતનો,
 ઝૂલે જાણે પાગણે મારો વીર રે ! મધરાતે માતા
 રેતા વીરાની દોરી તાણુતી.
 છલકે મોજાં ને ઊજો મારતાં,
 ખૂદે જાણે જોળણા મારો વીર રે ! મધરાતે માતા
 રેતા વીરાની દોરી તાણુતી.
 આલમાંથી ચઢિ રેલે ચાંદની
 પાયરે જાણે વીરના ઝોછાડ રે ! મધરાતે માતા
 રેતા વીરાની દોરી તાણુતી.
 ઝલકે ઝલકે રે જળ માછલી,
 ઝલકે જાણે વીરમારાની આંખ રે ! મધરાતે માતા
 રેતા વીરાની દોરી તાણુતી.

વિશ્વદેવીનું ગાન

કોટિ-કોટિ માગ જ્યોતિઃપ્રકાશ ,
 હો ! બીજે મારી આખલડી ।
 તો ન હો મારે બિડેરા અધાર
 હો ! બીજે મારી આખલડી ।

જોગી છુપાયો મારો જોગમુદ્રામા ,
 વાટ હું જુગજુગ જોતી રે ।
 ઝીણા ઝીણા કે એના આવે ઝખ્ખના ,
 જોની જોતી ને રહું રાતી હો ! બીજે

એક ઉપાકુ મારી આખ તપેથી ,
 બીજી ઉપાકુ અમી ઝરતી રે
 ઉપાકુ—દ્રુકુ એવી અતગ્ની દેવડી ,
 નેવે નવે એ ગહે નીતગતી હો ! બીજે

આવે આવે ને શમે જુગજુગના સોણલા,
 પલકે દીકા—અણુદીકા રે ,
 જોગી છુપાયો મારી પાપણની ધારમા ,
 સગતા આસુ ત્યા મારાં મારાં હો ! બીજે

હીરામૂચી મારી ઘેરી ગસચૂંદડી,
 ધનુમૂચી છે મારી માળા રે ,
 ખૂને શણગાર જોને હૈયે મનકાર હો
 ગહેતા શે જોગી એ નિગળા ? હો ! બીજે

જુગજુગ - જૂનાં એનાં પુણ્યો પાંગરતાં,
જશે શું પડકે એ સૌ પાડી : હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે ?

રૂપલા સાગરમાં સોનલા કે બેટ શા
શેા સંસાર મનુકુલના ?

આંધી ચઢાવી એની નિરાદિન ડુખાવી,
જશે શું કરી એને ધૂળના ? હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે ?

ખીલી વસંત મોંધી અનંત આનંદ શી,
ખીટ્યા છે ફૂલ જગી દગલે ?

દેવાના શ્વાસ જેવા ખમરે પરાગ લાં
જશે શું વેડી ડગલે ડગલે ? હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે ?

પ્રભુએ કહ્યું છે : 'મારું' વસુધા કુટુંબ આ,
હું જ છું સૌની સ્નેહપ્રતીક :-

ધર્મને નામે આજે અથો એ તોડી
થશે શું ધર્મો દેવપત્રી ? હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે ?

ગંગા યમુના જેવા સ્નેહ ને સત્યનાં
ઊતરે છે પુણ્યજળ જગમા ?

હોળી એ વીર્ય મોખા પ્રભુના નિવાસનાં
પડશે શું કદમના દગમા ? હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે ?

દિનજર ભેતી બધું બાલુની આખમી,
ભેતા ભે રાતજર તારા ?

પળપળ આપી અદલ આત્મા જગાડતા
દૈવે શું નથી ધમકારા, કે પ્રભુ તે શું કહેશે ?

૪

: ૨૨૫ :

જિધડે જિધડે ને નિડાય તારલા,
જિધડે જાણે મા-જાયાના નેન રે । મધગતે માતા
રેતા વીરાની દોરી તાણુતી-

• ઝમકે ઝમકે રે ઝીણી વીજળી,
ઝમકે જાણે સોણુવે મારે વીર રે મધરાત માતા
રેતા વીરાની દોરી તાણુતી-

દગિયે ગાળે રે માઝમ રાતનો,
માવડી જાણે વીગને હાથા ગાય રે । મધગતે માતા
ગેના વીગની દોરી તાણુતી-

દરિયે મયકે ને ડાવગ-પ્રીણ વળે,
મયકે જાણે વીગ માગના મુખ રે । મધરાતે માતા
રેના વીરાની દોરી તાણુતી
અંબેરચંદ મેઘાણી

મલુના ધબકારા

ગરબી

ફરો, ફરો રે પાછા ઝો મારા બાળ !

મલુ તે સુ કહેરો રે ?

તોડી ચાલ્યા ક્યા આ પુણ્ય ફેરી પાળ ?

મલુ તે સુ કહેરો રે ?

—(ધ્રુવ)

ભુગભુમ-જૂનુ ઝીલે મૂતલું જન્મત આ,

ભુગભુમ ખીલે ઝેની વાડી રે,

કૃ. ૬. ૩૧

રાગ દેશ ત્રિતાલ

પ્રભુના વેરાયેવા ફૂલને હો બાળ,
 વ્હાલે વીણી વીણી લેજો
 કુમળા, વિમળા, મધુરા ફૂલને હો વીર !
 જરીયે કરમાવા નહિ દેજો !
 જગના જાન ભૂલેતા ચગદે નહિ એ ફૂલ,
 એ તુ જતન કરીને જોજો,
 વિપ્ત્યા અણુવિકૃત્યા એ ફૂલડા ફરી માળ
 હરિને ટંઠે અર્પી દેજો !
 દિવના દગિયાઓમા મધી મધી એ વીર,
 અમૃત મઢી કાઢી દેજો !
 જગના જીવનમા જે ભર્ષાભર્ષા સૌ ઝેર
 ઘૂટડે ઘૂટડે પી પી જજો
 સફલ જીવનટકે વદીને વસમા તાપ
 સૌને શીળી હાવા દેજો
 મીઠા અમૃતશા ફળ પખી પખી વીર,
 ભૂખ્યા લોકુના મન ભરજો
 જગના ઝઝાવાતે ઝડપાજો મા વીર,
 પ્રભુજી પડખે ઊભા જોજો
 એનું સનકુ શરણુ ધરીને ધરજો મીર,
 કમને કમને બલભગ બનજો !
 ચિંતા કેરે ચકડોતે નવ ચડીય લગીર
 ચિતેશ્વર ચ જે એ ધરજો,
 મુખડે મતમવીને મગ વ મધુરું ગિમન
 જગને આનંદે ભરી દેજો

ગુરુના આદેશ

- ૧ સત્ય બોલજો.
- ૨ ધાર્મિક જીવન ગુજારજો.
- ૩ અભ્યાસમાં પ્રમાદ કરીશ નહિ.
- ૪ સત્યપાત્રનમાં દીવો પડીશ નહિ.
- ૫ ધર્મનો માર્ગ તજીશ નહિ.
- ૬ શુભ કાર્યના અનુષ્ઠાનમાં વિચલ્ય કરીશ નહિ.
- ૭ વિશ્વની ઉન્નતિ સાધવામાં પ્રમાદ ન કરજો.
- ૮ દેવ તથા પિતૃદેવને ગજી કરવામાં પ્રમાદ ન કરજો.
- ૯ માતાને દેવતુલ્ય માનજો.
- ૧૦ પિતાને દેવતુલ્ય માનજો.
- ૧૧ ગુરુને દેવતુલ્ય માનજો.
- ૧૨ અનિશ્ચિને દેવતુલ્ય માનજો.
- ૧૩ જે કંમો નિષ્ઠ ન હોય તે જ કરજો.
- ૧૪ અમારાં જે કૃત્યો સારાં હોય તેનું અનુકરણ કરજો;
બીજાનું નહિ
- ૧૫ શ્રદ્ધાથી દાન કરજો
- ૧૬ અશ્રદ્ધાથી દાન કરીશ નહિ.
- ૧૭ પુષ્કળ દાન કરજો.
- ૧૮ દયાથી દાન કરજો.
- ૧૯ સંજ્ઞાથી દાન કરજો.
- ૨૦ ભયથી દાન કરજો.
- ૨૧ આ અમારી આચાર છે.
- ૨૨ આ અમારો ઉપદેશ છે.

પ્રાચીન કાળમાં ગુરુદેવ આ પ્રમાણે આદેશ આપતા.

• गुरुना आदेश*

- १ सत्यम् वद ।
- २ धर्मम् चर ।
- ३ स्वाध्यायम् मा प्रमद ।
- ४ सत्याग्र प्रमदितव्यम् ।
- ५ धर्माग्र प्रमदितव्यम् ।
- ६ कुशलाग्र प्रमदितव्यम् ।
- ७ भृत्यै न प्रमदितव्यम् ।
- ८ देवपितृकार्याभ्याम् न प्रमदितव्यम् ।
- ९ मातृदेवो भव ।
- १० पितृदेवो भव ।
- ११ आचार्य देवो भव ।
- १२ अतिथिदेवो भव ।
- १३ यानि अनवद्यानि कर्माणि तानि
त्वया सेवितव्यानि ।
- १४ यानि अस्मार्कं शुचरिणानि तानि
न्यया सेवितव्यानि नो इतराणि ।
- १५ श्रद्धया देयम् ।
- १६ अश्रद्धया अदेयम् ।
- १७ श्रिया देयम् ।
- १८ संधिदा देयम् ।
- १९ द्विया देयम् ।
- २० मिया देयम् ।
- २१ षप आदेशः ।
- २२ षप उपदेशः ।

* विशाखासु पुरो हनी आचार्य भारुथी विद्याय वेता पाण्डने

આમદ ઉઘમ ઉત્સાદ છે—ત્યાં શું છે અજ્ઞત અવનિમાં ?

*

સારી રિયતિ પ્રાપ્ત કરવા ચાલુ રિયતિનો સદુપયોગ કરો.

*

ત્યાં ત્યાં કંટો દેખાતો હોય ત્યાં ત્યાં ફૂલ ઊગી શકે તો તે વાવો.

*

પારકાની જૂલોને પદ્માં ઉપર ચઢીને જુવો,
ચોતાની જૂલોને ચક્ષુમદર્શક મંત્રથી જુવો.

*

અનિયમિતતા એ એક જાજરો અવગુણ છે. સમૃદ્ધમાં અનિય-
મિતતા એ અનેક માણસના સમયની ચોરી છે એટલે એ મહા
પાપ છે.

*

સદાયરમ્ય વિના સર્વ વ્યર્થ

*

જોલેલ જોલ, મારેલ તીર,
મયેલ જિંદગી ને શુભાવેલ તક
પાછાં મળતાં નથી.

*

આકા મમા પછી સીધા થવું મુશ્કેલ.

*

મધરસ્તે અંધારું થાશે, તેથી શું તું અટકી જાશે ?

*

ભાવ્યદેવી પુરુષસિંહોને જ કચડી જુવે છે.

*

મારામાં અમાધ સામર્થ્ય રહેલું છે.

*

ન ભૂલશે કે વધારેમાં વધારે વેદના કરનારી ધૂંસરી ને
કાષ્ટ હોય તો એ પરદેશીઓની ધૂંસરી છે. —મેકેલે

*

દેશના સાચા તારણદારો તો કંકણ અને સાદું જીવન ગાળે,
એશારમ પર પાણી મૂકે, દેલતમંદ ચવાના એકઠે એક
માર્ગમાંથી પાછો વળે, પ્રતિષ્ઠા અને નેતૃત્વની બધી તૃષ્ણાઓને
તિલાંજલી આપે, લૂંપો સૂકા રાટલો ખાય, ભોંય પયારી કરે,
જાડામાં જાડી ખાદીનાં ઝોઝામાં ઝોઝાં વઝોથી ચક્ષાવો લે,
પોતાનાં કામમાં અવિચળ શ્રદ્ધા રાખે અને ભવિષ્યની આશા
ઉપર જીવે. —સાસા લજપતરાય

*

જે પ્રજાની જિંદગીનો ફેસલો લખનારને સ્થાને પરદેશી બેસે
હોય, જે પ્રજાના દરવાજે પરદેશીના ચોક્કીપહેરા હોય એ પ્રજાને
હજારો ધિક્કાર ! —ડી વેલેરા

*

જે પોતાની કળવણીનો ઉપયોગ દેશસેવાને અર્થે કરે છે તે-
સાચો કળવાયેલો. બીજા બધા તો પોતાનો ભાર ઉપાડનાર
ગધેડાં જ. —લો. તિલક

*

મેં મારું પોતાનું સ્વરાજ મેળવી લીધું છે. અને તે સ્વરાજ
એ જ સત્ય જાણવું, નીકર રીતે બોલવું, અને સત્યને જાહેર
કરવા ખાતર મરણનો પશુ કર ન રાખવો. —સાસા લજપતરાય

*

બહાદુર બાળ ! હિંમત ધર અને ગર્વથી બોલ કે હું ભારત-
વાસી છું, પ્રત્યેક ભારતવાસી મારો બાઈ છે. —સ્વામી વિવેકાનંદ

*

દેલડાં

જે મનુષ્યે ખંતીલાં છે તેમને માટે દેવો ઝડપથી કામ કરે છે.

—અસો જરથુષ્ટ્ર

*

ને ગમ ! કાંઈ પણ પ્રકારે કાંઈને પણ કંઈ પણ સુખ
આપવું તે ઈશ્વરની પરમ પૂજા છે.

—મહર્ષિ વસિષ્ઠ

*

હું મરવાને જાઉં છું તમે જીવવાને જાઓ છો. પણ આપણા
અન્તેમાંથી કાને વધારે નસીજદાર ગણવો તે પ્રભુ વિના કાંઈ
જાણવું નથી

—સોક્રેટિસ

*

દુ.ખોના ઓધ વચ્ચે નિષ્પાપ ગહેવું

એ મદાન સર્વોત્તમ સુખ છે.

*

પોતાના કરવા હોય—

—તેમની જ કસોટી કરે છે પ્રભુ.

*

જે સેવાની પાઠજ તાળીના અવાજ નથી પણ પ્રભુના
આશીર્વાદ છે તે સેવા, તે શાત પ્રભુપ્રીત્યર્થ સેવા; પરમાત્મા એવી
સેવા સાધવાની આપણને શક્તિ આપો.

*

તમારું હૃદય શુદ્ધ પવિત્ર છે, તો તમે અશુદ્ધ અપવિત્ર તરફ
કુદ નહિ પણ આર્દ્ર બનજો. દયા—પ્રેમના અમીઝરેથી એવાઓનાં
હૃદયને પાવન કરજો.

*

સૌના અવગુણ બૂલજે પણ ગુણ ન જુવજે.

*
જાઓ ભણે જીવનઆશ સર્વે
ઉત્પાત યાઓ ઉપદાસ યાઓ
યાઓ તિરસ્કાર વિનાસ યાઓ
ન એક યાજો પ્રભુપ્રીતિનાસ.

*
સત્ય એ સધળા ગુણોનો પાયો છે.
*
વચનશુદ્ધિ વડે વચનસિદ્ધિ.

*
જે પડે બળવાન છતાં દુઃખગાનું સાજે તે પરમ ક્ષમાવાન.

*
જેણે સૌથી વધારે બહુ કર્યું
તે સૌથી વધારે જીવ્યો.

*
તમને પૂછે તેને નમ્રતાથી જવાબ આપજો.
તમને ગાળો કે તેને મીઠાં વચન કહેજો.
તમને રંજાડે તેનું ઈશ્વર બહુ કરે એમ કહેજો.

કાગળ કે પ્રભુનાં કામને માટે જોને નિંજા ખમતી પડે છે તેની
પ્રભુના દરબારમાં વધારે કિંમત છે.

*
મનુષ્યને શું ગમશે તેનો વિચાર કરવા કરતાં
ઈશ્વરને શું ગમશે તેનો વિચાર પ્રથમ કરો.

*
હું માનુષ્યમિને માટે-તેના દુઃખનિવારણને માટે સર્વ પ્રકારનાં
કષ્ટ સહન કરવાને તૈયાર છું. તે કષ્ટ ચાહે ત્યાંથી આવે અને ચાહે
તેટલાં આવે તેની મને ચિંતા નથી. યશુવેદ

સત્વશુદ્ધિ

નિર્મળ પારદર્શક હૃદય બનાવો અને સૌના વિશ્વાસપાત્ર બનો. તમારાં વાણી, વર્તન અને વિચાર વડે, તમારી પ્રતિષ્ઠા એવી બનાવો કે જગત તમારા જીવનના આ ત્રિવિધ એકચ ઉપર વિશ્વાસની દૃષ્ટિથી જોઈ શકે.

જગતમાં આજે આવાઓની કારે જોટ છે; માટે જ આવાઓ માટે જગત ઝંખે છે.

સેવાકાર્ય, વ્યાપાર, ધર્મોદોજગાર, ઇત્યાદિમાં એની કારે જોટ જણાય છે.

શેઠ-વાણીજી, પિતાપુત્ર, પતિપત્ની, મિત્ર, અને જગતમાંનાં સર્વ, અરસપરસ પૂર્ણ વિશ્વાસથી જોઈ શકે એવી સ્થિતિ થાય તો જગતનાં કેટલાં દુઃખો દૂર થાય !

ધર્મરાજ યુધિષ્ઠિરની એવી પ્રતિષ્ઠા હતી. એ પ્રતિષ્ઠાને એક વખતે જ માત્ર દુરુપયોગ થયો. એમના ભગ્નના જીવન પરનું એ ક્ષતિ આજે ૫ સોએ સંભારી રાખ્યું છે એથી જગતને એવી પ્રતિષ્ઠાની કેટલી કિંમત છે એ સમજાય છે. યુધિષ્ઠિર જેવી પ્રતિષ્ઠા મેળવો અને એમણે વહોરેલું એટલું ચે ક્ષતિ ન આવે એવું નિશ્ચયપદ્ધ ધ્યેય રાખો. પ્રભુ સદાય કરશે. જન્મજન્માંતરે પણ એ સિદ્ધિ મળે તો ચે જીવન ધન્ય બને એ તરફનો પ્રવાસ તો આજે જ શરૂ કરો.

નિર્ભેળ કર્તવ્યબુદ્ધિ

જીવનનું પ્રત્યેક કાર્ય કેવળ કર્તવ્યબુદ્ધિથી પ્રેરાઈને કરો. એ વેપાર-રાજગારનું હો, સેવાકાર્યનું હો કે કોઈ પણ જાનનો વ્યવસાય હો.

—મનને ગમી જાય એ માટે

—કોઈક ઉત્તેજે તેથી

—કોઈ વંખાણુથી એ ભાવે

કંપકાથી બચી જવા માટે—

કંઈક સાબ ચણે એ લોભે—

કોઈક સ્પર્ધાના કારણે—

આવી ભાવનાઓથી પ્રેરાઈને કંઈ પણ કરીએ એથી જીવો કાર્યસિદ્ધિ થતી નથી.

બીજું બધું જાણી જાણીને, પવિત્ર-શુદ્ધ-કર્તવ્ય-ભાવના વડે કાર્ય તરફ ગતિ કરવાની ટેવ જોતે પડી એણે મહા સિદ્ધિ મેળવી ગણ્યાબ ગણ્યાને કાર્યમાં અદ્વિતીય આપાર બન્યા પછે એવો જ હોય તે ઈશ્વર તરફનો માર્ગ સરળ કરી જીવનનું ધ્યેય સત્વર સાધે.

વાણીસંયમ

જે કહો એમાં ચોક્કસતા જાળવવાનો ગુણ ફળવે. જરીયે અતિશયોક્તિ થવા ન દે. કંઈક એણું કહો પણ વધુ તો ન જ કહો.

અતિશયોક્તિની ટેવ પડવા માડી એટલે એ અણુધાર્યો ઝપાટો કરે છે, એ ટેવને અને જૂઠાણાને પછી ઝાઝું છેદું રહેતું નથી.

આવી ટેવથી આપણે જાનતામાં જૂંડા થઈ પડીએ છીએ. આજે બોલવામાં એક ગાઉ આમ ગયા તો કાલે તેમ ગયા. આપણું જ બોલેલું બીજે પ્રસંગે બીજી વિરોધી દિશામાં વાળી બેસીએ; અને એનું આપણને ધ્યાન ન રહે. ઘડાઈ ગયેલા સ્વભાવને લીધે આમ બની જાય છે.

આપણા વચનની, પછી કાઠીની મે કિંમત રહેતી નથી.

કંઈ હેતુ વગર, ફેવળ ટેવને લીધે, પછી તો ફાળૂ ખોઈ બેસી વધુ પડતું ખોલાઈ જાય છે. આગળ વધ્યા પછી એમાંથી મુક્ત થવું બહુ દુસાધ્ય બને છે. માટે પ્રથમથી જ સાવધાન !

નિર્મળતા

સર્વત્ર સાચું જ કહેવાનું બળ ફળી સાચા વીર બનેા. પ્રથમ પોતા તરફ આચા બનેા એટલે એ સુસાધ્ય બનશે.

ભયથી, કંઈ લાભના લોભથી, કે દોષ છુપાવવાની વૃત્તિથી, ખોટું બોલવાના પ્રસંગ આવે છે.

—જે પોતા તરફ સાચો હોમ એને કાનો ભય ?

—જેને પોતાનું એ સર્વ જગતી ખેડે લાભ મેળવવો ન હોય એને શેના લોભ ?

જે દોષ કરવા જ માગતો ન હોય તેને છુપાવવાનું શું હોય ?

આવા જે હોય તે ક્યારેક કંઈ ભૂલ કરે તો તેના નિવારણ અર્થે પોતાને ખુદનો પાડી દેવા જેટલો વીર બની એમાંથી મુક્તિ મેળવે દોષનો મેલ ધોઈ સાફ બની જાય એમનાં આત્મા, હૃદય અને મુખ, એવાં ને એવાં ભિન્નમાં દૃઢ જેવાં રહે.

શુદ્ધ હેતુ

પ્રમાણિક અને શુદ્ધ હેતુના મંડાણ પર પ્રત્યેક કાર્યનું ચણતર શરૂ કરો. જગતના બધા રાહ, બધી નીતિઓમાં, જ્યાં જ્યાં અગ્રોગ્ય પ્રપંચ અને અશુદ્ધ હેતુ હોય ત્યાં ત્યાં, કંઈક વમળ જિવા માય અને પછી એમાં રાચતો પ્રવાસી, ફાવી જવાના ભ્રમમાં પડી, કુસાતો રહી, છેવટ ગોથું ખાઈને ડૂબી મરે, એ એનું ચોક્કસ પરિણામ છે.

પ્રમાણિક અને શુદ્ધ હેતુથી અંતરગતરને સાક્ષી રાખી કાર્ય કયે જનાર કાલાધેમાને અંતરીક્ષ દેવતા સદાય કરી, એના કાટાળા અને વિકટ દેખાતા માર્ગને સરસ કરી દે છે. એવા પ્રવાસીના માર્ગમાં આવતા વમળો—તોફાનો—તો બળપૂરક તત્ત્વો બને છે. કસોટી પૂરતા રહી એ કાં તો માત્ર દૂરથી દેખાય છે; અથવા જો સમીપ આવે તો એ સર્વ તોફાનો આવા નિષ્કાવાન પુરુષાર્થીને સ્પર્શી શકતાં નથી. સાચા અને હકનું હૃદયબળ આવા દેખાવે ઢીંધુ પડતુ નથી. પ્રભુ-પ્રસાદ એને આવી મળે છે. એથી એનું હૃદયબળ અનેક ગણું વધે છે, અને બુદ્ધિને સ્થિરતા અને તેજ આવે છે.

આવાઓની દેખાતી નિષ્ફળતા પણ સફળતા હોય છે. એમની નિષ્ફળતા કે સફળતાની બંને સ્થિતિમાં જગત ઉપર તો આશીર્વાદ જ જિતરે છે.

આત્મ સંશુદ્ધિ

પોતાની ભૂલનો જરી ચે લંકપિછોડો ક્યાં વગર, જ્યારે એ જથ્થાપ કે તરત ખુલ્લા દિલથી સ્વીકારવાની વીરતા કેળવે.

બીજાની દૃષ્ટિએ હીણા દેખાવાના ભયે ભૂલ છુપાવવાનાં વલખાં મારનાર પોતાની અંતરની હીણપને ધીમે ધીમે એટલી વધારી મૂકે છે કે એ હીણપ માણસાઈને હણી નાખી પશુધી ચે હસકા કરી મૂકે છે.

જગતર્નિદા કરતાં આત્મર્નિદા બહુ વસમી છે. જે પોતાનો દોષ હૃદયમાં દબાવી મૂકનારો હોય તે ‘હું આ આવો હલકો છું’, ‘જુદો છું’ એમ જાણે છે જ. એ આત્મર્નિદા એને નીચે પાડે છે, એમ નીચે પડતાં છેક ક્યાં ઊતરાશે એ કહેવાય નહિ. દોષને સ્વીકારી જગતની ધડીબરની ટૂણાને વહોરનાર હૃદયે હળવો-ફૂલ બની પોતાના પ્રભુ તરફ જાજળે એટલે જોઈ શકે છે.

જગત આવા વીરને છેવટ ઓળખી વદે છે.

છ

જીવન એટલે પ્રગતિ

રોજ રોજ નિશ્ચય ક્રમતા રહેતો કે નિર્માત્મ્ય જીવન નથી જીવવું.
સદા ય ભંચે ચક્રુ છે.

જીવનને ચોપાસથી નિર્માણ અને બિઝનેસ બનાવતા જઈ પ્રભુના
જગતને ઉપયોગી થાય એવું જીવન જીવવા સારું સદા ય આમળી ડમલાં
ભરવા છે.

ઈશ્વર એવાં ડગલાં ભરનારું બળ અમળ્ય રીતે વધારતા જાય છે.

❧

: ૨૪૧ :

કર્તવ્યનું ઝ્યાન

સદા ય તમારા કર્તવ્યનું ઝ્યાન સંભાળો અને એને શોભાવીને શોભો.

એ બળવતાં મૃત્યુને ભેટવું પડે તો એના જેવું ધન્ય મૃત્યુ બીજું એકે ય નથી.

નમ્રમાં નમ્ર રિયનિમાં મુકાયા હો, દલકમાં દલકી કાટીનું કાર્ય કરવાનું તમારે ફાળે આપ્યું હોય, એને સરસમાં અરમ રીતે બળવી છૂટો.

પોતાના કાર્યમાંથી છટકવા માટે ફાફાં મારનાર, વેડ ઉતારનાર, કાઈ ને કાઈ બહાને પોતાને એમાંથી ઉગારી કીધાનો રોડ મારનાર તો જગતમાં બહુ દેખાય છે. એવા મિથ્યારા ક્રીડાઓ તો ઉત્પન્ન થઈ ને એમ જ નાશ પામે છે. એવા વેતિયાઓ વેતિયા જ રહેવા સર્જ્યા હોય છે.

કર્તવ્યને ખાતર કર્તવ્ય પૂર્ણપણે બળવી જે પોતાને મતો, પે જે તે પ્રશ્નને સંતોષે છે. એવો પુરુષાર્થી અણુધારી રીતે જગતમાં અજળ્ય જેવા વેગે પ્રગતિ કરી મહત્તા પ્રાપ્ત કરે છે. એનાં વેગ અને મહત્તા ભેઈ પેલા વેતિયાઓ મોઢાં વકાસી વિમાસી રહે છે.

ધૂન મચાવો

નિ શબ્દ તુજને રોકતું છે દાર બધ જીવું અદીં
ફરી ફરી ખખડાવ તું, હો એ કદી બિયડે નહીં. *

ફરી ફરીને અટલ શ્રદ્ધાથી એમ ખખડાવ્યા જ કરનારું દાર
બિયડા વગર રહેતું જ નથી.

માટે જે કામ કરે તેમાં ધૂન લગાવી કર્યું જ ગયો.

કાર્યમાં ગમે તેવી રસમસના હોય પણ જો એની પાછળ મંડત્ર
જ રહેવાની વૃત્તિ ન જામે ને એ રસમસનાનો રંગ ચડીને બિનરી જાય,
તો સફળતા દૂર જ રહી જાય.

સમુદ્રતટ ગતી માફક બિહારો આવ્યો અને કનું, પાછી મંદતા
આવી અને પડ્યું રહ્યું. એવા કામની પાછળ સમળ શક્તિ અને
અસાધારણ તન્મયતા હોય તો ય સાતત્યના અવાજે ધાયુ પગિણામ લાવી
શકાતુ નથી

ધૂન લગાવીને મળો જ રહેનારની શક્તિ મદ હોય તો યે એની
તન્મયતા અને સાતત્ય એ બને સાથે હોય એટલે એ ધારેને મુકામે
પહોંચે જ રહે છે.

* કવિવર રવીન્દ્રનાથ

તન્મયતા

જે કરો તેમાં શરીર, મન, હૃદય, ભુક્તિ, આત્મા, એ સર્વ તત્ત્વોને તન્મય કરી બધું બરાબર કરવાની ટેવને ખૂબ કાળજી પૂર્વક ફેળવો.

બધું જ ચોક્કસ, બરાબર, સરસ, સુંદર, સંપૂર્ણ-એ મંત્ર તમારા અંતરમાં ગૂંથા ઊઠે.

જીવનના વિગ્ન્યદ્વાર ઉઘાડવાની આના જેવી બીજી એકેય ચાવી નથી.

જે બધું બરાબર કરે છે એને પોતાને પોતાના એ કાર્યની પૂર્ણતાથી ગેર લોહી ચડે છે.

બીજી કરી જ બાબતોનો વિચાર ન કરતાં, સાંપડેલું કામ કામને ખાતર, તમારે ખાતર, અને તમારા પ્રભુને ખાતર કરો.

બીજી ત્રીજી બાબતોનો વિચાર કરી, પોતાના કાર્યમાં શિષ્ય રહેનારની શિષ્યતા એમને પોતાને ગળી જાય છે. જે વેડ ઉતારે છે, કામને તરછોડે છે, તે અભાગી સર્વત્ર તરછોડાય છે.

શરીરનો સંચો પ્રસન્ન ચિત્તે કરેલાં કામથી ઘસાનો નથી, પણ કસાય છે, તેજસ્વી બને છે.

સજ્જડ નિયમિતતા

જીવનના નાના મોટા વ્યવહારમાં સજ્જડ નિયમિતતાને ફળવે.

જેમ બધાં મીઠાં ફળ અપકવ સ્થિતિમાં દૂરાં અને કડવાં જ હોય છે તેમ અપકવ સ્થિતિમાં એનું પાલન આકર્ષુ, અકાર્ષુ, અને મૂંઝવતું લાગશે. એથી મનરાયા વગર એને સાચવશે તો ભારે મીઠાં ફળ આપનારી, જીવનને ખૂબ જ જીંચે લઈ જનારી ટેવ બની જશે. પછી એની કર્કશતા અને શુષ્કતા બિડી જશે, અને સરસતા અને મધુરતાનો સ્વાદ આવશે.

સમયનો સ્વચ્છંદ, પ્રત્યેક સ્વચ્છંદની માફક મીઠો લાગશે પણ એ મીઠાશ કંઈકે રોગ બોલા કરશે અને કડવી દવાઓનો આશ્રય લેવાનો વખત લાવી મૂકશે.

નિયમિતતાની ટેવ પાડવા માટે નાના પ્રસંગોને વધુ ચીવટથી સંભાળવાનું ચૂક્યા તો ગયા. ટેવ પાડવી હોય તો આવા અપવાદ ન ચાલે.

નીરસતા ઊડાડવા સારું વિવિધતા લાવવાની જરૂર પણ ખરી. એ માટે પ્રાસંગિક ફેરફારો લાવો, પણ એ ફેરફારો અગાઉથી નક્કી કરો એને નિયમિતતાનું સ્વરૂપ આપ્યા પછી જ અમલમાં મૂકો.

સમૂહમાં અનિયમિતતા એ અનેકના સમયની ચોરી છે એટલે એ સમાજ તરફનો માફ ન કરી શકાય એવો અપરાધ છે એ કદી ન ભૂલો.

આજે જ - અત્યારે જ

આવની કાલનું કામ બને તો જલ્દી આજ કરો, પણ આજનું કામ કાલ ઉપર તો ન જ રાખો.

જે સદા તૈયાર જ છે એને કોઈ પંહેાચી શકતું નથી.

આજને આવની કાલ ઉપર ફેંકવારની આવની કાલ ગિસાર્ જાય છે. આવી ટેવ જેમને પડી હોય તેવાઓનાં જીવનની કથની કરુણ સંતાપ અને નિષ્ફળતાની હોય છે.

અણગમતું, અધરું લાગતું, કે ગૂંચ અને અમવડતાઓ ઊભી કરનારું કામ સામે આવીને હોમે ત્યારે એને ધકેલવા આપણે લલચાઈએ છીએ. જે આજે છે તે કાલે મટી જવાનું નથી પણ કદાચ વધુ બગડવાનું છે, વધુ ગૂંચવાણું બનવાનું છે. મારે જે કરવું જ છે તે આજે જ કરું? આમ વિચારી જે પોતાના પ્રમાદ ઉપર કાજ મેળવી કાર્યમાં ચિત્તને સંપૂર્ણ પરાણી કરવા માંડે છે તેની 'સામેનું' પછી બધું જ સરલ થવા માંડે છે. વિજય મળે. જય તેમ તેમ બગ વધતું જાય અને પછી એમને અણધારેથી સફળતા મળે છે.

કીર્તિ

કીર્તિદેવીને, એમને ખાતર મૃત્યુને ભેટવા જતા પોતાના બધા ઉપર ન્યોઝાવર થવાની એટલી તમન્ના હોય છે કે એની મૃત્યુશય્યા તૈયાર કરવામાં અને એને સ્થાને પહોંચતા કરવાનો સરંજામ સજવામાં એ ભારે કુશળતા દાખવે છે.

પોતાના જીવંત ભક્તો ઉપર એને બહુ ઓછું વધાસ હોય છે. ઘણી વાર એવાઓ સાથે પોતે રસણું લઈ બેસે છે.

કારણ કે કીર્તિદેવીને જીવનની સાચી કિંમત છે.

જીવન શું છે ? ભોગ કે ત્યાગ ?

એમાં શું સાધવું છે ? પ્રેમ કે ક્રોધ ?

બ્યર્થ જીવન જીવીને જીવવા માટે વક્ષમાં મારનાગ બૂડે હાથે પોતે મરે તો છે જ. સાચું મરણ નોતરોને જે અમર જીવન જીવે છે, તે જ જીવે છે, એવાને કીર્તિની જે ભૂખ હોતી નથી. એટલે તો કીર્તિદેવી એમની ઉપર ગાડી ગાંડો બની જાય છે.

એવા મજાવા સાથે જ સુખી હોય છે. ખીજાઓ તો દુઃખના દરિયામાં ફોપેલા જ હોય છે. આપણા એ ભક્ત પ્રીતમે સાચું કશું છે જે -

પ્રેમપંથ પાવકની જવાળા, બાળી પાછા ભાગે જો ને,
માંહી પડ્યા તે મહાસુખ માણે, દેખનારા દાઝે જો ને.

માનસિક આરોગ્ય

શારીરિક આરોગ્ય-પ્રાપ્તિમા માનસિક આરોગ્ય બારે. અગત્યને બાગ બજાવે છે નિર્મળ-ઉદાત્ત-પવિત્ર-આનંદમય મન આરોગ્ય-પ્રાપ્તિનું રામનાથ્ય ઔષધ છે સર્વ સ્થિતિ વચ્ચે ચાલુ ગિચ્છિતિનો સદુપયોગ કરવાની ટેવ, તે ગિચ્છિતિમા રહેલી કટુતાને સતત બાદ કરી નાખે છે આવી પડેન અશુભમતિ કુખકાંક સ્થિતિ અનિવાર્ય છે તેને રડી રોઈને વધુ કુખકાંક શા માટે બનાવવી ? દરેક કાળી વાદળાને રૂપેરી કિનાર હોય છે તે જાણી લઈ તેને આનંદથી શા માટે ન નીરખવી ? એ કુખ-દુઃખનને આપણા ઉપર શા માટે વિજય મેળવવા દેવો ? અનંત આનંદમય આત્મતત્ત્વ, જે આપણામા અખડિત પ્રકાશી રહેલ છે તેને શા માટે બહાર ન લાવવું ? મુખ ઉપર ધડીબરને માટે શે શા માટે કડવાશ લાવવી ? ધડીબરને માટે શે શા માટે ઉઘસીન ગતી સૂત બની જવું ? જે જાણીએ કે એમ થવાથી તો લાભને બંને નુસાન જ થશે તો હાથે કરીને નુસાન જ શા માટે વહેાવું ?

પ્રતિદિને અતરાત્રમા ' ૧ આનંદમય ૫ આનંદવર્ષ ૫ આનંદપ્રમગની આસપાસ કુખના કાળજી નહિ ચડવા દઉ ' આમ વિચારતા રીખીએ તો જીવનયાત્રા બહુ સગળ બની જાય.

नित्यपूजाविधानम् ।

શ્રી શારદા મંદિરને અંજલિ

ભારતની ભગ્ય વિભૂતિ
આપે આશિષ જગભરતી
નીતિભક્તિ ઉરમાં સરતી
જીવન - અમૃત નીનરતી

જ્યોતિર્મય મંગલ મૂર્તિ
યશ ધરણ સુધારણ કરતી
પ્રસન્ન મંદિરની દીર્ઘ
આશિષ ભીતરે વિભુવરની

અજીવિક્ષ્યાં અંતર વિક્ષતાં
પ્રમદો જગમાં મુરખિ ભરતાં
અસિદ્ધાન તથા શુભ ભાવ ભર્યાં
વિક્ષેપ દૈયાં અમ મંદિરમાં

આશાનાં ઉજ્જવલ રૂપનાં
અલિપ્ત બલ ઉરમાં ભરતાં
એવાં રમણાં અંતરનાં
પૂરાં કરજો વિભુવરજી !

३. धूपः

६. अ०—

- (१) ॐ येन देवाः पवित्रेण ।
आत्मानं पुनते सदा ।
तेन सहस्रधारेण ।
पावमान्यः पुनन्तु मा ॥
- (२) प्राजापत्यं पवित्रम् । शतोद्यामं हिरण्मयम् ।
तेन ब्रह्मविदो वयम् । पूतं ब्रह्म पुनोमहे ॥
- (३) इन्द्रः सुनीती सह मा पुनातु ।
सोमः स्वस्त्या चरुणस्समीच्या ।
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा ।
जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु ॥

६. स०—

ॐ भूः । ॐ भुवः । ॐ स्वः ।

ॐ महः । ॐ जनः । ॐ तपः । ॐ सत्यम् ॥

ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो
न प्रचोदयात् ॥

ॐ आपो ज्योतो रसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्स्वरोम् ॥

देवेभ्य आह्वानम्

४. अग्निदेवताः

७. अ०—

ॐ भूर्भुवस्स्वः (इति अग्निप्रतिष्ठापन)

- (१) ॐ चत्वारि शृंगा त्रयो अस्य पादा
द्वे शीर्षे सप्त हस्तामो अस्य ।

१. सङ्कल्पः

१. अध्वर्यु—

हरिः ॐ

अपवित्र पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोऽपि वा ।

यः स्मरेत् पुंडरीकाक्षं सवाह्याभ्यंतरश्शुचिः ॥

२. सर्वे—

ॐ सूर्यश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युष्टतेभ्यः ।
पापेभ्यो रक्षन्ताम् । यद्वाङ्मया पापमकार्षम् । मनसा वाचा
हस्ताभ्याम् । पद्भ्यामुदरेण शिश्रा । रात्रिस्तदवलुपतु ।
यत्किं च दुरितं मयि इदमहं माम मृतयोनौ । सूर्ये ज्योतिषि
जुहोमि स्वाहा ॥

३. अ०—

ॐ आगमार्थं तु देवानां गमनार्थं तु रक्षसाम् ।

कुर्वे घंटाख्यं तत्र देवताऽहानलाञ्छनम् ॥

अपसर्पेत्तु ते भूता ये भूता भूमिसंस्थिताः ।

ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छंतु शिवाश्रया ॥

अपक्रामन्तु भूतानि पिशाचास्सर्वतो दिशम् ।

सर्वेयामविरोधेन ग्रहकर्म समारभे ॥

२ दिग्गन्धः

४. अ०—

ॐ भूर्भुवस्स्वः (इति दिग्गन्धः)

१२ ॐ भूः इति शिरसि । ॐ भुवः इति ललाटे ।
 ॐ स्वः इति कण्ठे । ॐ महः इति नाभौ ।
 ॐ जनः इति हृदये । ॐ तपः इति वामस्कन्धे ।
 ॐ सत्यं इति दक्षिणस्कन्धे । ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं ।
 भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ।
 ॐ आपो ज्योती रसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्स्वरोम् ।

१३. अ०—

५. आपो देवता.

ॐ दधिक्राव्णो अकारिणं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः
 सुरभि नो मुखा करत् प्र ण आयुःपि तारिपत् ॥

१४. स०—

(१) ॐ आपो हि प्रा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन ।
 महेरुणाय चक्षसे ॥

(२) ॐ यो वः शिवतमो रसस्तस्य माजयतेह न ।
 उशतीरिव मातरः ॥

(३) तस्मा अरगमाम यो यस्य क्षयाय जिन्वय ।
 आपो जनयथा च नः ॥

१५. स०—

ॐ आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्याग प्राणा वा
 आपः पशव आपोऽघ्नमापोऽमृतमापस्सम्राडापो विराडापस्स्थ-
 राडापश्छन्दास्यापो ज्योतीरप्यापो यज्ञप्यापस्सत्यमाप सर्वा
 देवता आपो भूर्भुवः स्वराप ॐ ॥

१६. अ०—

(१) ॐ इमं मे वरुण शुधो ह्यमद्या च मृडय

त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति
महो देवो मर्त्या आविवेश ॥

- (२) एष हि देवः प्र दिशोऽनु सर्वाः
पूर्वो हि जातः स उ गर्भे अन्तः
स चिजायमानः स जनिष्यमाणः
प्रत्यङ्मुखास्निष्ठति सर्वतोमुखः ॥

९. स०—

ॐ अग्नये स्वाहा । अग्नय इदं न मम ॥
ॐ सूर्याय स्वाहा । सूर्यायेदं न मम ॥
ॐ प्रजापतये स्वाहा । प्रजापतय इदं न मम ।

- १० ॐ अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्
धिभ्यानि देव वयुनानि बिभ्रान् ।
युयोध्यस्मञ्जुहुराणमेनो
भूयिष्ठां ते नम उक्ति विधेम ॥

११. (१) मित्रस्य चर्यणीवृत्तः
अयो देवस्य सानसिम् ॥
सत्यं चित्रश्रवस्तमम् ॥

- (२) मित्रो जनान् यातयति प्रजानन्
मित्रो दाधार पृथिवीमुत्तमाम् ।
मित्रः कृष्टीरनिमिषाऽमिचष्टे
सत्याय हव्यं घृतवद्विधेम ॥

- (३) प्र स मित्रं मर्तो अस्तु प्रयम्यान्
यस्त आदिन्य शिक्षति व्रतेन ।
न हन्यते न जीयते त्वातो नैन
म न हो अश्नोत्यन्नितो न द्रान् ॥

ॐ अन्नमय-प्राणमय-मनोमय-विज्ञानमय-आनन्दमया मे
शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विषाम्ना भूयासं स्वाहा ॥

ॐ आत्मा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विषाम्ना
भूयासं स्वाहा ॥

ॐ अन्तरात्मा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विषाम्ना
भूयासं स्वाहा ॥

ॐ परमात्मा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विषाम्ना
भूयासं स्वाहा ॥

ॐ भूः । ॐ भुवः । ॐ स्वः । ॐ महः । ॐ जनः ।
ॐ तपः । ॐ सत्यम् । ॐ तन् सवितुर्वरेण्यं भर्गो
देवस्य धामहि । वियो यो न प्रचोदयात् । ॐ आपो
ज्योति रसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्स्वरोम् ।

६. तेजोदेवताः

३८. अ०—

(१) ॐ आसत्येन रजसा चर्तमानो
निवेशयन्नमृतं मर्त्यञ्च ।

हिरण्ययेन सविता रथेना—

ऽऽदेवो याति भुवना विपश्यन् ॥

(२) उद्वयं तमसस्परि पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरम्
देवं देवता सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥

(३) उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः ।
दशे विधाय सूर्यम् ॥

(४) चित्रं देवानामुदगादनीकं

चक्षुर्मित्रस्य चरुणस्याग्नेः ।

आप्रा धावा पृथिवी अन्नरिक्षं

सूर्य आत्मा जगत्स्तस्थुषश्च ॥

त्वामवस्युराचके ॥

(२) तत्त्वा यामि ब्रह्मणा चन्दमान-
स्तदाशास्ते यजमानो हविभिः
अहेडमानो वरुणेह वोध्युरूशं
स मा न आयुः प्रमोषीः ॥

(३) यच्चिद्धि ते विशो यथा प्रदेय वरुण प्रतम् ।
मिनीमन्नि यविद्यवि ॥

(४) यत्किंचेद् वरुण दैव्ये जनेऽ--
भिद्रोहं मनुष्याश्चरामन्नि ।
अचित्ति यत्तव धर्मा युयोषिम
मानस्तन्मादेनसो देव रीरिपः ॥

(५) किन्त्वामो यद्रिरिपुर्न दिवि
यद्वाऽधा सत्यमुत यत्त विप्र ।
मवां ता विप्य शिथिरेय देवा-
था ते न्याम वरुण प्रियासः ॥

१७. स०—

ॐ प्राणापानन्यानोदानसमाना मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं
विरजा विपाप्मा भूयासं स्वाहा ॥

ॐ पृथिव्यक्तेजोवाक्वाकाशा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं
विरजा विपाप्मा भूयासं स्वाहा ॥

ॐ शब्दस्पर्शरूपरसगन्धा, मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं
विरजा विपाप्मा भूयासं स्वाहा ॥

ॐ मनोवाक्वायकमाणि मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा
विपाप्मा भूयासं स्वाहा ॥

१९. स०—

ॐ आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि । ज्योतिर्ज्वलं
ग्रहाहमस्मि । योऽहमस्मि ग्रहाहमस्मि । अहमस्मि ग्रहाह-
मस्मि । अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा ॥

ॐ भूः । ॐ भुव । ॐ स्वः । ॐ महः । ॐ जनः
ॐ तप । ॐ ५ सत्यम् । ॐ तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो
देवस्य धीमहि । धियो यो न प्रचोदयात् । ॐ आपो ज्योति-
रसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्स्यरोम्

७ ध्यानम्
(कर्णरुद्वारति)

२१. स०—

ॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
स भूमिं विश्वतो घृत्वा । अत्यतिष्ठद्दशंगुलम् ॥
पुरुषं पत्रेदं सयम् । यद्भूतं यच्च भन्यम् ।
उतामृततत्त्वस्येकानः । यदन्ने नातिरोहति ॥
एतावानस्य महिमा । अतो ज्यायांश्च पुरुषः ।
पादोऽस्य विश्वा भूतानि । त्रिपादस्यामृतं त्रिवि ॥
ॐ तद्विष्णो परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः ।
द्विषीय चक्षुराततम् ॥
तद्विप्रासो विपन्यवो आगृथांसस्तमिन्धते ।
विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥

२२ ॥ नमस्ते अस्तु भगवन् विश्वेश्वराय महादेवाय
त्र्यम्बकाय त्रिपुरान्तकाय त्रिकालिकाय कालाग्निरुद्राय
नीलकण्ठाय मृत्युञ्जयाय सर्वेश्वराय सदाशिवाय श्रीमन्महा-
देवाय नमः ॥

स्वस्तिर्मानुषेभ्यः । ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं
शं नो गतु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

३१. ॐ सर्वे वै सुखिनस्सन्तु
सर्वे सन्तु निरामयाः ।
सर्वे भद्राणि पश्यन्तु
न कश्चिद्दुःखभाग्यभवेत् ॥
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

स० —

ॐ तत्सद्गुह्यार्पणमस्तु

८ नैवेद्यम्

२६. स०—

ॐ भूर्भुवस्स्यः । ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो
देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥
देव सवितः प्रमुच ॥ सत्य त्वर्तेन परियिञ्चामि
ॐ प्राणाय स्वाहा । ॐ अपानाय स्वाहा ॥ ॐ
व्यानाय स्वाहा । ॐ उदानाय स्वाहा । ॐ
समानाय स्वाहा । ॐ ब्रह्मणे स्वाहा ।

२७. स०—

ॐ ब्रह्मणि म आन्माऽमृतत्वाय ॥

९. दिग्विमोक्तः

२८. अ०—

भूर्भुवस्स्वरोम् (इति दिग्विमोक्तः)

१०. आशीर्वादः

२९. अ०—

ॐ क्रत्यास्म हव्यैर्नमसोपसद्य
मित्रं देवं मित्रधेयं नो अस्तु ।
अनूराधान् हविषा वर्धयन्तः
शतं जीवेम शरदः सवीरा ॥

३०. स०—

ॐ तच्छं योरावृणीमहे । गातुं यज्ञाय ।
गातुं यज्ञपतये । देवी स्वस्तिरस्तु नः ।

राष्ट्रगीत—राग-कांफी, दीपचंदी

वन्दे मातरम् ॥

सुजलां सुफला मलयजशीतला शस्यस्यामलां मातरम् ।
शुभ्रज्योत्स्नांपुलकितयामिनीं पुष्पमुमितद्रुमदलशोभिनीम् ।
सुहासिनीं मुमुरभापिणीं सुखदां वरदां मातरम्—वन्दे०

त्रिंशत्कोटि-कंठ-कलकल-मिनाद-कराले !

द्विंशत्कोटिभुजैर्धृत-रज-करवाले ।

के बोले मा तुमि अबले ?

बहुबलधारिणीं नमामि तारिणीं त्रिपुदलवारिणीं मातरम्—वन्दे०

तुमि विद्या, तुमि धर्म, तुमि हृदि, तुमि मर्म
त्व हि प्राणा शरीरे ।

बाहुते तुमि मा शक्ति, हृदये तुमि मा भक्ति ।

तोमारहे प्रतिमा गजे मन्दिरे मन्दिरे— वन्दे०

त्व हि दुर्गा दशप्रहरणधारिणीं कमला कमलदलविहारिणीं ।

बाणी विद्यादायिनीं नमामि त्वाम् ।

नमामि कमला अमला अनुला सुजला सुफलां मातरम्—वन्दे०

स्यामलां सरला सुस्मिता भूषितां धरणीं भरणीं मातरम्—

वन्दे मातरम् ।

BOOK CARD

Call No. ଓ/ନିଓ/୨୩୧୨୪ Title _____
ସମୀକ୍ଷା.

Author ନୀଳକଣ୍ଠରାୟ. ମୋ. ଦତ୍ତ

Date of issue	Borrower's No	Date of issue	Borrower's No
28/1/56	92		
07 MAR 1973	1262		
21 MAR 1975			
R 25/4/75 5			
F 1 JUL 1992			

BHAVAN'S LIBRARY
BOMBAY-400 007.

NB—This book is issued only for one week till _____
This book should be returned within a fortnight
from the date last marked below:

Date	Date	Date
- 1 JUL 1992		